

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Τμήμα Διεθνών &
Ευρωπαϊκών Σπουδών

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑ :
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ, ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:

**Ο ρόλος του ΟΠΕΚ στην παγκόσμια οικονομία μετά την εκδήλωση
της διεθνούς οικονομικής κρίσης του 2007**

ΦΟΙΤΗΤΗΣ : ΙΩΑΝΝΗΣ ΝΙΚ. ΚΑΠΝΑΚΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΡΟΥΚΑΝΑΣ, Αναπληρωτής Καθηγητής

ΠΕΙΡΑΙΑΣ 2021

Το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Όποιες πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος. / the intellectual work fulfilled and submitted based on the delivered master thesis is exclusive property of mine personally. Appropriate credit has been given in this diploma thesis regarding any information and material included in it that have been derived from other sources. I am also fully aware that any misrepresentation in connection with this declaration may at any time result in immediate revocation of the degree title.

Αφιέρωση

Η εργασία αυτή, ως τελευταίο κομμάτι μιας διετούς προσπάθειας, είναι εξαιρετικά αφιερωμένη με όλη μου την αγάπη στη σύζυγό μου Αγγελική και τους γιους μου Νικόλα, Μίλτο και Πάρη, καθώς το ουσιαστικότερο και μεγαλύτερο τίμημα που καταβλήθηκε κατά την περίοδο των σπουδών μου ήταν ο χρόνος, κατά τη διάρκεια του οποίου μειώθηκε η αλληλεπίδραση μεταξύ μας, που αποτελεί την πολυτιμότερη ξεχωριστή αξία.

Ευχαριστίες

Σε ακαδημαϊκό επίπεδο, θέλω να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα της διπλωματικής εργασίας, Αναπληρωτή Καθηγητή στο Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιώς, κ. Σπυρίδωνα Ρουκανά, για την πολύτιμη βοήθεια και καθοδήγησή του κατά τη διάρκεια της δουλειάς μου.

Οφείλω ευχαριστίες στον Καθηγητή του Τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιώς και κατόχου της Ευρωπαϊκής Έδρας Jean Monnet (Jean Monnet Chair on EU Law & Policies) στο Ευρωπαϊκό Δίκαιο και Πολιτική Ανταγωνισμού, Ενέργειας και Μεταφορών κο Νικόλαο Ε. Φαραντούρη για τη δύναμη που μου έδωσε μέσα από τη δική του αστείρευτη ενέργεια. Ευχαριστώ τους συναδέλφους μου στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα για τις πολύτιμες εμπειρίες και γνώσεις που μου προσέφεραν στην πορεία των σπουδών.

Είμαι ιδιαίτερα ευγνώμων στους γονείς μου, Νικόλαο και Αγγελική Καπνάκη για την ολόψυχη αγάπη και υποστήριξή τους όλα αυτά τα χρόνια.

Περιεχόμενα

Αφιέρωση.....	3
Ευχαριστίες.....	4
Ευρετήριο Διαγραμμάτων	7
Ευρετήριο Πινάκων	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 : Η διαδρομή του πετρελαίου μέχρι σήμερα.....	9
Εισαγωγή.....	9
Πρώτη πετρελαϊκή εταιρία	9
Συγκρούσεις για διεθνή έλεγχο και η πρώτη κρίση.....	10
Πετρελαιοπαραγωγές χώρες και αποθέματα.....	11
Συμπεράσματα	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : Ιστορία, σκοπός και ρόλος του ΟΠΕΚ.....	15
Εισαγωγή.....	15
Πλαίσιο και αίτια ιδρύσεως.....	15
Η λειτουργία.....	17
Κομβικές ιστορικές στιγμές.....	17
Ο ΟΠΕΚ στο πέρασμα των δεκαετιών.....	18
Η δεκαετία του '60	18
Η δεκαετία του '70	18
Η δεκαετία του '80	19
Η δεκαετία του '90	19
Τρέχουσες ποσοτώσεις.....	20
Συμπεράσματα	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 : Μεγάλες οικονομικές κρίσεις και ΟΠΕΚ.....	21
Εισαγωγή.....	21
Πετρελαϊκή κρίση του 1973	22
Αραβικό εμπόργκο πετρελαίου	24
Οικονομικές επιπτώσεις.....	24
Δεύτερη πετρελαϊκή κρίση : 1979- Η ιρανική επανάσταση	26
Συμπεράσματα	27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : Διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση 2007-2008.....	28
Εισαγωγή.....	28

Οι κίνδυνοι στη Μέση Ανατολή	29
Το πετρέλαιο Brent και WTI	31
Φθινό πετρέλαιο και Παγκόσμια Ανάπτυξη	33
Οικονομική ύφεση 2007	35
Εισαγωγή	35
Το χρονικό της κρίσης	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
Συμπεράσματα	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 : Οι χώρες του ΟΠΕΚ στην κρίση.....	39
Εισαγωγή	39
BENEZOYELA	41
Εισαγωγή	41
Οι διαρθρωτικές αδυναμίες και η κοινωνική αποσύνθεση.....	41
Οι πολιτικές εξελίξεις	43
IPAN	43
ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ	45
Εισαγωγή	45
Η λύση του δανεισμού	45
Η απεξάρτηση από το πετρέλαιο	46
Ο ΟΠΕΚ ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΕΞΑΜΗΝΟ.....	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
Ελλειμματικό το 2015.....	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
Συμπεράσματα	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 : Ο ρόλος των ΗΠΑ και ο ρόλος του ΟΠΕΚ στις τιμές του πετρελαίου	47
Εισαγωγή	47
Η πορεία των τιμών.....	47
Η στάση του ΟΠΕΚ.....	48
Η στάση των ΗΠΑ	48
Ευκαιρίες και απειλές από τις χαμηλές τιμές	49
ΗΠΑ εναντίον ΟΠΕΚ	49
Εναλλακτικές λύσεις για το πετρέλαιο και η αύξηση της παραγωγής	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
Το Πετρέλαιο και η Παγκόσμια Οικονομία το 2016	53
Ντόμινο αρνητικών εξελίξεων	54
Συμπεράσματα	55
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Αστάθμητοι παράγοντες απέναντι στον ΟΠΕΚ.....	56
Εισαγωγή	56
Ενέργεια από σχιστόλιθο	56

Η μέθοδος	57
Προέλευση κοιτασμάτων	57
Οι ΗΠΑ στην κορυφή.....	58
Χώρες – αδύναμοι κρίκοι του ΟΠΕΚ απέναντι στον σχιστόλιθο	59
Ισλαμικό κράτος	60
Η υπονόμηση της αγοράς.....	60
Το δημοψήφισμα του Ηνωμένου Βασιλείου	61
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	62
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ	63

Ευρετήριο Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1 Διαμόρφωση παγκόσμιας παραγωγής 1980 – 2014	12
Διάγραμμα 2 Ποσοστό επί της παγκόσμιας παραγωγής	12
Διάγραμμα 3 Οι μεγάλες δυνάμεις ιστορικά	13
Διάγραμμα 4 Τιμή πετρελαίου από το 1861 έως το 2015	22
Διάγραμμα 5 Εξέλιξη τιμής πετρελαίου τα τελευταία 40 έτη	33
Διάγραμμα 6 Παγκόσμια ανταγωνιστικότητα χωρών Λατινικής Αμερικής	41
Διάγραμμα 7 Πορεία κατώτατου μισθού 6ετίας 2010-2016.....	41
Διάγραμμα 8 Η πορεία τιμών brent και wti την τελευταία 3ετία	46
Διάγραμμα 9 Κέρδη από εξαγωγές πετρελαίου ως ποσοστό του ΑΕΠ	51
Διάγραμμα 10 Διάρκεια αποθεμάτων σε επίπεδο τιμών 50 δολάρια/βαρέλι	52

Ευρετήριο Πινάκων

Πίνακας 1 Ποσόστωση χωρών με την υψηλότερη παραγωγή πετρελαίο.....	11
Πίνακας 2 Χώρες μέλη του ΟΠΕΚ.....	15
Πίνακας 3 Τρέχουσες ποσοστώσεις χωρών ΟΠΕΚ.....	19
Πίνακας 4 Απαιτούμενες τιμές πετρελαίου για μη ελλειμματικούς προϋπολογισμούς.....	50

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«Ο σκοπός της Διπλωματικής Εργασίας είναι η μελέτη του ρόλου του ΟΠΕΚ στην παγκόσμια οικονομία μετά την εκδήλωση της διεθνούς οικονομικής κρίσης του 2007. Ο ρόλος του πετρελαίου και του φυσικού αερίου ήταν και είναι ένα από τα μεγαλύτερα ζητήματα της εποχής. Η μεταβολή της τιμής του, είτε αρνητική είτε θετική επηρεάζει σημαντικά όλες τις οικονομίες της υφελίου. Οι τιμές των υδρογονανθράκων σπάνια επηρεάζονται από αυτά που συμβαίνουν κάτω από την Γή, σε σχέση με αυτά που συμβαίνουν πάνω σε αυτή και έχουν άμεση συνέπεια την μεταβολή των τιμών.

Το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο αποτέλεσαν, και αποτελούν ακόμη, το κυριότερο, εξαγωγικό προϊόν των χωρών της αραβικής χερσονήσου, που διαθέτουν το 54% των παγκοσμίων κοιτασμάτων, κι επιπλέον αυτά είναι καλής ποιότητας και εύκολα αντλήσιμα. Η πολιτική επιρροή των χωρών του δυτικού κόσμου στις χώρες αυτές φαινόταν επί πολλά χρόνια αρκετή για να διασφαλίσει την αδιατάρακτη ροή του πετρελαίου προς τα δυτικά.»

(Στικούδης , 2008 α)

«Η πραγματικότητα εξελίχθηκε, διαφορετικά. Η διαφορετική θρησκευτική και πολιτισμική παράδοση των δύο κόσμων, που δεν καλύφθηκε από την άνοδο του βιοτικού επιπέδου, οι αντιδράσεις στις δεκαετίες της αποικιοκρατίας που είχαν προηγηθεί, οι μακράιωνες ενδοαραβικές διαμάχες για την κυριαρχία της περιοχής και οι, λιγότερο ή περισσότερο συγκεκαλυμμένες, προσπάθειες αύξησης της επιρροής των διαφόρων βιομηχανικών χωρών στα, συχνά ιστορικά αυθαίρετα, νεοσυσταθέντα αραβικά κράτη οδήγησαν σύντομα σε εντάσεις. Τα κράτη αυτά, μαζί με μερικά κράτη της Κεντρικής Αμερικής και Δυτικής Αφρικής, όπως η Βενεζουέλα και η Νιγηρία συνέστησαν τον Ο.Π.Ε.Κ. (Οργανισμός Πετρελαιοπαραγωγών Εξαγωγικών Κρατών). Η επιλογή του συγκεκριμένου ερευνητικού πεδίου πραγματοποιήθηκε λόγω της σπουδαιότητας του πετρελαίου».

Για την συλλογή των πληροφοριών που χρησιμοποιήθηκαν κατά την διάρκεια υλοποίησης της εργασίας, πραγματοποιήθηκε εκτενής έρευνα σε βιβλία, επιστημονικά περιοδικά, ενημερωτικά έντυπα και διπλωματικές εργασίες.

Τέλος θεωρήθηκε πως η παρούσα εργασία θα είναι σε θέση να παρουσιάσει τις απειλές και τις ευκαιρίες που εμφανίστηκαν κατά την τελευταία δεκαετία της διεθνούς οικονομικής ύφεσης, σε χώρες μέλη του ΟΠΕΚ, και πως αυτές αντιμετώπισαν τα προβλήματα αυτά, αλλά και κατά πόσο εκμεταλλεύτηκαν τις αντίστοιχες ευκαιρίες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 : Η διαδρομή του πετρελαίου μέχρι σήμερα

Εισαγωγή

«Η ιστορία του πετρελαίου είναι συνυφασμένη με την ίδια την πορεία του ανθρώπινου πολιτισμού. Πολυάριθμες ιστορικές πηγές αναφέρουν ότι το προϊόν που εκτοξευόταν από φυσικές πηγές πετρελαίου χρησιμοποιούταν ήδη στην αρχαία Βαβυλώνα, την Περσία και την Κίνα, με τον Ηρόδοτο και τον Διόδωρο τον Σικελό να ανασυγκροτούν ιστορικά τις πρώιμες αυτές χρήσεις. Η ιστορία της πετρελαϊκής βιομηχανίας με τη μορφή που την ξέρουμε σήμερα ξεκινά τον 19ο αιώνα και παρά τις πρώιμες προσπάθειες των Ρώσων και άλλων Ευρωπαίων, είναι εν πολλοίς μια αμερικανική ιστορία. Ο 19ος αιώνας ήταν άλλωστε μια περίοδος καταγιστικών αλλαγών και ραγδαίας εκβιομηχάνισης, με τις βιομηχανίες του σιδήρου και του χάλυβα να αναδιαμορφώνουν δραστικά το επιχειρηματικό τοπίο και τον σιδηρόδρομο να φέρνει κοντύτερα τον κόσμο. Μέσα στο πλαίσιο αυτό, η «ανακάλυψη» του πετρελαίου μπορούσε πλέον να παρέχει μια νέα πηγή καυσίμου και σύντομα θα γινόταν η κυρίαρχη πηγή ενέργειας στην οικουμένη.»

(NEWSBEAST , 2013 α)

Πρώτη πετρελαϊκή εταιρία

«Η πρώτη πετρελαϊκή των ΗΠΑ ήταν η Pennsylvania Rock Oil Company του Κονέκτικατ (αργότερα μετονομάστηκε σε Seneca Oil Company). Ο δικηγόρος George H. Bissell και ο επιχειρηματίας James Townsend συνέλαβαν την ιδέα όταν ο καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Γέιλ Dr. Benjamin Silliman, αναλύοντας ένα μπουκάλι από το πετρέλαιο αυτό, αποκρίθηκε επιστημονικά ότι θα μπορούσε πράγματι να μετατραπεί σε ένα πρώτης τάξεως φωτιστικό μέσο. Ο Bissell αγόρασε κατόπιν μια έκταση κοντά στην πόλη Titusville της Πενσιλβάνια και προσέλαβε τον Edwin L. Drake να εντοπίσει το μέρος απ' όπου χυνόταν το πετρέλαιο στο νερό. Στις 27 Αυγούστου 1859 εντόπισαν απόθεμα πετρελαίου σε βάθος 21 μέτρων. Η Titusville και οι άλλες γειτονικές πόλεις σύντομα άνθισαν οικονομικά, ενώ νέα για την πρώτη εξόρυξη πετρελαίου έφτασαν και στον John Rockefeller. Ο επιχειρηματίας θα γινόταν σύντομα ηγετική φυσιογνωμία της αμερικανικής πετρελαιοβιομηχανίας καθώς την ίδια χρονιά αγοράζει έκταση στο Κλίβελαντ και κατασκευάζει ένα μικρό διυλιστήριο. Μέχρι το 1866 λειτουργούσε ήδη εξαγωγικό γραφείο στη Νέα Υόρκη. Η επόμενη χρονιά ωστόσο θα σταθεί ορόσημο για την πετρελαϊκή περιπέτεια: ο ίδιος, ο αδελφός του William, ο S.V. Harkness και ο Henry Flagler ιδρύουν την εταιρία-σταθμό Standard Oil Company!»

«Οι πετρελαϊκοί αγωγοί είναι ο δεύτερος σταθμός στην εμπορική εκμετάλλευση του ορυκτού, με τη Standard Oil να λαμβάνει την απαραίτητη μέριμνα ήδη από πολύ νωρίς. Ο Samuel Van Syckel είχε κατασκευάσει έναν αγωγό 4 μιλίων από το διυλιστήριό του της Πενσιλβάνια μέχρι τον κοντινότερο σιδηροδρομικό σταθμό, με τον Rockefeller να αναγνωρίζει ότι η μεταφορά του πετρελαίου ήταν εξίσου καθοριστική με την εξόρυξή του. Όχι πολύ αργότερα, η Standard θα κατείχε πλέον την πλειονότητα των πετρελαϊκών αγωγών της περιοχής, οι οποίοι αποτελούσαν οικονομικό και αποτελεσματικό τρόπο μεταφοράς του πετρελαίου: το Κλίβελαντ μετατράπηκε σύντομα στο αδιαφιλονίκητο κέντρο των βιομηχανίας διύλισης κι αυτό εξαιτίας του εκτεταμένου δικτύου των πετρελαιαγωγών του»

«Μπαίνοντας στον 20ό αιώνα, οι ανάγκες για πετρέλαιο σύντομα θα εκτοξεύονταν στα ύψη: τα βενζινοκίνητα αυτοκίνητα και τα αεροπλάνα έκαναν τη ζήτηση σε βενζίνη επείγουσα ανάγκη: η πετρελαϊκή βιομηχανία είχε πλέον μια τεράστια νέα αγορά να καλύψει, με τους κινητήρες εσωτερικής καύσης να δημιουργούν τέτοια ζήτηση που τα υπάρχοντα διυλιστήρια δεν μπορούσαν να καλύψουν! Το πετρέλαιο έπρεπε λοιπόν να αναζητηθεί και αλλού, ενώ χαρακτηριστικό είναι ότι την ίδια εποχή γίνονται οι πρώτες αναφορές για ενδεχόμενη εξάντληση των αμερικανικών πετρελαϊκών αποθεμάτων. Αμερικανοί υπουργοί αρχίζουν τις πιέσεις στις πετρελαϊκές να αναζητήσουν αποθέματα στο εξωτερικό, με τις φίρμες να επενδύουν σε Μέση Ανατολή, Νοτιοανατολική Ασία και Νότια Αμερική. Μέχρι το 1910, σημαντικά αποθέματα πετρελαίου είχαν ανακαλυφθεί σε Καναδά, Σουμάτρα, Περσία, Περού, Βενεζουέλα και Μεξικό, με τις χώρες να γνωρίζουν σχετική άνηση

Το μεμονωμένο γεγονός που θα τόνωνε καθοριστικά τη βιομηχανία του πετρελαίου δεν ήταν άλλο από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, με το πετρέλαιο να γίνεται πλέον το καύσιμο της νέας εποχής και να μετατρέπει την πετρελαϊκή βιομηχανία σε παγκόσμιο κολοσσό.»

(NEWSBEAST, 2013 β)

Συγκρούσεις για διεθνή έλεγχο και η πρώτη κρίση

«Στα τέλη της δεκαετίας του 1920, μαζί με τη μεγάλη ζήτηση του πετρελαίου, ξεκινούν και οι πρώτες αντιπαραθέσεις των μεγάλων πετρελαϊκών επιχειρήσεων, εξαιτίας της διαμάχης για τον έλεγχο των αγορών. Πρωτοστάτες του πολέμου, η «Shell», που μάχεται εναντίον της ESSO. Τότε, οι «εφτά αδελφές» προχωρούν στη δημιουργία του πρώτου πετρελαϊκού καρτέλ που στόχευε στο μοίρασμα των αγορών, στον καθορισμό των τιμών, και την απομάκρυνση του οιοδήποτε ανεπιθύμητου στον τομέα. Η πολιτική του καρτέλ προκάλεσε αντιδράσεις.»

Η πρώτη αντίδραση προέρχεται από το Μεξικό, που, στα τέλη της δεκαετίας του '30, (1938) εθνικοποιεί την πετρελαϊκή του βιομηχανία, με αποτέλεσμα οι

πετρελαϊκές επιχειρήσεις να στραφούν στη Βενεζουέλα. Το 1948 όμως, στη Βενεζουέλα, έρχεται στην εξουσία η «Δημοκρατική Δράση» και στο πρόγραμμά της είναι η εθνικοποίηση των πετρελαιοπηγών. Η πρώτη ενέργεια είναι να απαιτήσει από τις ξένες πετρελαϊκές επιχειρήσεις το 50% των κερδών. Αυτό δεν άρεσε στις εταιρίες και, σε σύντομο χρονικό διάστημα, επιβάλλεται στρατιωτικό πραξικόπημα, το οποίο ανεπισήμως στηρίχτηκε από τις πολυεθνικές πετρελαϊκές επιχειρήσεις μέχρι να επέλθει συμβιβασμός λίγα χρόνια αργότερα.

Το 1951 ξεσπάει επανάσταση στο Ιράν, υπό τον Μοσαντέκ και όταν κατακτά την εξουσία εθνικοποιεί τις εγκαταστάσεις της Αγγλο-Περσικής. Τα δύο χρόνια του Μοσαντέκ στην εξουσία δεν εξάγεται ιρανικό πετρέλαιο, αφού ήταν του δόγματος «παράγουμε όσο χρειαζόμαστε». Με αμερικανική παρέμβαση στα εσωτερικά του Ιράν, ανατρέπεται ο Μοσαντέκ, και τα ηνία της διακυβέρνησης αναλαμβάνει ο αμερικανόφιλος δικτάτορας Παχλεβί, ο οποίος έρχεται από τη Ρώμη, και θα μετατρέψει το Ιράν σε ξέφραγο αμπέλι των Αμερικανών, οι οποίοι εκτόπισαν και τους Άγγλους από την εκμετάλλευση των πετρελαιοπηγών της χώρας. Η «κρίση του Σουέζ» το 1956 είναι η απαρχή των πετρελαϊκών κρίσεων. Μπορεί το κλείσιμο της διώρυγας του Σουέζ από τον Νάσερ να μην δημιούργησε πολύ σοβαρό πρόβλημα στις οικονομίες των δυτικών χωρών, ωστόσο, έδειξε ότι οι πετρελαιοπαραγωγές χώρες μπορούν να ελέγξουν σε κάποιο βαθμό το παιχνίδι του πετρελαίου. Για μικρό διάστημα, στη Δυτική Ευρώπη, τα καύσιμα διανέμονται με δελτίο, αλλά οι σκληρές πιέσεις των Δμε δελ στον Νάσερ οδηγούν στο άνοιγμα της διώρυγας. Για πρώτη φορά καταδεικνύεται σε τέτοια ένταση, το πόσο σημαντικό όπλο είναι το πετρέλαιο.»

(Τριανταφυλλόπουλος, 2012, σελ 39)

Πετρελαιοπαραγωγές χώρες και αποθέματα

«Σύμφωνα με στοιχεία του Διεθνούς Οργανισμού Ενέργειας (ΔΟΕ), οι δέκα χώρες με τη μεγαλύτερη παραγωγή πετρελαίου στον κόσμο παράγουν συνολικά το 64% της συνολικής παραγωγής. Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι ΗΠΑ αποτελούν την πρώτη δύναμη τόσο στην παραγωγή φυσικού αερίου όσο και βιοκαυσίμων, ας ρίξουμε μια ματιά στις υπόλοιπες χώρες που μπήκαν στη λίστα.

Με περίπου 11,75 εκ. βαρέλια την ημέρα, η Σαουδική Αραβία είναι μέχρι σήμερα η πιο μεγάλη πετρελαιοπαραγωγός χώρα, με μερίδιο 13% της παγκόσμιας παραγωγής.

Με περισσότερα από 21 δισ. βαρέλια αποθέματα, οι ΗΠΑ είναι η δεύτερη μεγαλύτερη πετρελαιοπαραγωγός χώρα ενώ εκτιμάται ότι θα αποτελεί την χώρα με την μεγαλύτερη παραγωγή πετρελαίου με ημερήσια παραγωγή 11,11 εκατομμύρια βαρέλια (το 12 % της συνολικής παραγωγής).

Η Ρωσία έχει ένα μερίδιο της τάξης του 11,4 % στην παγκόσμια παραγωγή. Η μεγαλύτερη σε πληθυσμό χώρα του κόσμου, η Κίνα, παράγει 4,19 εκατομμύρια

βαρέλια ημερησίως. Με ημερήσια παραγωγή που προσεγγίζει τα 3,8 εκατομμύρια βαρέλια, ο Καναδάς συνεισφέρει το 4,6 % της παγκόσμιας παραγωγής. Το Ιράν βρίσκεται στην έκτη θέση της λίστας με 4,4% της συνολικής παγκόσμιας παραγωγής μαύρου χρυσού. Τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα παράγουν κατά προσέγγιση 3,2 εκατομμύρια βαρέλια ημερησίως, ήτοι το 3,8 % της παγκόσμιας παραγωγής. Το Ιράκ παράγει το 3,5 % της παγκόσμιας παραγωγής. Με μια παραγωγή της τάξης των 2,9 εκ.ατομμυρίων βαρελιών ημερησίως, το Μεξικό παράγει το 3,3 % της παγκόσμιας παραγωγής. Το Κουβέιτ παράγει περίπου το 3,1 % της συνολικής παγκόσμιας παραγωγής πετρελαίου και είναι η 10η μεγαλύτερη πετρελαιοπαραγωγός χώρα στον κόσμο.»

(U.S. Energy Information , 2020 α)

Στον Πίνακα 1 φαίνονται οι χώρες με τα υψηλότερα τα ποσοστά επί της παγκόσμιας παραγωγής πετρελαίου

Πίνακας 1. Ποσόστωση χωρών με την υψηλότερη παραγωγή πετρελαίου

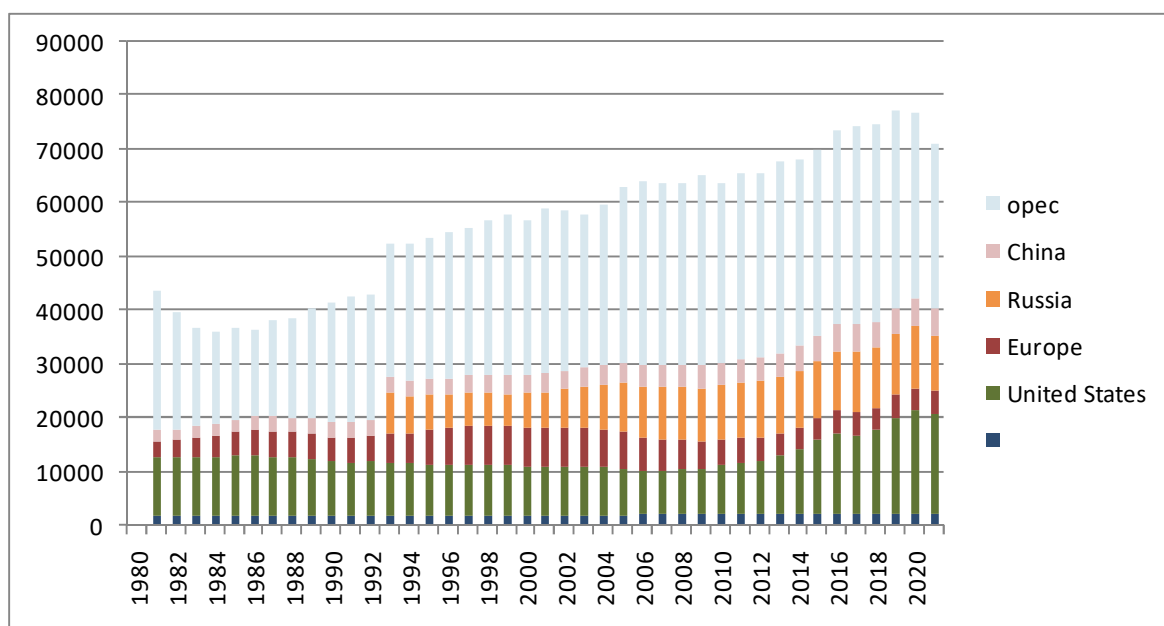
Χώρα	% επί της παγκόσμιας παραγωγής
Η.Π.Α.	20,0%
Σ. ΑΡΑΒΙΑ	12,0%
ΡΩΣΙΑ	11,0%
ΚΑΝΑΔΑΣ	6,0%
ΚΙΝΑ	5,0%
ΙΡΑΚ	4,0%
ΗΛΕ	4,0%
ΒΡΑΖΙΛΙΑ	4,0%
ΙΡΑΝ	3,0%
ΚΟΥΒΕΙΤ	3,0%

Πηγή U.S. eia 2020

Βλέπουμε πως οι χώρες του ΟΠΕΚ έχουν τη μερίδα του λέοντος στην παγκόσμια παραγωγή πετρελαίου. Αξίζει όμως, να δούμε παρακάτω και κάποια άλλα στατιστικά στοιχεία και διαγράμματα, σχετικά με την πορεία της παραγωγής ορισμένων χωρών και οργανισμών στην τελευταία 35ετία, εξαγοντας πολύτιμα συμπεράσματα

Στο Διάγραμμα 1 απεικονίζεται η παραγωγή ορισμένων χωρών και οργανισμών την τελευταία 35ετία. Χαρακτηριστικό είναι πως οι χώρες του ΟΠΕΚ έχουν σταθερά την υψηλότερη παραγωγή.

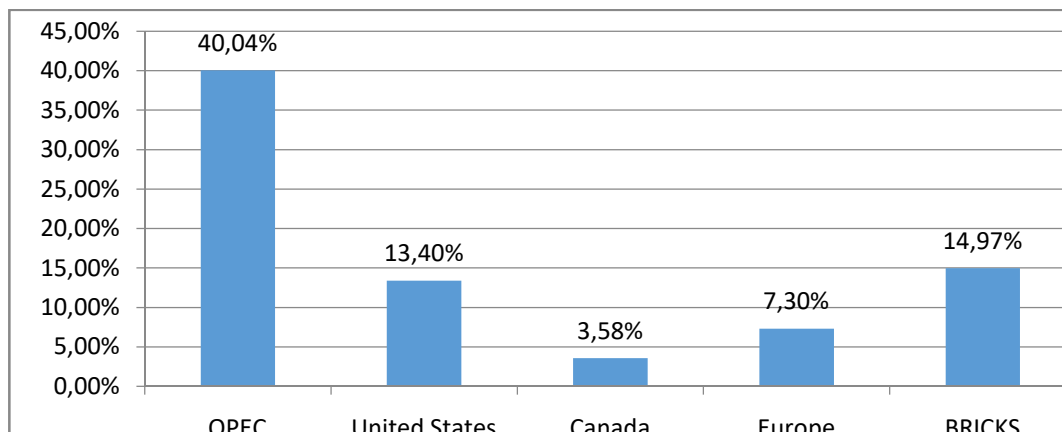
Διάγραμμα 1 . Διαμόρφωση παγκόσμιας παραγωγής 1980 – 2020

Πηγή : International Energy Statistics 2021 α

Αξίζει να σημειώσουμε, σύμφωνα με πηγές από τη διοίκηση πληροφοριών ενέργειας των Η.Π.Α., όπως φαίνεται και στο Διάγραμμα 2 πως ο οργανισμός του ΟΠΕΚ εξακολουθεί να έχει το σημαντικότερο μερίδιο της παγκόσμιας παραγωγής πετρελαίου.

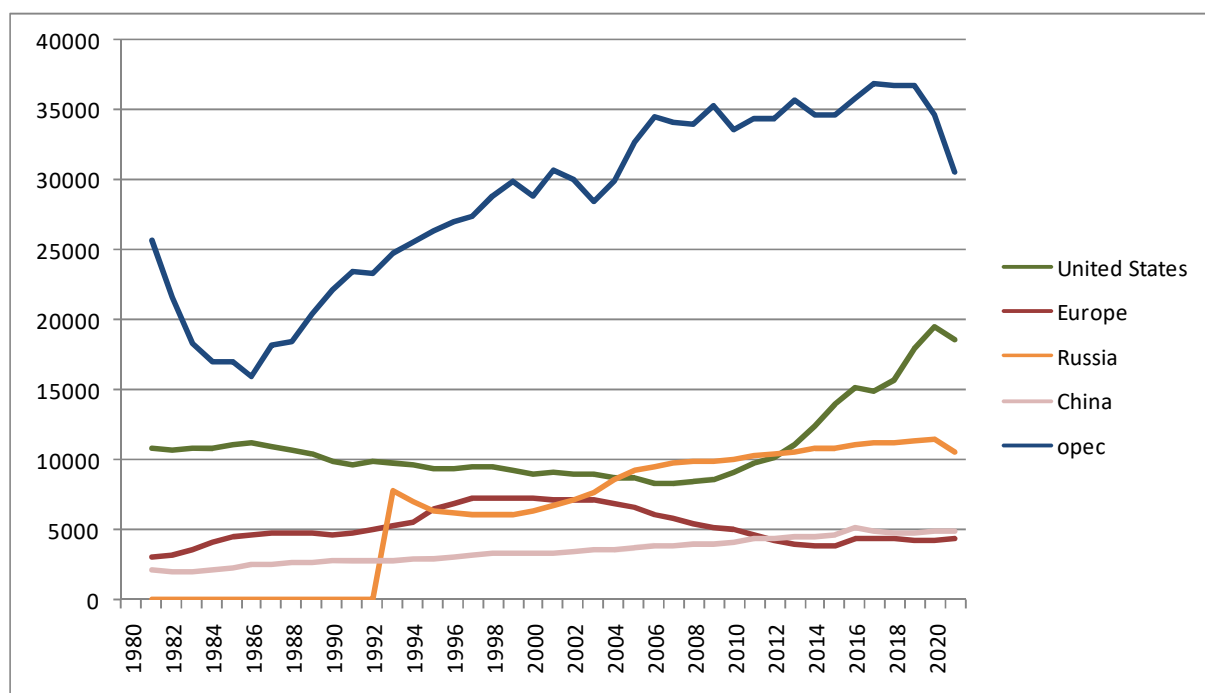
Διάγραμμα 2 . Ποσοστό επί της παγκόσμιας παραγωγής

Πηγή : International Energy Statistics, 2021 Β

Το διάγραμμα 3 μας δείχνει την πορεία των μεγάλων δυνάμεων ιστορικά. Χαρακτηριστικό είναι πως, στο Διάγραμμα 3, οι Η.Π.Α. μετά τη διεθνή οικονομική κρίση του 2007, έχει ανοδική πορεία και αυτό οφείλεται, όπως θα δούμε και παρακάτω, στην παραγωγή από σχιστόλιθο, την απάντηση των Η.Π.Α. στην παγκόσμια κρίση.

Διάγραμμα 3 . Οι μεγάλες δυνάμεις ιστορικά

Πηγή : International Energy Statistics, 2021 γ

Συμπεράσματα

Με βάση τα υπάρχοντα δεδομένα, βλέπουμε τελικά τη σημαντικότητα του πετρελαίου στην παγκόσμια οικονομία στο βάθος της ιστορίας. Συμπεραίνουμε επίσης ότι καταλύτης της αγοράς αργού πετρελαίου είναι η υπερπροσφορά και ο πόλεμος τιμών μεταξύ των πετρελαιοπαραγωγών χωρών (εντός και εκτός ΟΠΕΚ), κάτι που θα έχει συνολικά επιπτώσεις στην τιμή του «μαύρου χρυσού».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : Ιστορία, σκοπός και ρόλος του ΟΠΕΚ

Εισαγωγή

Σύμφωνα με τις απόψεις του διδάκτωρα του Παν. Λευκωσίας σε ζητήματα Ενεργειακής Ασφάλειας και Διπλωματίας κυρίου Ιωακείμ Δ. Αμπαρτζίδη «ένας από τους διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς που από την ίδρυση του έως σήμερα επηρεάζει σημαντικά τις παγκόσμιες εξελίξεις που αφορούν την αγορά πετρελαίου είναι ο Οργανισμός Πετρελαιοπαραγωγών Κρατών (ΟΠΕΚ).»

«Με κυρίαρχη χώρα την Σαουδαραβική Αραβία ως το μεγαλύτερο παραγωγό και εξαγωγέα ανάμεσα σε 13 κράτη μέλη, ο ΟΠΕΚ λειτουργεί ως ένα πανίσχυρο καρτέλ συμφερόντων που αξιοποιεί, κατά το δοκούν, την δύναμη που του παρέχει το πετρέλαιο ως εξαγωγίμο προϊόν παγκόσμιας εμβέλειας με γνώμονα τα οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα των μελών του.

Βασική πηγή ισχύος αποτελεί το γεγονός πως ακόμα και σήμερα τα κράτη μέλη του ΟΠΕΚ αθροιστικά διαθέτουν τα μεγαλύτερα επιβεβαιωμένα κοιτάσματα πετρελαίου παγκοσμίως»

(Αμπαρτζίδης, 2016 , α)

Πλαίσιο και αίτια ιδρύσεως

«Το ιστορικό-πολιτικό πλαίσιο που ώθησε στην γένεση του ΟΠΕΚ ήταν συνυφασμένο με τη διαδικασία αποαποικιοποίησης των περιοχών της Μέσης Ανατολής, της Λατινικής Αμερικής και αργότερα της Αφρικής στις αρχές τις δεκαετίας του '70. Η σημασία του πετρελαίου μετά από δύο Παγκόσμιους βιομηχανοποιημένους Πολέμους και η ανάδυση του διπολικού κόσμου ανέτρεψε το παλαιό -αυτοκρατορικού τύπου - status quo φέρνοντας στο προσκήνιο ένα νέο κύμα αυτοδιάθεσης των λαών. Το εθνικό κράτος ανέλαβε τα ηνία στην χάραξη οικονομικής πολιτικής και αξιοποίησης των ενεργειακών πηγών που κατείχε για πλουτισμό και εμπέδωση της εθνικής κυριαρχίας-ανεξαρτησίας. Οι « Επτά Αδερφές» όπως ονομάστηκαν τότε οι πολυεθνικές εταιρείες της βιομηχανίας πετρελαίου ήλεγχαν και μονοπωλούσαν το σύνολο της παραγωγής, διάθεσης και διαμόρφωσης της τιμής του πετρελαίου στην παγκόσμια αγορά.»

«Το Σεπτέμβριο του 1960 στην Βαγδάτη με πρωτοβουλία Ιράν και Σαουδικής Αραβίας μαζί με Ιράκ, Κουβέιτ και Βενεζουέλα έγιναν τα πρώτα πέντε ιδρυτικά μέλη

του ΟΠΕΚ. Μέχρι και την 1η Ιανουαρίου του 2016 η λίστα των μελών μεταβλήθηκε και εν τέλει συμπεριλαμβάνει άλλα 9 κράτη που εντάχθηκαν στον διεθνή Οργανισμό. Με χρονολογική σειρά είναι τα εξής: Κατάρ (1961), Ινδονησία(1962), Λιβύη(1962), Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα(1967), Αλγερία(1969), Νιγηρία(1971), Εκουαδόρ (1973), Γκαμπόν(1975) και Αγκόλα (2007)»

(Αμπαρτζίδης 2016 β ,)

Πίνακας 2 .Χώρες μέλη του ΟΠΕΚ

ΧΩΡΑ	ΕΤΟΣ ΕΝΤΑΞΗΣ
ΙΡΑΝ	1960
Σ. ΑΡΑΒΙΑ	1960
ΙΡΑΚ	1960
ΚΟΥΒΕΙΤ	1960
ΒΕΝΕΖΟΥΕΛΑ	1960
ΚΑΤΑΡ	1961
ΙΝΔΟΝΗΣΙΑ	1962
ΛΙΒΥΗ	1962
ΗΝΩΜΕΝΑ ΑΡΑΒΙΚΑ ΕΜΙΡΑΤΑ	1967
ΑΛΓΕΡΙΑ	1969
ΝΙΓΗΡΙΑ	1971
ΕΚΟΥΑΔΟΡ	1973
ΓΚΑΜΠΟΝ	1975
ΑΓΚΟΛΑ	2007

Πηγή : opec, 2017 β

«Ο μετασχηματισμός των πρώην αποικιών σε ανεξάρτητα κράτη του αναπτυσσόμενου κόσμου οδήγησε στην πολιτική εθνικοποίησης των ενεργειακών πηγών που νέμονταν οι αποικιακές δυνάμεις της εποχής. Με την διαδικασία εθνικοποίησης τα κράτη του ΟΠΕΚ επιχείρησαν να εξασφαλίσουν με την λειτουργία τους ως ενιαίο φορέα μέσω δασμών τα απαραίτητα έσοδα για χάραξη εθνικής πολιτικής και περιορισμού της πίεσης των πολυεθνικών εταιρειών που ζητούσαν σημαντικές μειώσεις στην φορολογία για να αντιμετωπίσουν την αυξανόμενη πίεση από την εξαγωγική δραστηριότητα της τότε Σοβιετικής Ένωσης.»

(Αμπαρτζίδης, 2016 , γ)

Η λειτουργία

Σύμφωνα με τον ΟΠΕΚ « οι χώρες μέλη του οργανισμού συντονίζουν τις πολιτικές τους για την παραγωγή πετρελαίου με σκοπό να βοηθήσουν να σταθεροποιηθεί η αγορά πετρελαίου και να βοηθήσουν τους πετρελαιοπαραγωγούς να πετύχουν ένα λογικό ποσοστό επιστροφής στις επενδύσεις τους. Αυτή η πολιτική επίσης έχει ως στόχο να εξασφαλίσει ότι οι καταναλωτές πετρελαίου θα συνεχίσουν να λαμβάνουν σταθερές προμήθειες πετρελαίου.

Οι Υπουργοί των υποθέσεων ενέργειας και υδρογονανθράκων συναντιούνται δύο φορές το χρόνο για να αναθεωρήσουν τη θέση της διεθνούς αγοράς πετρελαίου και για να κάνουν τις προβλέψεις για το μέλλον προκειμένου να συμφωνήσουν σχετικά με τις κατάλληλες ενέργειες που θα προωθήσουν τη σταθερότητα στη αγορά πετρελαίου.

Οι αποφάσεις για την ισορροπία μεταξύ της παραγωγής πετρελαίου και της αναμενόμενης ζήτησης λαμβάνονται σε διάσκεψη των χωρών του ΟΠΕΚ. Οι αποφάσεις ανακοινώνονται υπό μορφή δελτίων τύπου του ΟΠΕΚ. Η γραμματεία του ΟΠΕΚ, με έδρα τη Βιέννη από το 1965, είναι ένα μόνιμο διακυβερνητικό σώμα, που παρέχει την έρευνα και τη διοικητική υποστήριξη στις Συναντήσεις των Χωρών του ΟΠΕΚ. Η γραμματεία επίσης ενημερώνει και πληροφορεί τον κόσμο. Η επίσημη γλώσσα της γραμματείας είναι τα αγγλικά.»

(oprec 2017 , γ)

Κομβικές ιστορικές στιγμές

Σύμφωνα με τον Αμπαρτζίδη «η ίδρυση του Ισραήλ το 1948 αντιμετωπίστηκε αρνητικά από τον αραβικό και μουσουλμανικό κόσμο. Τόσο το 1967 όσο και το 1973 οι αραβο-ισραηλινές πολεμικές συγκρούσεις συνάντησαν την αντίδραση του ΟΠΕΚ με την επιβολή εμπάργκο στην πώληση πετρελαίου εναντίον της ενεργοβόρου Δύσης που υποστήριξε την ίδρυση του εβραϊκού κράτους. Η πετρελαϊκή κρίση του '74 κατέδειξε πως ο ΟΠΕΚ είχε μεταστρέψει την δυναμική ισχύος υπέρ του. Μέσα σε τέσσερις μήνες οι τιμές του πετρελαίου σχεδόν πενταπλασιάστηκαν πλήττοντας την οικονομία της Ευρώπης. Το 1982 ο ΟΠΕΚ εισήγαγε για πρώτη φορά πολιτικές διαχείρισης της διεθνής τιμής του πετρελαίου μέσα από την αυξομείωση του ρυθμού προσφοράς πετρελαίου. Κατ' επέκταση επηρεάζοντας την προσφορά ο ΟΠΕΚ άρχισε να λειτουργεί ως καρτέλ ρυθμιστής της τιμής του πετρελαίου παγκοσμίως. Το σοκ του '74 και οι νέες ανακαλύψεις στα μέσα του '90 σε Αλάσκα και Βόρεια Θάλασσα ανέτρεψαν την παντοδυναμία του ΟΠΕΚ και εισήχθησαν νέοι ισχυροί παίκτες στην παγκόσμια αγορά πετρελαίου.»

Την επόμενη δεκαετία η δύναμη των αγορών και η δυνατότητα τους να επηρεάσουν την τιμή του πετρελαίου ως χρηματιστηριακού προϊόντος πλέον αποδυνάμωσε περαιτέρω τα στρατηγικά όπλα των πετρελαιοπαραγωγών χωρών-μελών του ΟΠΕΚ για χειραφέτηση των διεθνών τιμών. Η αδυναμία του ΟΠΕΚ να αντιμετωπίσει τις κερδοσκοπικές διαθέσεις των αγορών, οδήγησε στην απόφαση του 2011 να απεμπολήσει το μηχανισμό ποσοτώσεων στην παραγωγή του '82. Η σταδιακή μείωση των τιμών του πετρελαίου από το 2011 λόγω της οικονομικής κρίσης και η «επανάσταση» του σχιστολιθικού πετρελαίου το 2014 που ξεκίνησαν οι ΗΠΑ σε συνδυασμό με την αύξηση των ρωσικών εξαγωγών οδήγησαν εκ νέου σε καθίζηση των τιμών του πετρελαίου γεγονός που τα μέλη του ΟΠΕΚ με πρωτεργάτη την Σαουδική Αραβία αποφάσισαν να ρίξουν την τιμή και τους ρυθμούς παραγωγής.»

(Αμπαρτζίδης , 2016 δ)

Ο ΟΠΕΚ στο πέρασμα των δεκαετιών

Η δεκαετία του '60

Σύμφωνα με τον ΟΠΕΚ « το 1960 αποτελεί έτος ίδρυσης του ΟΠΕΚ, με μέλη πέντε από τις χώρες με τη μεγαλύτερη παραγωγή πετρελαίου όπως η Σαουδική Αραβία, η Βενεζουέλα, το Ιράν, το Ιράκ και το Κουβέιτ. Ο σκοπός ήταν η διασφάλιση των εσόδων των πετρελαιοπαραγωγών χωρών από τις πετρελαϊκές εταιρίες. Η οργάνωση, η οποία είχε αρχίσει τη λειτουργία της ως ομάδα των πέντε πετρελαιοπαραγών , αναπτυσσόμενων χωρών, βεβαίωνε τα νόμιμα δικαιώματα των χωρών μελών της σε μια διεθνή αγορά πετρελαίου που κυριαρχούσαν οι «Επτά Αδελφές» οι οποίες εκβίαζαν τις πετρελαιοπαραγωγές χώρες να μειώσουν το ποσοστό των δασμών επί του πετρελαίου, ώστε ν' αντιμετωπίσουν την πτώση των τιμών στις διεθνείς αγορές, χάρη στην αυξανόμενη διακίνηση πετρελαίου από την ΕΣΣΔ. Το 1967, με τον πόλεμο των «έξι ημερών» ο ΟΠΕΚ κηρύσσει εμπάργκο κατά της Δύσης, δηλαδή στις χώρες που στήριξαν το Ισραήλ στον πόλεμο. Η απόφαση όμως αυτή δεν τηρείται από την Περσία και την Λιβύη, η οποία από το 1961 έχει γίνει το έκτο μέλος του ΟΠΕΚ. Τελικά, η απόφαση για επιβολή εμπάργκο μένει ανενεργή»

(οpec 2017 , δ)

Η δεκαετία του '70

Σύμφωνα πάντα με τον ΟΠΕΚ, «η αντίδραση ήρθε με τη «Συμφωνία της Τεχεράνης», όπου ο ΟΠΕΚ κατόρθωσε να αναπροσαρμόσει όλα τα συμβόλαια με τις πετρελαϊκές επιχειρήσεις έτσι ώστε να διαπραγματεύονται με τον ΟΠΕΚ και εξασφαλίζοντας έτσι μια ουσιαστική άνοδο τιμών. Έτσι μετά το 1973, κατάφεραν σχεδόν να τετραπλασιάσουν τις τιμές. Οι δραστηριότητες του οργανισμού ήταν γενικά χαμηλού προφίλ, δεδομένου ότι ο ΟΠΕΚ έθετε τους στόχους του, καθιέρωνε τη Γραμματεία του, η οποία μετακινήθηκε από τη Γενεύη στη Βιέννη το 1965, υιοθετούσε

τα εγκεκριμένα ψηφίσματα και συμμετείχε στις διαπραγματεύσεις με τις επιχειρήσεις. Επιπλέον τα μέλη αυξήθηκαν σε 10 κατά τη διάρκεια της δεκαετίας.

Ο ΟΠΕΚ ανήλθε στη διεθνή σκηνή κατά τη διάρκεια αυτής της δεκαετίας, καθώς οι χώρες-μέλη της πήραν τον έλεγχο των εσωτερικών βιομηχανιών πετρελαίου τους και απέκτησαν τον έλεγχο στην τιμολόγηση του ακατέργαστου πετρελαίου στις παγκόσμιες αγορές. Υπήρξαν δύο κρίσεις στην τιμολόγηση του πετρελαίου, η πρώτη ισχυρή πετρελαϊκή κρίση το 1973 προς το 1974 οφειλόταν στην επίθεση των Αράβων κατά του Ισραήλ. Το ξέσπασμα της Ιρανικής Επανάστασης το 1979 συνέβαλε στη δεύτερη πετρελαϊκή κρίση. Αιτία ήταν η Ιρανική επανάσταση, αλλά και η εισβολή της τότε Σοβιετικής Ένωσης στο Αφγανιστάν. Οι κρίσεις αυτές οδήγησαν στην απότομη αύξηση της τιμής του πετρελαίου και προκάλεσαν ύφεση στην οικονομική δραστηριότητα σε όλο τον κόσμο και επηρέασαν και την Ευρώπη. Την ίδια δεκαετία η Νιγηρία αποτέλεσε το 11ο μέλος του ΟΠΕΚ.»

(οpec , 2017 ε)

Η δεκαετία του '80

«Οι τιμές όξυναν στην αρχή της δεκαετίας, πριν αρχίσει μια δραματική πτώση, η οποία κατέληξε σε μια κατάρρευση το 1986 - η τρίτη κρίση στην τιμολόγηση του πετρελαίου. Ο ΟΡΕC επηρεασμένος από την παγκόσμια ύφεση και την μείωση της ζήτησης εγκαταλείπει την πολιτική των αυξημένων τιμών και μειώνει τις τιμές στα 10 δολάρια το βαρέλι, για να ανατρέψει το κλίμα και να αυξήσει την ζήτηση, εισάγοντας για πρώτη φορά και το σύστημα ποσοστώσεων στην παραγωγή. Οι τιμές επανέρχονται σε μια φυσιολογική κατάσταση, χωρίς να πλησιάζουν τα υψηλά επίπεδα τιμών της αρχής της δεκαετίας του '80, καθώς η ενημέρωση αύξησε την ανάγκη για κοινή δράση μεταξύ των πετρελαιοπαραγωγών εάν ήθελαν να πετύχουν σταθερότητα της αγοράς με λογικές τιμές στο μέλλον. Οι αναπτυσσόμενες χώρες περιόρισαν τη χρήση πετρελαίου στον τομέα των μεταφορών και στην πετροχημεία. Επομένως, η τρίτη πετρελαϊκή κρίση έχει μικρότερες αρνητικές συνέπειες στην οικονομία συγκριτικά με τις δύο προηγούμενες. Όμως, οι τιμές του πετρελαίου συμπαρασύρουν τις τιμές του φυσικού αερίου προς τα πάνω, το οποίο έχει αποκτήσει σημαντικό μερίδιο στο ενεργειακό ισοζύγιο των αναπτυσσόμενων χωρών».

(οpec , 2017 στ)

Η δεκαετία του '90

«Μια τέταρτη κρίση τιμολόγησης αποτράπηκε στην αρχή της δεκαετίας, στο ξέσπασμα των εχθροτήτων στη Μέση Ανατολή, όταν συγκρατήθηκε μια ξαφνική απότομη άνοδος στις τιμές στις πανικόβλητες αγορές από τις αυξήσεις παραγωγής από τα μέλη ΟΠΕΚ. Οι τιμές παρέμειναν έπειτα σχετικά σταθερές έως το 1998, όταν υπήρξε μια κατάρρευση, αμέσως μετά την οικονομική μείωση στη Νοτιοανατολική Ασία. Η συλλογική δράση από τον ΟΠΕΚ και μερικούς κορυφαίους παραγωγούς που

δεν ανήκουν στον ΟΠΕΚ, επέφερε μια αποκατάσταση. Προς το τέλος της δεκαετίας, έγιναν συγχωνεύσεις μεταξύ των σημαντικότερων διεθνών επιχειρήσεων πετρελαίου σε μια βιομηχανία που αποκτούσε πείρα σε σημαντικές τεχνολογικές προόδους. Για το περισσότερο της δεκαετίας του '90, οι τρέχουσες διεθνείς διαπραγματεύσεις για την αλλαγή του κλίματος απείλησαν με μείωση τη ζήτηση πετρελαίου στο μέλλον.»

(οpec , 2017 ζ)

Τρέχουσες ποσοτώσεις

Σύμφωνα με στοιχεία από το τμήμα Ενέργειας των Ηνωμένων Πολιτειών, φαίνονται οι ποσοτώσεις και η παραγωγή των χωρών του ΟΠΕΚ σε χιλιάδες βαρέλια ανά ημέρα.

Πίνακας 3 . Τρέχουσες ποσοτώσεις χωρών ΟΠΕΚ σε χιλιάδες βαρέλια/ημέρα

Χώρα	Παραγωγή - Ιανουάριος 2017
<u>Αλγερία</u>	1,360
<u>Ανγκόλα</u>	1,700
<u>Ισημερινός</u>	500
<u>Ιράν</u>	3,700
<u>Ιράκ</u>	1,481
<u>Κουβέιτ</u>	2,500
<u>Λιβύη</u>	1,650
<u>Νιγηρία</u>	2,250
<u>Κατάρ</u>	810
<u>Σαουδική Αραβία</u>	8,800
<u>Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα</u>	2,500
<u>Βενεζουέλα</u>	2,340
Σύνολο	30,451

Πηγή : International Energy Statistics, [2017 δ](#)

Συμπεράσματα

«Συμπερασματικά στα 56 χρόνια του γίνεται όλο και πιο φανερό για τον ΟΠΕΚ η μείωση της παρεμβατικότητας του στην χειραφέτηση των τιμών του πετρελαίου και η υπερκέραση των εμποδίων που έθετε από τις αγορές και του υπόλοιπους ενεργειακούς παίκτες. Όμως όσο το πετρέλαιο παραμένει συστατικό στοιχείο των κοινωνιών μας και οι χώρες που τον συναποτελούν κατέχουν προνομιακές θέσεις στην παραγωγή του θα συνεχίζει να διατηρεί την αίγλη του και την δυναμική του με σαφέστατα σταδιακή υποχώρηση συν τω χρόνω»

(Αμπαρτζίδης 2016 , ε)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 : Μεγάλες οικονομικές κρίσεις και ΟΠΕΚ

Εισαγωγή

Σύμφωνα με τον κύριο Παπανδρόπουλο «η πρώτη συνέλευση του ΟΠΕΚ έλαμψε σαν την πρώτη αστραπή πάνω από τους λαούς της Αραβικής χερσονήσου, αδύναμους ακόμα, οι οποίοι μόλις άφηναν πίσω τους την εποχή της αποικιοκρατίας και της χωρίς έλεγχο εκμετάλλευσης του μαύρου χρυσού τους από τις αποκαλούμενες «Επτά Αδελφές» του πετρελαίου.

Πράγματι, στις πρώην αποικίες, οι μεγάλες εταιρείες πετρελαίου είχαν υπό τον έλεγχό τους όλα τα στάδια της εκμετάλλευσης του μαύρου χρυσού -από την εξόρυξη και την άντληση, μέχρι την διύλιση και τη λιανική πώληση στα πρατήρια βενζίνης. Επίσης, οι «Επτά Αδελφές» καθόριζαν όπως αυτές ήθελαν τις ποσότητες παραγωγής, τις τιμές αγοράς, τα μέσα μεταφοράς και την τιμή διάθεσης του τελικού προϊόντος σε κάθε χώρα. Επόμενο ήταν, λοιπόν, οι χώρες - παραγωγοί πετρελαίου να ενωθούν σε μία ιερά συμμαχία κατά της Δύσης, η οποία, από βιομηχανικής πλευράς, είχε πάνω από 40% πετρελαϊκή εξάρτηση.

«Δεν ήταν δύσκολο να διακρίνει κανείς την απόλυτη κυριαρχία των μεγάλων εταιρειών σε ό,τι αφορά την πολύτιμη πρώτη ύλη που λέγεται «ακάθαρτο πετρέλαιο». Επίσης, ξεκάθαρη ήταν τότε και η ενεργειακή εξάρτηση της δυτικής βιομηχανίας από το μαύρο χρυσό, ο οποίος, πέρα από όλα τα άλλα, ήταν και το αίμα του βιομηχανικού πολιτισμού, ο οποίος γνώριζε πρωτοφανή ανάπτυξη από τα μέσα του 20ού αιώνα. Πάνω του στηρίχθηκε η καταναλωτική κοινωνία, από αυτόν χρηματοδοτήθηκαν τα γενναιόδωρα κράτη πρόνοιας στη Δύση και από τη λογική του ξεπήδησε η πιο απίστευτη τεχνολογική έκρηξη που γνώρισε ποτέ ο άνθρωπος.»

«Ακολουθώντας τη λογική συνέπεια των ενεργειών του, ο Σαουδάραβας υπουργός Ταρίκι προτείνει στα μέλη του ΟΠΕΚ την ακόλουθη φόρμουλα για την τιμή του πετρελαίου: Καθορισμός, ύστερα από συμφωνία κοινής αποδοχής, της ποσότητας της παραγωγής του πετρελαίου, τέτοιας που να επιτρέπει ουσιαστικό έλεγχο στις δραστηριότητες των εταιρειών, και καθορισμός της τιμής πώλησης και του ύψους των δασμών. Βέβαιος για το δίκιο του και ενισχυμένος από τις θερμές σχέσεις που ανέπτυξαν οι δύο βασικοί συνεργάτες, η Σαουδική Αραβία και η Βενεζουέλα, ο Α. Ταρίκι εξαπέλυε πλέον την επίθεση που ονειρευόταν από καιρό, με απώτερο σκοπό να σφίξει την τανάλια γύρω από τον λαιμό της Δύσης και να επιβάλει τη δύναμη του ΟΠΕΚ σε παγκόσμια κλίμακα. Η μεγάλη ευκαιρία για να εκδηλωθεί αυτή η φιλοδοξία του ΟΠΕΚ, δόθηκε από τρία γεγονότα. Πρώτον, την ταπεινωτική ήττα των Αράβων το 1967, στον πόλεμο των «Εξι Ημερών». Δεύτερον, την ανατροπή του βασιλιά Ιντρίς στην Λιβύη και την άνοδο του συνταγματάρχη Καντάφι στην εξουσία. Τρίτον, την υπογραφή μεταξύ του νέου λιβυκού καθεστώτος και των

εταιρειών πετρελαίου μίας συμφωνίας αύξησης της τιμής πώλησης της λιβυκής παραγωγής. Στις 14 Σεπτεμβρίου 1970, για πρώτη φορά στην οικονομική ιστορία των εταιρειών πετρελαίου, μία αραβική χώρα κατάφερε να επιβάλει αύξηση της τιμής σε ολόκληρο το πετρελαϊκό σύμπλεγμα του δυτικού βιομηχανικού κόσμου. Ο δρόμος για την μεγάλη περιπέτεια του ΟΠΕΚ και την ιστορία της βιομηχανίας είχε ανοίξει.»

(Παπανδρόπουλος , 2007 α)

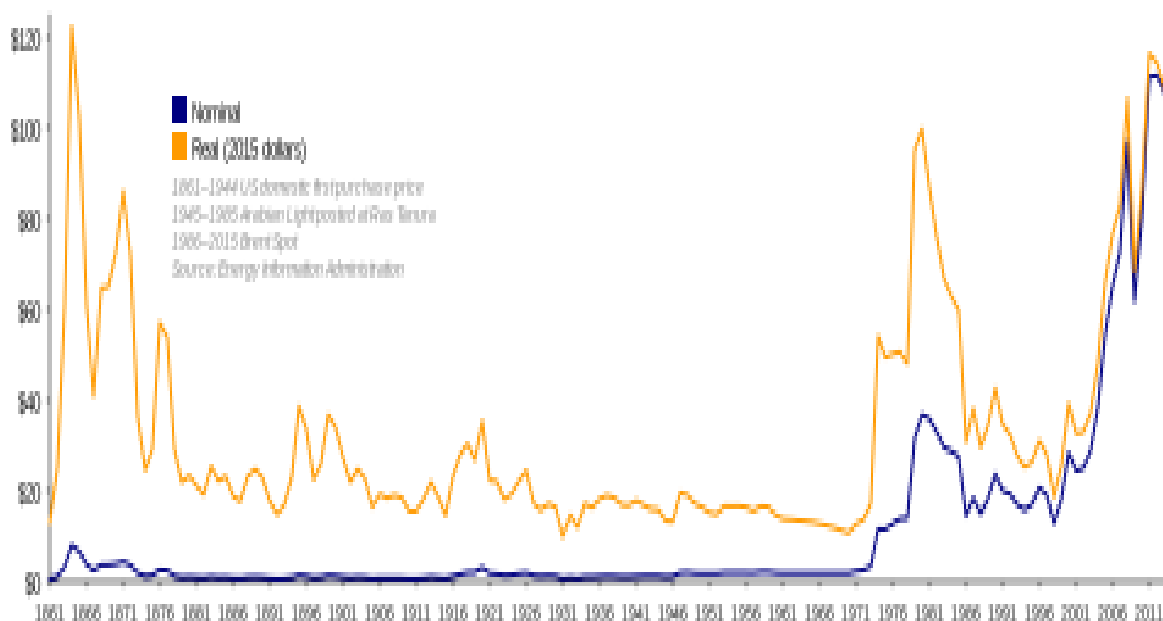
Πετρελαϊκή κρίση του 1973

«Η πετρελαϊκή κρίση του 1973 ξεκίνησε τον Οκτώβριο του 1973, όταν τα μέλη του Οργανισμού Αραβικών Πετρελαιοπαραγωγών Χωρών ή ΟΑΡΕΚ (αποτελούμενο από τα αραβικά μέλη του ΟΡΕΚ, καθώς και την Αίγυπτο, τη Συρία και την Τυνησία) διακήρυξαν εμπάργκο πετρελαίου. Μέχρι το τέλος του εμπάργκο τον Μάρτιο του 1974, η τιμή του πετρελαίου είχε αυξηθεί από 3 δολάρια ΗΠΑ το βαρέλι σε σχεδόν 12. Με τις ενέργειες των αραβικών χωρών να θεωρούνται ως έναρξη πετρελαϊκού εμπάργκο και τη μακροπρόθεσμη πιθανότητα υψηλών τιμών πετρελαίου, διακοπής του ανεφοδιασμού και ύφεσης, δημιουργήθηκε ένα ισχυρό ρήγμα εντός του ΝΑΤΟ. Επιπλέον, ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες και η Ιαπωνία προσπάθησαν να απαγκιστρωθούν από την πολιτική των ΗΠΑ στη Μέση Ανατολή. Οι αραβικές πετρελαιοπαραγωγές χώρες εξήρτησαν το τέλος του εμπάργκο με επιτυχίες προσπάθειες των ΗΠΑ να φέρουν ειρήνη στη Μέση Ανατολή, γεγονός που περιέπλεξε την κατάσταση. Για την αντιμετώπιση αυτών των εξελίξεων, ο πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών Ρίτσαρντ Νίξον ξεκίνησε παράλληλες διαπραγματεύσεις με τις αραβικές πετρελαιοπαραγωγές χώρες για τον τερματισμό του εμπάργκο και με την Αίγυπτο, τη Συρία, το Ισραήλ για να οργανώσουν μια ισραηλινή οπισθοχώρηση από το Σινά και τα Υψίπεδα του Γκολάν. Μέχρι την 18η Ιανουαρίου 1974, ο Αμερικανός Υπουργός Εξωτερικών Χένρι Κίσσιγκερ είχε διαπραγματευθεί την αποχώρηση των ισραηλινών στρατευμάτων από μέρη του Σινά. Η υπόσχεση για διευθέτηση μέσω διαπραγματεύσεων μεταξύ του Ισραήλ και της Συρίας ήταν αρκετή για να πείσει τις αραβικές χώρες να άρουν το εμπάργκο Μάρτιο του 1974.»

(U.S. Department of State, Office of the Historian, 2016 α)

Όπως φαίνεται χαρακτηριστικά και στο Διάγραμμα 4, βλέπουμε την απότομη αύξηση της τιμής του πετρελαίου το 1973 και κατά την πετρελαική κρίση του 1979.

Διάγραμμα 4 . Τιμή πετρελαίου από το 1861 έως το 2015

Πηγή : businessinsider, 2017 α

Σύμφωνα με τον ΟΠΕΚ , «τα μέλη ΟΑΡΕC συμφώνησαν να χρησιμοποιήσουν την επιρροή τους πάνω στον παγκόσμιο μηχανισμό καθορισμού των τιμών του πετρελαίου για να σταθεροποιήσουν τα πραγματικά τους έσοδα μέσω της αύξησης των διεθνών τιμών του πετρελαίου, μετά την πρόσφατη τότε αποτυχία των διαπραγματεύσεων με τις μεγάλες δυτικές εταιρείες πετρελαίου. Το εμπάργκο συνέπεσε με την παγκόσμια αύξηση της κατανάλωσης πετρελαίου από τις βιομηχανικές χώρες στις οποίες απευθύνεται ο ΟΑΡΕC. Στον απόηχο, οι χώρες-στόχοι ξεκίνησαν την εφαρμογή μιας πληθώρας νέων και πάγιων πολιτικών για τη συγκράτηση της περαιτέρω εξάρτησής τους. Το «σοκ των τιμών του πετρελαίου» του 1973, μαζί με το κραχ του χρηματιστηρίου το 1973-1974, έχουν θεωρηθεί ως το πρώτο γεγονός μετά το κραχ του 1923 που είχε μόνιμο οικονομικό αποτέλεσμα.

Η επιτυχία του εμπάργκο απέδειξε την οικονομική δύναμη και τον διεθνή αντίκτυπο της παρουσίας της Σαουδικής Αραβίας, ενώ κατά τα επόμενα χρόνια, η μεγάλη αύξηση του πλούτου και το διεθνές κύρος της Σαουδικής Αραβίας θα δώσει

ώθηση στην ερμηνεία του Ισλάμ που αυτή ευνοούσε («πετρο-Ισλάμ») «να κατακτήσει μια περίοπτη θέση ισχύος στην παγκόσμια έκφραση του Ισλάμ»

(οpec, 2017 η)

Αραβικό εμπάργκο πετρελαίου

Σύμφωνα πάντα με τον ΟΠΕΚ , «στις 16 Οκτωβρίου 1973 ο ΟΠΕΚ ανακοίνωσε την απόφαση να αυξήσει τις ονομαστικές τιμές του πετρελαίου κατά 70%,. Την επόμενη ημέρα, οι υπουργοί πετρελαίου συμφώνησαν στο εμπάργκο, ενώ στις 19 Οκτωβρίου ο Πρόεδρος των ΗΠΑ ζήτησε από το Κογκρέσο να χορηγήσει 2.200.000.000 δολάρια σε επείγουσα βοήθεια προς το Ισραήλ κάτι που προκάλεσε αντίδραση του ΟΠΕΚ. Η Λιβύη ανακοίνωσε αμέσως ότι θα επιβάλει εμπάργκο σε όλες τις αποστολές πετρελαίου προς τις Ηνωμένες Πολιτείες. Η Σαουδική Αραβία και τα άλλα αραβικά πετρελαιοπαραγωγά κράτη γρήγορα ακολούθησαν το παράδειγμά της, επιβάλλοντας εμπάργκο στις 20 Οκτωβρίου 1973. Κατά τη συνάντησή τους στο Κουβέιτ οι πετρελαιοπαραγωγές χώρες του ΟΠΕΚ διακήρυξαν εμπάργκο πετρελαίου με προβλέψεις για περιορισμούς στις εξαγωγές πετρελαίου σε διάφορες χώρες-καταναλωτές και συνολικό εμπάργκο στις παραδόσεις πετρελαίου προς στις Ηνωμένες Πολιτείες. Το εμπάργκο έτσι επεκτάθηκε ποικιλοτρόπως προς τη Δυτική Ευρώπη και την Ιαπωνία. Μακροπρόθεσμα, το εμπάργκο πετρελαίου άλλαξε τη φύση της πολιτικής της Δύσης, προς την κατεύθυνση της αύξησης της εξερεύνησης, της συντηρητικής στάσης απέναντι στην κατανάλωση ενέργειας και των πιο περιοριστικών νομισματικών πολιτικών για την καλύτερη καταπολέμηση του πληθωρισμού.»

(οpec 2017 , θ)

Οικονομικές επιπτώσεις

συντονισμένη και δυναμική αντίδραση μεγάλου μέρους του αραβικού κόσμου, που χρησιμοποίησε αποτελεσματικά το πετρέλαιο ως μοχλό οικονομικής πίεσης, συνεχίστηκε και μετά τη λήξη των εχθροπραξιών, ώστε να πιεστούν οι ΗΠΑ να μεσολαβήσουν για μια δίκαιη επίλυση της αραβοϊσραηλινής διαμάχης. Αυτό αποτέλεσε μεγάλη έκπληξη και σοκ για τους κυβερνητικούς ιθύνοντες και τους αναλυτές στη Δύση. Λίγο μετά τη λήξη του αραβοϊσραηλινού πολέμου, κι ενώ ο ΟΑΡΕC προχώρησε σε νέες αυξήσεις της τιμής του πετρελαίου και σε νέους περιορισμούς στις εξαγωγές του, ο Αμερικανός υπουργός Εξωτερικών Χένρι Κίσινγκερ και ο υπουργός Άμυνας Τζέιμς Σλέσινγκερ προχώρησαν σε ανοικτές απειλές για αμερικανική στρατιωτική επέμβαση στον Περσικό Κόλπο εναντίον αραβικών κρατών, ώστε να αποκατασταθεί η ομαλή ροή πετρελαίου προς τις ΗΠΑ και εν γένει τη Δύση. Αυτή η στάση των ΗΠΑ προκάλεσε αμηχανία στους Δυτικοευρωπαίους εταίρους της Ουάσιγκτον, ιδίως εφόσον κυριαρχούσε δυσπιστία σχετικά με τους χειρισμούς και τα κίνητρα της αμερικανικής ηγεσίας κατά τη διάρκεια της κρίσης.

Σε κάθε περίπτωση, μέχρι τον Δεκέμβριο του 1973 η διεθνής τιμή του πετρελαίου είχε σχεδόν τριπλασιαστεί σε σύγκριση με τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους. Το εμπάργκο τελικά ήρθη τον Μάρτιο του 1974, με πρωτοβουλία των Σαουδαράβων, αφού πρώτα οι Αμερικανοί συνέβαλαν εποικοδομητικά στη συνομολόγηση συμφωνιών απαγκίστρωσης των αιγυπτιακών, συριακών και κυρίως ισραηλινών δυνάμεων από τις προκεχωρημένες θέσεις τους στη μεθόριο.

Η πρώτη πετρελαϊκή κρίση είχε βαρύνουσας σημασίας επιπτώσεις παγκοσμίως, τόσο σε οικονομικό όσο και σε γεωπολιτικό επίπεδο. Η εποχή της φτηνής ενέργειας έφτασε απότομα και οριστικά στο τέλος της, με αποτέλεσμα να πληγούν οι οικονομίες της Δύσης και να τεθεί τέρμα στο «οικονομικό θαύμα» της πρώιμης μεταπολεμικής περιόδου, όταν οι ταχείς ρυθμοί ανάπτυξης συνοδεύονταν από ισχνό πληθωρισμό και σχεδόν μηδενική ανεργία. Ο τριπλασιασμός της τιμής του αργού πετρελαίου συνέβαλε αποφασιστικά στη γενικότερη αύξηση της τιμής των προϊόντων και στην εκτίναξη του πληθωρισμού, και τελικά συνέβαλε στην εμφάνιση μονιμότερων διαρθρωτικών προβλημάτων στις δυτικές οικονομίες. Με ακόμη μεγαλύτερη σφοδρότητα επλήγησαν οι πιο αδύναμες οικονομίες των αναπτυσσόμενων κρατών – ιδίως του Τρίτου Κόσμου. Εκείνα είχαν μικρότερες αντοχές και δυνατότητες προσαρμογής σε σχέση με τα ανεπτυγμένα κράτη της Δύσης, ενώ είδαν να μειώνονται οι εξαγωγές των προϊόντων τους στον ανεπτυγμένο κόσμο λόγω της μείωσης της ζήτησης εξαιτίας της οικονομικής ύφεσης. Παράλληλα, αυξήθηκε κατακόρυφα το χρέος τους κατά την επαύριον τόσο της πρώτης όσο και της δεύτερης πετρελαϊκής κρίσης του 1979-80. Αντίθετα, η αποτελεσματική παρέμβαση του ΟΑΡΕC υπήρξε απαρχή μια νέας ισορροπίας στις σχέσεις των κρατών του Περσικού Κόλπου, καθώς και της Λιβύης και της Αλγερίας (και γενικότερα των πετρελαιοπαραγωγών κρατών του Τρίτου Κόσμου) με τη Δύση και την Ιαπωνία. Αυτονόητα, τα περισσότερα πετρελαιοπαραγωγά κράτη πλούτισαν ταχύτατα.

(Χουρχούλης 2019 , α)

Διεθνοπολιτικές και γεωπολιτικές επιπτώσεις

«Η πρώτη (όπως και η δεύτερη) πετρελαϊκή κρίση είχε και ευρύτερες διεθνοπολιτικές – γεωπολιτικές επιπτώσεις. Βραχυπρόθεσμα, ωφελήθηκε σημαντικά και η Σοβιετική Ένωση που, ενώ ήδη αντιμετώπιζε σημαντικά οικονομικά προβλήματα και στασιμότητα, περίπου την ίδια περίοδο κατέστη ο μεγαλύτερος παραγωγός αργού πετρελαίου στον κόσμο. Ετσι, κέρδισε πολύτιμο συνάλλαγμα, ώστε να συνεχίσει τα μεγαλόπνοα εξοπλιστικά της προγράμματα και την ανάμειξη της στον Τρίτο Κόσμο, την εισαγωγή δυτικής τεχνολογίας αλλά και δημητριακών, ενώ παράλληλα προμήθευε τους συμμάχους της στην Ανατολική Ευρώπη με πετρέλαιο σε χαμηλές, προνομιακές τιμές.

(Χουρχούλης 2019 , β)

Δεύτερη πετρελαϊκή κρίση : 1979- Η ιρανική επανάσταση

«Έξι χρόνια μετά, το 1979, ακολούθησε η δεύτερη πετρελαϊκή κρίση, ως αποτέλεσμα και των ανακατατάξεων και ταραχών της επανάστασης στο Ιράν.

Μετά την πολιτική κρίση και τον Ayatollah Khomeini να ανακτά τον έλεγχο του Ιράν, οι διαμαρτυρίες γκρέμισαν τον πετρελαϊκό τομέα του Ιράν με αποτέλεσμα να πυροδοτηθεί το δεύτερο στη σειρά πετρελαϊκό επεισόδιο μέσα σε λιγότερο από μια δεκαετία. Η τιμή του αργού πετρελαίου έφθασε στα 35-40 δολάρια το βαρέλι. Οι κρίσεις αυτές οδήγησαν στην απότομη αύξηση της τιμής του πετρελαίου και προκάλεσαν ύφεση στην οικονομική δραστηριότητα σε όλο τον κόσμο και επηρέασαν και την Ευρώπη. Η πρώτη Σύνοδος Κορυφής του ΟΠΕΚ με ηγεμόνες και αρχηγούς κρατών διοργανώθηκε στην Αλγερία το Μάρτιο του 1975. Παρόλο που το νέο καθεστώς επανέλαβε τις εξαγωγές πετρελαίου, ήταν ασυνεπείς και λιγότερες οδηγώντας τις τιμές να εκτοξευθούν στα ύψη.

Η Ιρανική επανάσταση, ή αλλιώς γνωστή ως Ισλαμική επανάσταση, ξεκίνησε τον Ιανουάριο του 1978, με τις πρώτες μεγάλες διαδηλώσεις ενάντια στην εξουσία του σάχη. Μετά από συνεχόμενες απεργίες και διαμαρτυρίες που παρέλυαν την οικονομία της χώρας, ο σάχης εγκατέλειψε το Ιράν τον Ιανουάριο του 1979, και ο Ayatollah Khomeini επέστρεψε στην Τεχεράνη από την εξορία. Η δυναστεία των Παχλαβί κατέρρευσε δέκα ημέρες αργότερα, στις 11 Φεβρουαρίου, όταν ο στρατός του Ιράν παρέμεινε ουδέτερος στην πολιτική διαμάχη, μετά από συρράξεις ανταρτών και στρατιωτών πιστών στο σάχη. Την 1η Απριλίου του 1979, το Ιράν έγινε και επίσημα ισλαμική δημοκρατία με τη διεξαγωγή εθνικού δημοψηφίσματος.

Το Δεκέμβριο του 1979, η χώρα ενέκρινε ένα θεοκρατικό σύνταγμα, με το οποίο ο Khomeini έγινε ανώτατος αρχηγός της χώρας. Η ταχύτητα και η επιτυχία της επανάστασης προκάλεσε εντύπωση σε όλο τον κόσμο, καθώς δεν συνοδεύτηκε από πολεμικές αποτυχίες, οικονομική κρίση ή αγροτική επανάσταση.

Αν και τόσο οι εθνικιστές όσο και οι μαρξιστές συμμετείχαν με παραδοσιακούς ισλαμιστές στην εκθρόνιση του σάχη, αρκετές χιλιάδες σκοτώθηκαν ή εκτελέστηκαν από το ισλαμικό καθεστώς στη συνέχεια, καθώς η ισλαμική δημοκρατία εξελίχθηκε σε μία άτυπη μονοκρατορία του Khomeini. Οι σχέσεις του Ιράν με τις ΗΠΑ διαβρώθηκαν ταχύτατα κατά την επανάσταση, καθώς στις 4 Νοεμβρίου του 1979 μία ομάδα Ιρανών φοιτητών κατέλαβαν την αμερικανική πρεσβεία στην Τεχεράνη.

Με την κατηγορία ότι υπηρετούσαν στην CIA με στόχο την ανατροπή του καθεστώτος στο Ιράν, το προσωπικό της πρεσβείας κρατήθηκαν όμηροι, ενώ ο Khomeini, αν και δεν είχε εμπλακεί στην υλοποίηση της κατάληψης, υποστήριξε τους φοιτητές μετά την επιτυχία τους. Αν και οι περισσότεροι από τους ομήρους -κυρίως

γυναίκες και αφροαμερικανοί- απελευθερώθηκαν τους πρώτους μήνες της κατάληψης, οι υπόλοιποι 52 όμηροι κρατήθηκαν για συνολικά 444 ημέρες.

Η κυβέρνηση του Τζίμι Κάρτερ προσπάθησε χωρίς επιτυχία να διαπραγματευτεί την απελευθέρωση των Αμερικανών πολιτών, αλλά τελικά η ομηρία έληξε τον Ιανουαρίου του 1981 με τη διακήρυξη του Αλγερίου.

Μετά το 1980 οι τιμές του πετρελαίου έπεφταν για έξι συνεχόμενα έτη και κορυφώθηκαν το 1986 με μία πτώση 46%. Αυτό ήταν αποτέλεσμα της μειωμένης ζήτησης και της υπερβολικής παραγωγής, οδηγώντας τον ΟΠΕΚ στο να χάσει την ενότητα του. Εξαγωγείς πετρελαίου, όπως το Μεξικό, η Νιγηρία και η Βενεζουέλα επεκτάθηκαν σημαντικά, ενώ οι ΗΠΑ και η Ευρώπη πήραν περισσότερο πετρέλαιο από το Prudhoe Bay και τη Βόρειο Θάλασσα.

Η περίοδος αυτή τερματίστηκε στις αρχές του 1986, όταν η Σαουδική Αραβία εγκατέλειψε την πολιτική περιορισμού της παραγωγής της. Στα μέσα της δεκαετίας του 1990, ο ρυθμός της οικονομικής ανάπτυξης και κατά συνέπεια η παγκόσμια ζήτηση για πετρέλαιο και ενέργεια γενικότερα κορυφωνόταν.»

(Νικήτας, 2012 α)

Συμπεράσματα

Σύμφωνα με τον κύριο Παπανδρόπουλο, « με εξαίρεση τη δεύτερη πετρελαϊκή κρίση το 1979, που ήταν ισχυρή και προκλήθηκε από τη σοβιετική εισβολή στο Αφγανιστάν, οι πέντε κρίσεις, που ακολούθησαν, απορροφήθηκαν χωρίς μεγάλα προβλήματα από τις δυτικές χώρες. Πρόκειται για τις κρίσεις του 1985 (υπερπαραγωγή ΟΠΕΚ), του 1998 (τέλος του πολέμου Ιράν-Ιράκ), του 1990 (εισβολή του Ιράκ στο Κουβέιτ), του 1991 (αρχή της επιχείρησης Καταιγίδα της Ερήμου στον Κόλπο) και του 1997 (με αφορμή την ασιατική κρίση).

Αντιθέτως, μπορούμε να πούμε ότι οι κρίσεις αυτές ενίσχυσαν την πορεία των δυτικών χωρών προς τη «νέα οικονομία», με επικεφαλής τις ΗΠΑ, ανέδειξαν τον παγκόσμιο ρόλο των κεφαλαιαγορών και, μέσα από το φαινόμενο της αλληλεξάρτησης που δημιούργησαν, έκαναν αδήριτη την ανάγκη της δημιουργίας μεγάλων περιφερειακών οικονομικών συνασπισμών.

Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι η πορεία της αρχικής Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ) προς την ολοκλήρωση και τη διεύρυνσή της, πολλά οφείλει στον ΟΠΕΚ. Είναι λοιπόν σαφές ότι οι πετρελαϊκές κρίσεις αποτέλεσαν την αφορμή και την αφετηρία για την παγκοσμιοποίηση, ταυτόχρονα όμως έφεραν στο προσκήνιο και τις τεράστιες αδυναμίες του ΟΠΕΚ.»

(Παπανδρόπουλος , 2007 β)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : Διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση 2007-2008

Εισαγωγή

Σύμφωνα με τον οικονομολόγο πτυχιούχο της ΑΣΟΕΕ σε ανάλυσή του στο analyst.gr στις 4/9/2013, «η εποχή της πρώτης οικονομικής παγκοσμιοποίησης (τέλη του 19^{ου} αιώνα) τελείωσε ξαφνικά, απότομα και απρόβλεπτα, με το ξέσπασμα του 1^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου. Λίγες ημέρες πριν, τα χρηματιστήρια λειτουργούσαν απρόσκοπτα – σταματώντας εντελώς τις συναλλαγές, μέσα σε ελάχιστο χρονικό διάστημα. Μετά τον πόλεμο ακολούθησε η χρεοκοπία της Γερμανίας, η Μεγάλη Ύφεση, η άνοδος του ναζισμού, ο 2^{ος} Παγκόσμιος Πόλεμος κ.κ. – με το ξεκίνημα της περιόδου της δεύτερης οικονομικής παγκοσμιοποίησης να τοποθετείται στη δεκαετία του 1970, όπου εγκαταλείφθηκε από τις Η.Π.Α. ο κανόνας του χρυσού, ενώ καταργήθηκαν σταδιακά οι έλεγχοι, καθώς επίσης οι «ρυθμίσεις» των χρηματοπιστωτικών αγορών. Ακολούθησαν πολλές άλλες «οικονομικές κρίσεις», οι οποίες οφείλονταν κυρίως στην άναρχη, ασύμμετρη παγκοσμιοποίηση – στη ανεξέλεγκτη σύνδεση δηλαδή όλων των οικονομιών του πλανήτη μεταξύ τους, κυρίως μέσω του «χρηματοπιστωτικού συστήματος», καθώς επίσης των πολυεθνικών επιχειρήσεων. Προηγήθηκαν οι χώρες της Ν. Αμερικής, ακολούθησαν οι Ασιατικές (ενδιάμεσα είχαμε την τραπεζική κρίση στη Σκανδιναβία, κατέρρευσε ο κομμουνισμός, ενώ «άνοιξαν τα σύνορα» της Α. Ευρώπης και της Κίνας), το Μεξικό, η Ρωσία κλπ., μέχρι τη στιγμή που ξέσπασε η μεγαλύτερη κρίση όλων, η κρίση υπερχρέωσης του 2008, η οποία συνεχίζεται μέχρι σήμερα, δυστυχώς κλιμακούμενη. Η κρίση αυτή είναι εξαιρετικά δύσκολο να καταπολεμηθεί – αφού τα χρέη της Δύσης είναι πλέον εκτός ελέγχου, έχοντας ξεπεράσει το 320% του παγκόσμιου ΑΕΠ.»

«Η σημερινή κατάσταση δεν συγκρίνεται με το 1973, επειδή οι χώρες της Μέσης Ανατολής δεν στηρίζουν το καθεστώς της Συρίας συλλογικά – ενώ η Σαουδική Αραβία, ο μεγαλύτερος παραγωγός πετρελαίου στον πλανήτη, είναι με την πλευρά της Δύσης. Εν τούτοις, η τιμή του πετρελαίου παραμένει πολύ υψηλή – όχι μόνο λόγω της Συρίας. Ειδικότερα τα εξής: Η παγκόσμια ζήτηση είναι μεγαλύτερη, από την προσφορά – αφού η βιομηχανική παραγωγή στις Η.Π.Α. και στην Κίνα συνεχίζει να αυξάνεται, ενώ η Ευρώπη δεν έχει βυθιστεί ακόμη στην ύφεση. Επομένως, η ζήτηση πετρελαίου θα συνεχίσει να κλιμακώνεται στους μήνες που θα ακολουθήσουν – ενώ παρουσιάζονται προβλήματα στην παραγωγή, σε αρκετές χώρες (Νιγηρία, Βόρεια Θάλασσα κλπ.). Στη Μέση Ανατολή, η οποία έχει σχεδόν το 50% των παγκοσμίων αποθεμάτων, υπάρχουν ήδη πολλές εστίες πολέμου – με αποτέλεσμα να εμποδίζεται η παραγωγή σε αρκετές χώρες. Εκτός αυτού, οι εξαγωγές του Ιράν είναι περιορισμένες, λόγω του εμπάργκο που επιβλήθηκε από τη Δύση – ενώ οι «υποδομές» μεταφοράς και παραγωγής πετρελαίου στο Ιράκ δέχονται συνεχώς επιθέσεις. Η ίδια κατάσταση επικρατεί και στη Β. Αφρική. Από τη Λιβύη μεταφέρεται μόλις το 30% του παραγομένου πετρελαίου, λόγω απεργιών, καθώς επίσης προβλημάτων σε θέματα ιδιοκτησίας – ενώ στην Αίγυπτο, στην οποία ευρίσκεται το

κανάλι του Σουέζ (πολύ σημαντικό για τη μεταφορά πετρελαίου), «οργιάζει» η βία, μετά την πτώση του καθεστώτος.»

«Αν και η παραγωγή πετρελαίου λοιπόν εντάθηκε στο παρελθόν τόσο στις Η.Π.Α., όσο και στον Καναδά, έχοντας καλύψει σε κάποιο βαθμό την υφιστάμενη μείωση στη Μέση Ανατολή, είναι πολύ δύσκολο να ανταποκριθεί στις παγκόσμιες ανάγκες, εάν τυχόν υπάρξουν μεγαλύτερα προβλήματα – σαν αποτέλεσμα τυχόν διεύρυνσης του πολέμου, μετά από μία επίθεση στη Συρία.»

(Βιλιάρδος, 2013 α),

Οι κίνδυνοι στη Μέση Ανατολή

Τα τελευταία χρόνια, η τιμή του πετρελαίου, όπως φαίνεται στο διάγραμμα 5, ακολούθησε μία έντονη ανοδική πορεία – φθάνοντας στην τιμή ρεκόρ των **147 \$ ανά βαρέλι**, το 2008

Διάγραμμα 5 . Εξέλιξη τιμής πετρελαίου τα τελευταία 40 έτη

Πηγή : International Energy Statistics , 2017 ε

«Η παγκόσμια οικονομία ήταν αντιμέτωπη με τη μεγαλύτερη κρίση στην ιστορία της, μετά τη μεγάλη ύφεση του 1929. Δεν είναι λοιπόν καθόλου δύσκολο να υποθέσουμε τι θα μπορούσε να συμβεί σήμερα – εάν η τιμή του πετρελαίου αγγίξει

ξανά ή ξεπεράσει το προηγούμενο ρεκόρ της, σαν αποτέλεσμα τυχόν «παρενεργειών» στην περίπτωση ενός πολέμου στη Συρία.

Σε σχέση με τα παραπάνω, είναι σίγουρα σωστό να γνωρίζουμε τους κινδύνους, οι οποίοι θα μπορούσαν να προκύψουν στη Μέση Ανατολή – εξετάζοντας τις ποσότητες πετρελαίου, για τις οποίες είναι «υπεύθυνη» η κάθε χώρα εκεί, καθώς επίσης τους αγωγούς μεταφοράς τόσο του πετρελαίου, όσο και του φυσικού αερίου.»

(Βιλιάρδος , 2013 β)

Ειδικότερα τα εξής:

«Τουρκία: Στην τουρκική πόλη Ceyhan φθάνουν δύο σημαντικοί αγωγοί: Ο αγωγός «Kirkuk–Ceyhan», μέσα από τον οποίο μεταφέρεται πετρέλαιο από το Ιράκ, καθώς επίσης ο αγωγός «Baku–Tbilisi–Ceyhan», με πετρέλαιο από το Αζερμπαϊτζάν.

Συρία: Η παραγωγική δυναμικότητα της χώρας υπολογίζεται στα 380.000 βαρέλια την ημέρα – ποσότητα που καλύπτει μόλις το 0,4% των παγκοσμίων αναγκών. Η ποσότητα αυτή μειώθηκε στα 97.000 βαρέλια, μετά το ξεκίνημα του εμφυλίου πολέμου, αλλά δεν δημιούργησε κανένα πρόβλημα – ενώ η Συρία δεν διαθέτει σημαντικούς δρόμους μεταφοράς πετρελαίου.

Ιράκ: Σε περίπτωση πολέμου στη Συρία, θεωρείται ως η πλέον επικίνδυνη εστία πυρκαγιάς ολόκληρης της περιοχής – ενώ πρόκειται για ένα κράτος, το οποίο ιστοπέδωσαν οι Η.Π.Α., αφενός μεν με στόχο τη λεηλασία του, αφετέρου την στρατηγική τοποθέτηση τους στη Μέση Ανατολή.

Από το Ιράκ διέρχεται ο αγωγός «Kirkuk–Ceyhan» προς την Τουρκία , η δυναμικότητα του οποίου είναι περί τα 1,6 εκ. βαρέλια πετρέλαιο – αν και η λειτουργία του εμποδίζεται πολύ συχνά από τρομοκρατικές επιθέσεις, με αποτέλεσμα τον Αύγουστο να έχουν διέλθει μέσω αυτού μόλις 110.000 βαρέλια ημερησίως.

Εκτός αυτού, το Ιράκ είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος παραγωγός του ΟΠΕΚ μετά τη Σαουδική Αραβία, με 3,2 εκ. βαρέλια την ημέρα. Τυχόν διακοπή λοιπόν της τροφοδοσίας του πλανήτη από το Ιράκ θα δημιουργούσε τεράστια προβλήματα, αφού πολύ δύσκολα θα μπορούσε να καλυφθεί

Ιράν: Η χώρα είναι με την πλευρά του συριακού καθεστώτος, οπότε θεωρείται πολύ πιθανόν να αντιδράσει στρατιωτικά, σε μία ενδεχόμενη επέμβαση των Η.Π.Α. στην περιοχή – ενώ οι διαπραγματεύσεις που διεξάγονται, όσον αφορά την κατασκευή πυρηνικών όπλων εκ μέρους της, θα εμποδιστούν. Επειδή όμως η Ευρώπη, καθώς επίσης οι Η.Π.Α. έχουν επιβάλλει περιορισμούς στις εξαγωγές πετρελαίου από τη χώρα, με στόχο να εμποδίσουν το πυρηνικό της πρόγραμμα, η παραγωγή έχει μειωθεί στα 2,65 εκ., βαρέλια ημερησίως – οπότε επηρεάζεται ήδη η

παγκόσμια αγορά πετρελαίου. Επομένως, τυχόν εμπλοκή του στον πόλεμο δεν θα έχει μεγάλες επιπτώσεις.

Ισραήλ: Τόσο η Συρία, όσο και το Ιράν, καθώς επίσης η Hezbollah, έχουν απειλήσει με επίθεση τη χώρα, εάν τυχόν υπάρξει πόλεμος με τις Η.Π.Α. Σε μία τέτοια περίπτωση, το Ισραήλ θα «απαντούσε» – οπότε θα ξεσπούσε ένας τοπικός πόλεμος στην περιοχή, για τους κινδύνους του οποίου υπάρχουν πολλές προειδοποιήσεις. Φυσικά θα δημιουργούταν πρόβλημα στην εξόρυξη φυσικού αερίου (ανάλυση μας), το οποίο όμως δεν θα ήταν σημαντικό για τον πλανήτη – αν και στα πλαίσια του ενεργειακού πολέμου που μαίνεται (ανάλυση μας), κανένας δεν μπορεί να κάνει ασφαλείς προβλέψεις.

Ο δρόμος του Hormuz: Πρόκειται για τη σημαντικότερη περιοχή διέλευσης πετρελαίου παγκοσμίως – αφού καθημερινά διέρχονται έως και 17 εκ. βαρέλια από το στενό αυτό, το οποίο συνδέει τον περσικό κόλπο, με τον κόλπο του Oman. Στο πιο στενό του σημείο έχει μεν πλάτος 54 χιλ, αλλά οι διελεύσεις των πετρελαιοφόρων γίνονται από «διαδρόμους» πλάτους μόλις 3 χιλ.

Το Ιράν απειλεί συχνά τη διεθνή κοινότητα με το μπλοκάρισμα του θαλασσίου αυτού δρόμου – ενώ το πολεμικό ναυτικό της χώρας θα μπορούσε πολύ εύκολα να το επιτύχει. Εάν τυχόν ξεσπούσε πόλεμος στη Συρία, οι απειλές θα ήταν πολύ πιο σοβαρές – με άμεσο αποτέλεσμα την μη ασφάλιση των πετρελαιοφόρων από τις ασφαλιστικές εταιρείες, τα οποία τότε θα έπρεπε να διασχίζουν το στενό με δικό τους ρίσκο (κάτι που πολύ δύσκολα θα αποφάσιζαν οι πλοιοκτήτες). Βέβαια, εάν τυχόν το Ιράν πραγματοποιήσει τις απειλές του, επειδή υπάρχουν εναλλακτικοί δρόμοι, καθώς επίσης μεγάλα αποθέματα πετρελαίου σε όλες τις χώρες, θα διαρκούσε αρκετά η έλευση αζεπέραστων προβλημάτων – ενώ η παρουσία ισχυρών αμερικανικών δυνάμεων στην περιοχή, μάλλον θα εμπόδιζε μία τέτοια εξέλιξη. Εν τούτοις, η τιμή του πετρελαίου θα αυξανόταν, βυθίζοντας τον πλανήτη στην ύφεση – η οποία, σε συνδυασμό με την υπερχρέωση της Δύσης, θα ήταν καταστροφική.»

(Βιλιάρδος, 2013 γ)

Το πετρέλαιο Brent και WTI

«Οι δύο βασικοί τύποι αργού πετρελαίου στην παγκόσμια αγορά (benchmarks) βάσει των οποίων τιμολογείται το μεγαλύτερο μέρος του αργού πετρελαίου παγκοσμίως είναι το Brent και το (WTI). Και οι δύο διαπραγματεύονται στα δύο μεγαλύτερα χρηματιστήρια εμπορευμάτων παγκοσμίως, το Intercontinental Exchange (ICE) στο Λονδίνο και το New York Mercantile Exchange (NYMEX). Μεγάλος όγκος της διαπραγμάτευσης γίνεται στη spot αγορά (με άμεση παράδοση του πετρελαίου) αλλά περισσότερο στην αγορά συμβολαίων μελλοντικής εκπλήρωσης με δυνατότητα παραλαβής ή όχι του πετρελαίου στη λήξη του

συμβολαίου. Ο OPEC συλλέγει τις τιμές του πετρελαίου από 7 πετρελαιοπαραγωγούς χώρες (Σαουδική Αραβία, Ντουμπαί, Βενεζουέλα, Μεξικό, Αλγερία, Ινδονησία και Νιγηρία) και διαμορφώνει την τιμή OPEC Basket Price σε μια προσπάθεια να αποτυπώσει τις τιμολογιακές συνθήκες της αγοράς. Το πετρέλαιο West Texas Intermediate (USOil) αποτελεί έναν τύπο πετρελαίου που χρησιμοποιείται ως benchmark στη διαμόρφωση των τιμών του πετρελαίου. Υπό κανονικές συνθήκες οι τιμές του πετρελαίου μεταβάλλονται ανάλογα με τους κύκλους παγκόσμιας ζήτησης για το συγκεκριμένο εμπόρευμα. Η διαπραγματέυση αργού Brent ξεκίνησε αρχικά στο Δξεκίνη Χρηματιστήριο Πετρελαίου (IPE) στο Λονδίνο. Εν συνεχεία, εφαρμόστηκε η μέθοδος της εκφώνησης-αντιφώνησης (open outcry). Ωστόσο, η διαπραγματέυση του συγκεκριμένου αργού μεταβιβάστηκε στο ηλεκτρονικό Διηπειρωτικό Χρηματιστήριο (ICE) το 2005. Τα συμβόλαιο για πετρέλαιο Brent στο ICE τιμολογούνται σε δολάρια ΗΠΑ.

Καθώς το WTI είναι υψηλότερης ποιότητας από το Brent, ιστορικά διαπραγματεύεται με premium \$1 έως \$4 έναντι του Brent. Ωστόσο, η σχέση αυτή αντιστράφηκε με το Brent να διαπραγματεύεται μέχρι και \$27 ανά βαρέλι ακριβότερα τον Οκτώβριο 2011. Η ανισορροπία αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι η παραγωγή του πετρελαίου στη Βόρειο Αμερική αυξήθηκε σημαντικά λόγω των νέων κοιτασμάτων της Βόρειας Ντακότα και του Καναδά, ενώ η ζήτηση παρέμεινε αδύναμη. Η αυξημένη παραγωγή μεταφέρεται μέσω αγωγών στο Cushing, όπου και αποθηκεύεται. Τα αποθέματα αυξήθηκαν σημαντικά καθώς το αποθηκευμένο πετρέλαιο δεν μπορεί να απορροφηθεί από τα γειτονικά διυλιστήρια, ούτε μπορεί να μεταφερθεί στα διυλιστήρια του κόλπου του Μεξικού, τα οποία αναγκάζονται να εισάγουν διαφορετικούς τύπους πετρελαίου από τη Μέση Ανατολή και τη Νότιο Αμερική, καταβάλλοντας υψηλότερο τίμημα. Ο λόγος είναι ότι οι αγωγοί μεταφοράς έχουν σχεδιαστεί για να μεταφέρουν εισαγόμενο πετρέλαιο από τον κόλπο του Μεξικού προς την ενδοχώρα και όχι αντίστροφα. Για να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα ξεκίνησε η αντιστροφή της φοράς του αγωγού Seaway που συνδέει τον Κόλπο του Μεξικού με το Cushing. Ταυτόχρονα σχεδιάστηκαν επεκτάσεις άλλων αγωγών με σκοπό τη μεταφορά του αποθηκευμένου πετρελαίου από το Cushing. Τα έργα αυτά αναμένεται να έχουν λύσει το πρόβλημα σταδιακά έως το τέλος του 2014, οδηγώντας στο ορθολογισμό της διαφοράς τιμής του Brent και του WTI.

Επιπλέον αυτή η απόκλιση οφείλεται και στον εμφύλιο πόλεμο στη Λιβύη καθώς οι τιμές γρήγορα κλιμακώθηκαν όταν οι διαδηλώσεις στη Λιβύη εντάθηκαν στα τέλη Φεβρουαρίου. Η τιμή spot του πετρελαίου Brent αυξήθηκε 15\$ ανά βαρέλι από τις 18 Φεβρουαρίου έως τις 2 Μαρτίου, καθώς η αγορά αντιμετώπισε με την απώλεια των 1,5 εκατ. βαρελιών την ημέρα των εξαγωγών από τη Λιβύη.

Ακόμα η αύξηση της ζήτησης στις αναδυόμενες αγορές, όπως η Κίνα και η Μέση Ανατολή, που οδήγησε τις τιμές του αργού πετρελαίου υψηλότερα το 2011. Η ζήτηση για προϊόντα πετρελαίου σε χώρες που δεν αποτελούν μέρος του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (μη μέλη του ΟΟΣΑ) αυξήθηκε σχεδόν κατά 4%, σαν αποτέλεσμα της απώλειας των εξαγωγών της Λιβύης. Ακόμη

και με τη μείωση της ζήτησης των χωρών του ΟΟΣΑ το 2011, η συνολική παγκόσμια ζήτηση αυξήθηκε κατά 1,2% (1,1 εκατ. bbl / d).»

(Ταβλαδάκης, 2013 α)

Φθινό πετρέλαιο και Παγκόσμια Ανάπτυξη

«Οι βίαιες διακυμάνσεις των τιμών του πετρελαίου αποσταθεροποιούν τις οικονομίες και τις χρηματοπιστωτικές αγορές σε όλο τον κόσμο. Όταν η τιμή του πετρελαίου μειώθηκε κατά το ήμισυ το περασμένο έτος, από 110 σε 55 δολάρια το βαρέλι, η αιτία ήταν προφανής: η απόφαση της Σαουδικής Αραβίας να αυξήσει το μερίδιό της στην παγκόσμια αγορά πετρελαίου, διευρύνοντας την παραγωγή. Αλλά τι ευθύνεται άραγε για την περαιτέρω πτώση των τιμών του πετρελαίου κατά τις τελευταίες εβδομάδες – με χαμηλά που είχαν να καταγραφούν από τον καιρό αμέσως μετά το ξεσπάσμα της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής κρίσης του 2008 – και πώς θα επηρεάσει την παγκόσμια οικονομία;

Η συνήθης εξήγηση είναι η αδύναμη ζήτηση από την Κίνα, με την κατάρρευση των τιμών του πετρελαίου να θεωρείται από πολλούς προμήνυμα ύφεσης, είτε εντός της Κίνας είτε για ολόκληρη την παγκόσμια οικονομία. Ωστόσο είναι σχεδόν βέβαιο πως αυτό είναι λάθος, ακόμα κι αν μοιάζει να επιβεβαιώνεται από το στενό συσχετισμό πετρελαίου και μετοχικών αγορών, οι οποίες έχουν πέσει στα χαμηλότερά τους επίπεδα από το 2009 και μετά, όχι μόνο στην Κίνα, αλλά και στην Ευρώπη και στις περισσότερες αναδυόμενες οικονομίες.

Η προγνωστική σημασία των τιμών του πετρελαίου είναι πράγματι εντυπωσιακό, αλλά μόνο ως αντίθετη ένδειξη: η πτώση των τιμών του πετρελαίου ποτέ δεν έχει παράσχει σωστή πρόβλεψη μίας οικονομικής ύφεσης. Σε όλες τις πρόσφατες περιπτώσεις όπου υπήρξε μείωση κατά το ήμισυ της τιμής του πετρελαίου – τις περιόδους 1982-1983, 1985-1986, 1992-1993, 1997-1998, και 2001-2002 – ακολούθησε ταχύτερη παγκόσμια ανάπτυξη.

Αντίστροφα, κάθε παγκόσμια ύφεση τα τελευταία 50 χρόνια επήλθε έπειτα από απότομη αύξηση των τιμών του πετρελαίου. Πιο πρόσφατα, η τιμή του πετρελαίου σχεδόν τριπλασιάστηκε, από 50 σε 140 δολάριο, κατά τη χρονιά που κατέληξε στο κραχ του 2008· στη συνέχεια έπεσε στα 40 δολάρια κατά τους έξι μήνες αμέσως πριν από την οικονομική ανάκαμψη που ξεκίνησε τον Απρίλιο του 2009. Ένα σημαντικό πόρισμα για τις αναδυόμενες χώρες που παράγουν βασικά εμπορεύματα, είναι ότι οι τιμές των βιομηχανικών μετάλλων, οι οποίες είναι πραγματικά πρωταρχικοί δείκτες οικονομικής δραστηριότητας, μπορούν κάλλιστα να αυξηθούν μετά από μια κατάρρευση των τιμών του πετρελαίου. Κατά την περίοδο 1986-87, για

παράδειγμα, οι τιμές των μετάλλων διπλασιάστηκαν ένα χρόνο αφότου οι τιμές του πετρελαίου μειώθηκαν κατά το ήμισυ.

Ένας ισχυρός οικονομικός μηχανισμός κρύβεται πίσω από την αντίστροφη συνάρτηση μεταξύ των τιμών του πετρελαίου και της παγκόσμιας ανάπτυξης. Επειδή ο κόσμος καίει 34 δισεκατομμύρια βαρέλια πετρελαίου κάθε χρόνο, μία πτώση των τιμών του πετρελαίου κατά 10 δολάρια, μεταφέρει 340 δισεκατομμύρια δολάρια από τους παραγωγούς πετρελαίου στους καταναλωτές. Έτσι, η πτώση των τιμών κατά 60 δολάρια από τον περασμένο Αύγουστο μέχρι σήμερα θα αναδιανείμει περισσότερα από 2 τρισεκατομμύρια δολάρια ετησίως στους καταναλωτές πετρελαίου, παρέχοντας μεγαλύτερη ενίσχυση στα εισοδήματα από ό,τι τα δημοσιονομικά μέτρα τόνωσης ΗΠΑ και Κίνας μαζί το 2009.

Επειδή οι καταναλωτές πετρελαίου ξοδεύουν σε γενικές γραμμές αρκετά γρήγορα το επιπλέον εισόδημά τους, ενώ οι κυβερνήσεις (οι οποίες εισπράττουν το μεγαλύτερο μέρος των παγκόσμιων εσόδων από το πετρέλαιο) συνήθως διατηρούν αμετάβλητες τις δημόσιες δαπάνες μέσω του δανεισμού ή της μείωσης των αποθεματικών, το καθαρό αποτέλεσμα της μείωσης των τιμών του πετρελαίου υπήρξε πάντοτε θετικό για την παγκόσμια ανάπτυξη. Σύμφωνα με το ΔΝΤ, η πτώση των τιμών του πετρελαίου κατά τη φετινή χρονιά θα πρέπει να ενισχύσει το ΑΕΠ του 2016 κατά 0,5% έως 1% παγκοσμίως – πρόβλεψη που περιλαμβάνει ανάπτυξη κατά 0,3% έως 0,4% στην Ευρώπη, 1% έως 1,2% στις ΗΠΑ, και 1% έως 2% στην Κίνα .

Αλλά αν η ανάπτυξη είναι πιθανό να επιταχυνθεί κατά το επόμενο έτος στις οικονομίες που καταναλώνουν πετρέλαιο, ποια είναι άραγε η εξήγηση της πτώσης των τιμών του πετρελαίου; Η απάντηση δεν βρίσκεται στην οικονομία της Κίνας και τη ζήτηση για πετρέλαιο, αλλά στα γεωπολιτικά της Μέσης Ανατολής και την προσφορά πετρελαίου. Η συμφωνία για τα πυρηνικά του Ιράν διέψευσε τη διαδεδομένη αλλά αφελή εικασία ότι τα γεωπολιτικά μπορούν να ωθήσουν τις τιμές του πετρελαίου μόνο προς μία κατεύθυνση. Οι έμποροι ξαφνικά θυμήθηκαν ότι τα γεωπολιτικά γεγονότα μπορούν να αυξήσουν τα αποθέματα πετρελαίου, κι όχι μόνο να τα μειώσουν – κι ότι κατά τα χρόνια που έρχονται είναι πιθανό να υπάρξουν περαιτέρω αυξήσεις των αποθεμάτων λόγω γεωπολιτικών γεγονότων.

Οι συνθήκες στη Λιβύη, τη Ρωσία, τη Βενεζουέλα και τη Νιγηρία είναι ήδη τόσο κακές που είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς περαιτέρω ζημία για την παραγωγή πετρελαίου τους. Απεναντίας, με τόσες πολλές από τις πλέον παραγωγικές περιοχές πετρελαίου του κόσμου να βρίσκονται σε πολιτικό χάος, οποιοδήποτε σημάδι σταθεροποίησης μπορεί να ενισχύσει γρήγορα τα αποθέματα. Αυτό συνέβη πέρυσι στο Ιράκ, και το Ιράν πηγαίνει πλέον τη διαδικασία αυτή σε ένα υψηλότερο επίπεδο.

Μόλις αρθούν οι κυρώσεις, το Ιράν υπόσχεται να διπλασιάσει σχεδόν αμέσως τις εξαγωγές πετρελαίου στα δύο εκατομμύρια βαρέλια ημερησίως, και στη συνέχεια να διπλασιάσει εκ νέου τις εξαγωγές και πάλι στο τέλος της δεκαετίας. Για να το κάνει

αυτό, το Ιράν θα χρειαστεί να ενισχύσει τη συνολική παραγωγή του (συμπεριλαμβανομένης και της εγχώριας κατανάλωσης) στα έξι εκατομμύρια βαρέλια ημερησίως, ποσότητα ίση περίπου με το αποκορύφωμα της παραγωγής του κατά τη δεκαετία του 1970. Δεδομένης της τεράστιας προόδου που έχει σημειωθεί στην τεχνολογία εξόρυξης πετρελαίου από τη δεκαετία του 1970 και μετά, καθώς και του πελώριου μεγέθους των αποθεμάτων του Ιράν (των τέταρτων μεγαλύτερων του κόσμου, μετά από εκείνα της Σαουδικής Αραβίας, της Ρωσίας και της Βενεζουέλας), η αποκατάσταση της παραγωγής στα προ 40ετίας επίπεδα μοιάζει μετριοπαθής στόχος.

Προκειμένου να βρει αγοραστές για όλο αυτό το επιπλέον πετρέλαιο, ίσο περίπου με την επιπλέον παραγωγή που απέφερε η επανάσταση του σχιστόλιθου ΗΠΑ, το Ιράν θα πρέπει να ανταγωνιστεί σκληρά όχι μόνο με τη Σαουδική Αραβία, αλλά και με το Ιράκ, το Καζακστάν, τη Ρωσία, και άλλους παραγωγούς με χαμηλό κόστος. Όλες αυτές οι χώρες είναι επίσης αποφασισμένες να αποκαταστήσουν την παραγωγή τους στα υψηλά επίπεδα παλαιότερων ετών θα πρέπει να είναι σε θέση να αντλήσουν περισσότερο πετρέλαιο από ό,τι αντλούσαν τις δεκαετίες του 1970 και του 1980, αξιοποιώντας τις νέες τεχνολογίες παραγωγής που πρωτοστάτησαν στις ΗΠΑ.

Σε αυτό το νέο ανταγωνιστικό περιβάλλον, το πετρέλαιο θα αποτελεί αντικείμενο διαπραγμάτευσης, όπως οποιοδήποτε βασικό εμπόρευμα, με το Σαουδαραβικό μονοπώλιο να έχει σπάσει και το βορειοαμερικανικό κόστος παραγωγής να θέτει ένα μακροπρόθεσμο ανώτατο όριο τιμής γύρω στα 50 δολάρια το βαρέλι.

Οπότε, για να κατανοήσουμε την πτώση των τιμών του πετρελαίου, θα αφήσουμε κατά μέρος την κατανάλωση στην Κίνα επικεντρωνόμενοι στην παραγωγή στη Μέση Ανατολή. Όπως επίσης, για να κατανοήσουμε, αντίστοιχα, την παγκόσμια οικονομία, θα πρέπει να ξεχάσουμε τις χρηματιστηριακές αγορές και να εστιάσουμε στο γεγονός ότι το φθηνό πετρέλαιο ενισχύει πάντα την παγκόσμια ανάπτυξη.»

(Kaletsky, 2015 α)

Οικονομική ύφεση 2007

Εισαγωγή

Σύμφωνα με την κυρία Τσιριγώτη , «οι Η.Π.Α. βρίσκονται στην κορυφή των ισχυρότερων οικονομικά χωρών εδώ και πολλά χρόνια, γεγονός που τις καθιστά την πιο σπουδαία και καθοριστική οικονομία στο παγκόσμιο οικονομικό στερέωμα. Πριν από περίπου 12 χρόνια, υπήρξε ένας γερός κλονισμός στα θεμέλια του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος, οδηγώντας σε πλήθος καταρρεύσεων και ανακατατάξεων. Η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση του 2007 εκδηλώθηκε 78 χρόνια μετά την πρώτη παγκόσμια κρίση του 1929, αλλά και τις 2 πετρελαϊκές κρίσεις το 1973 και το 1979. Αυτή η κρίση, ξεκινώντας από τις Η.Π.Α., έδειξε το σκληρό της πρόσωπο παγκοσμίως, επηρεάζοντας πολλές χώρες διαφορετικά. Στο άρθρο που ακολουθεί,

θα αναλυθούν τα αίτια, οι συνέπειες και ο καθοριστικός ρόλος της Federal Reserve System στην διάσωση της αμερικανικής οικονομίας».

(Τσιριγώτη 2020,α)

Τα αίτια της κρίσης

«Σχεδόν κανένας οικονομολόγος δεν προέβλεψε την κρίση του 2008, ενώ οι ελάχιστοι που το έκαναν έτειναν να είναι άνθρωποι, οι οποίοι είχαν προβλέψει και άλλες κρίσεις που δεν συνέβησαν. Βέβαια, υπήρχαν μελανά σημεία στην οικονομία των ΗΠΑ, τα οποία προοικονομούσαν την επικείμενη κρίση. Αρχικά, καθοριστική αιτία αποτέλεσε η ραγδαία άνοδος στεγαστικών δανείων υψηλού κινδύνου (subprime), ως αποτέλεσμα της πολιτικής χαμηλών επιτοκίων που ακολούθησε η Fed κατόπιν της κρίσης Dotcom που ξέσπασε το 2001 στις ΗΠΑ. Τα δάνεια αυτά παρέχονταν σε ανθρώπους με χαμηλά εισοδήματα και δη χαμηλή πιστοληπτική ικανότητα, οδηγώντας σε υπερκατανάλωση και αύξηση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Η έντονη αυτή εξάπλωση των δανείων οδήγησε σε αύξηση τους από το 9% το 2003 στο 24% το 2007, που υπό κανονικές συνθήκες δεν θα έπρεπε να έχουν δανειοδοτηθεί. Αποτέλεσμα ήταν να δημιουργηθεί η φούσκα των τιμών των ακινήτων σε πολλές περιοχές των ΗΠΑ, με τις τιμές των κατοικιών να αυξάνονται πάνω από 100% την χρονική περίοδο 2000-2006.

(Καμπόλης, Τραυλός 2009)

Επιπλέον, για τη διασφάλισή τους από τον κίνδυνο, οι θεσμικοί επενδυτές αγόρασαν αξιόγραφα προστασίας έναντι του κινδύνου χρεοκοπίας των ομολόγων (Credit Default Swaps). Το CDS είναι σύμβαση ανταλλαγής κινδύνου αθέτησης, στην οποία ο αγοραστής του CDS καταβάλλει πληρωμές στον πωλητή έναντι αποζημίωσης σε περίπτωση που ένα χρεόγραφο (συνήθως ένα ομόλογο ή ένα δάνειο) εμφανίσει αδυναμία εκπλήρωσης απαιτήσεων. Άλλο χαρακτηριστικό είναι ότι μπορούν να αγοραστούν από οποιονδήποτε (σχετικά έμπειρο) επενδυτή, ενώ δεν είναι αναγκαίο για τον αγοραστή να έχει υπό την κατοχή του το υποκείμενο χρηματοπιστωτικό μέσο. Ο κίνδυνος αυτός, θυσιαζόμενος στο βωμό του άμεσου και μεγάλου κέρδους, ποτέ δεν τιμολογήθηκε επαρκώς από τους εκδότες των δομημένων προϊόντων, άλλα ούτε και έγιναν αξιολογες προσπάθειες για την αντιστάθμισή του, με αποτέλεσμα να φέρει τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα σε μεγαλύτερη έκθεση κινδύνου.

Τέλος, οι τιτλοποιήσεις (securitization), όντας η καινοτομία της εποχής, είχαν ρόλο κλειδί, καθώς οι τράπεζες μετέφεραν το ρίσκο από τους ισολογισμούς τους στους επενδυτές και το κοινό. Μέσω αυτού, οι τράπεζες δάνειζαν σε μη αξιόπιστους πιστολήπτες, με αποτέλεσμα να αποκτούν ρευστότητα χωρίς να χρειάζεται να βρουν νέους καταθέτες. Η εκτέλεση συναλλαγών τιτλοποίησης πραγματοποιείται αποκλειστικά από εταιρεία-όχημα ειδικού σκοπού (Special Purpose Vehicle – SPV). Συγκεκριμένα, το χρηματοπιστωτικό μέσο μεταφέρεται από τον εκδότη στην SPV, το οποίο εκδίδει αξιόγραφα και τα πωλεί στους τελικούς επενδυτές προκειμένου να δημιουργήσει ρευστότητα. Τα έσοδα από την πώληση συγκεντρώνονται από το SPV και χρησιμοποιούνται στη συνέχεια για την κάλυψη του κόστους τιτλοποίησης. Η

χρηματοοικονομική απαίτηση από το μεταφερόμενο χρηματοπιστωτικό μέσο ενεχυριάζεται ως εγγύηση έναντι αποπληρωμής των εκδοθέντων ομολόγων.

(Τσιριγώτη 2020 , β)

Πρέπει να ληφθεί επίσης υπόψη, ότι οι εταιρείες SPV είναι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί- ένα είδος τράπεζας η οποία δεν δέχεται καταθέσεις. Με ένα μικρό κεφάλαιο, έχουν στοιχεία ενεργητικού και παθητικού. Από την άλλη, οι τράπεζες που έχουν συστήσει τις SPV, τις υποστηρίζουν δίνοντας την εγγύηση ότι πάντα μπορούν να χρηματοδοτηθούν μέσω γραμμών πίστωσης (credit lines), αν αντιμετωπίσουν δυσκολίες χρηματοδότησης- και αυτό το κάνουν μέσω της αγοράς ABCP. Με άλλα λόγια, τους παρέχουν τη δυνατότητα να δανειστούν βραχυπρόθεσμα για να καλύψουν έκτακτες ανάγκες ή συμφωνούν σε άλλα μέτρα έκτακτης χρηματοδότησής τους. Υπό μία έννοια, οι τράπεζες λειτουργούν ως “δανειστές ύστατης καταφυγής” για τις SPV. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη διόγκωση των χρηματοοικονομικών σχέσεων και υποχρεώσεων μεταξύ των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, αυξάνοντας έτσι τον κίνδυνο κατάρρευσης και κλονίζοντας την εμπιστοσύνη στο σύστημα.»

(Τσιριγώτη 2020, β)

Οι επιπτώσεις

« Η δυσχερής αυτή κατάσταση έφερε επιπτώσεις εμφανείς όχι μόνο στην οικονομία και στις αγορές των ΗΠΑ, αλλά και στον υπόλοιπο κόσμο. Αναλυτικότερα, η ανάπτυξη σε πολλές αναπτυσσόμενες οικονομίες, ήδη από τους πρώτους μήνες του 2008 είχε αρχίσει να μειώνεται. Στο μεταξύ, πάνω από 50 εκατομμύρια άνθρωποι έχασαν τις δουλειές τους (το ποσοστό ανεργίας ανήλθε στο 10%), τουλάχιστον 10 εκατομμύρια Αμερικανοί, Βρετανοί και Ιρλανδοί επήλθαν στην ταπεινωτική κατάσταση της κατάσχεσης του σπιτιού τους, ενώ στον «αναπτυσσόμενο Νότο» και στην ανατολική Ασία προστέθηκαν πάνω από 500 εκατομμύρια άνθρωποι στο σύνολο όσων αδυνατούν να καλύψουν την σίτισή τους. Ενδεικτικό είναι ότι 10.000 τράπεζες, περίπου, και 20.000 επιχειρήσεις κήρυξαν πτώχευση μέσα στην κρίση. Τα μεγάλα βιομηχανικά συγκροτήματα βρήκαν την ευκαιρία και εξαγόρασαν τις μικρότερες επιχειρήσεις που χρεοκόπησαν ή που δεν μπορούσαν να ανταπεξέλθουν στην κρίση»

(Βαρουφάκης, Πατώκος, Τσερκέζης, Κουτσοπέτρος 2011, σελ16)

«Άμεσο επόμενο της παγκόσμιας οικονομικής κατάρρευσης του 2007 ήταν και η αύξηση των διατραπεζικών επιτοκίων, καθώς δημιουργήθηκε έλλειμμα εμπιστοσύνης ανάμεσα στις τράπεζες για τον αν υπήρχαν υγιείς ισολογισμοί ή αν έκρυβαν τοξικά δάνεια. Αυτή η αβεβαιότητα οδήγησε σε αποφυγή διατραπεζικού δανεισμού πέρα της ημέρας. Το πάγωμα του διατραπεζικού δανεισμού είχε ως αποτέλεσμα την έναρξη ενός «ντόμιου πτωχεύσεων», εξαιτίας των χρηματοοικονομικών σχέσεων/εξαρτήσεων που είχαν συνάψει πιστωτικά ιδρύματα και κυβερνήσεις.»

«Στα μέσα Σεπτεμβρίου 2008, ανακοινώθηκε η ένταξη της μεγάλης επενδυτικής τράπεζας Lehman Brothers (LB) σε κατάσταση χρεοκοπίας μετά από πολυήμερες προσπάθειες της κυβερνήσεως των ΗΠΑ και της FED να εξευρεθεί αγοραστής της εταιρίας ή άλλη -λιγότερο επώδυνη- λύση. Η απόφαση να αφεθεί η Lehman Brothers (με ενεργητικό άνω των \$ 700 δισ.) να χρεοκοπήσει είχε καταλυτικές και δυσμενείς επιπτώσεις στις αγορές, αφού συνέβαλε στην ταχεία επιδείνωση της ήδη μεγάλης χρηματοοικονομικής κρίσεως. Η κατάρρευση της Lehman Brothers οδήγησε αμέσως το παγκόσμιο τραπεζικό σύστημα σε τεράστια κρίση ρευστότητας, ενώ μαζί με τη χρεοκοπία και άλλων Τραπεζών και επενδυτικών εταιρειών αποκαλύφθηκαν οι οικονομικές «φούσκες» και η τεράστια έκθεση σε «τοξικό» χρέος. Η συρρίκνωση του διεθνούς εμπορίου είναι χαρακτηριστικό σημάδι της ύφεσης και σημαντικός παράγων εμβάθυνσής της. Το διεθνές εμπόριο είναι διαχρονικά πολύ ευαίσθητο σε μεταβολές του ΑΕΠ. Ο μέσος όρος αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ την περίοδο 1980 – 2008 ήταν 3,3%, ενώ η αντίστοιχη αύξηση του παγκόσμιου εμπορίου ήταν 6,8%. Η προβλεπόμενη μεγάλη πτώση του παγκόσμιου ΑΕΠ θα περιμέναμε να οδηγήσει σε συρρίκνωση του ρυθμού ανάπτυξης του παγκόσμιου εμπορίου το 2009 στο -2,9% -από περίπου +2,8% που ήταν το 2008-, τα στοιχεία όμως για το πρώτο μισό του 2009 δείχνουν μια πολύ μεγαλύτερη πτώση που ξεπερνά το -14%, πολύ μεγαλύτερη από ότι αναμένονταν με βάση την προϊστορία των υφέσεων.»

(Τσιριγώτη 2020, γ)

Η αντίδραση της Fed

«Η Fed, από το φθινόπωρο του 2007, μείωσε τα επιτόκια με στόχο την αύξηση της ρευστότητας στην αγορά με τη βεβαιότητα, όμως, ότι δε θα δημιουργηθούν πληθωριστικές τάσεις καθώς θα αντισταθμίζονταν από τη μείωση του τραπεζικού χρήματος. Η Ομοσπονδιακή Τράπεζα των Η.Π.Α. (Fed) προέβη και στη λήψη μη συμβατικών μέτρων, τα οποία ονομάστηκαν «μέτρα ποσοτικής και ποιοτικής χαλάρωσης» ή «quantitative and qualitative easing». Συγκεκριμένα, διοχέτευσε ρευστότητα στο χρηματοπιστωτικό σύστημα με την αγορά κρατικών ομολόγων, ομολόγων ημικρατικών φορέων ή ακόμα και εταιρικών γραμματίων. Τα κυριότερα μέτρα που εφάρμοσε η Fed περιγράφονται παρακάτω:

1. Τον Δεκέμβριο του 2007 ξεκίνησε το πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης μέσω δημοπρασιών καθορισμένης διάρκειας δίνοντας την δυνατότητα στα ιδρύματα να αποκτήσουν ρευστότητα.
2. Τον Δεκέμβριο του 2007 επίσης η Fed ήρθε σε συμφωνία με την ΕΚΤ και την Κεντρική Τράπεζα Ελβετίας για ανταλλαγή νομισμάτων.
3. Τον Μάρτιο του 2008 ανακοινώνεται ένα νέο πρόγραμμα δανεισμού τίτλων σύμφωνα με το οποίο η Fed θα δανείζει τίτλους αξίας έως και \$ 200 δισ. για μια περίοδο 28 ημερών, δεσμεύοντας χρεόγραφα διάφορων μορφών.
4. Η Bear Sterns διασώθηκε από τη JP Morgan χάρη στην παρέμβαση της Fed που παρείχε πιστωτική διευκόλυνση ύψους 29 δισ.
5. Τον Αύγουστο του 2008 διέσωσε την AIG μέσω παροχής διετούς δανείου ύψους \$85 δισ με αντάλλαγμα τον έλεγχο του μετοχικού της κεφαλαίου σε ποσοστό 79,9% .

6. Θέσπισε διευκόλυνση για την διασφάλιση ρευστότητας σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα μέσω απόκτησης τιτλοποιημένων εμπορικών ομολόγων από αμοιβαία κεφάλαια της αγοράς χρήματος.
7. Τον Οκτώβριο του 2008 χρηματοδότησε αμερικάνικες επιχειρήσεις μέσω αγοράς τριμηνιαίων εμπορικών ομολόγων.
8. Τέλος, τον Νοέμβριο του 2008 θεσμοθετήθηκε η διευκόλυνση κατά την οποία η Fed θα χορηγεί έως και \$200 δισ. χωρίς το δικαίωμα προσφυγής σε κατόχους αξιογράφων που προέρχονται από τιτλοποίηση.»

«Εν κατακλείδι, η ποσοτική χαλάρωση έχει πλέον λήξει και την σκυτάλη παίρνει η ιδιαίτερη προσοχή στα ακολουθούντα πιθανά μέτρα για την μείωση του ισολογισμού της Τράπεζας. Με το τέλος αυτών των μέτρων, το βάρος πάει στον ιδιωτικό τομέα και τις προσδοκίες του, ώστε να φανεί η ανάκαμψη στην οικονομία. Ακόμη και αν τα επιτόκια αυξήθηκαν, υπάρχει θετικό έδαφος για την επιστροφή στην κανονική νομισματική πολιτική.»

(Χαρδούβελης 2009)

Συμπεράσματα

«Συμπερασματικά, τα αίτια της σύγχρονης αυτής κρίσης δεν διαφέρουν πολύ από το μεγάλο Κράχ του 1929, το οποίο εντάσσεται στις πιο μαύρες σελίδες στην ιστορία της Αμερικής. Τα λάθη του παρελθόντος έδειξαν για ακόμη μία φορά πως η ανεξέλεγκτη ανοδική πορεία δύναται να οδηγήσει σε κατακόρυφη πτώση. Η μη αναστρέψιμη αυτή κατάσταση έστρεψε και τις άλλες χώρες σε βαριά ύφεση. Παρόλο το χρονικό διάστημα που έχει περάσει και παρά τη σχετική τροχιά ανάπτυξης παγκοσμίως σήμερα, δεν είναι σίγουρο ότι σηματοδοτεί την οριστική έξοδο από την κρίση. Αντιθέτως, πάντα στο παρασκήνιο εγκυμονεί ο κίνδυνος μιας νέας εκτροπής. Επιλογικά, η φράση του Μπερνάνκι πως «Το 2008 πρέπει να χρησιμεύσει ως προειδοποίηση για την κλίμακα και την ταχύτητα με την οποία οι παγκόσμιες χρηματοπιστωτικές κρίσεις μπορούν να ξεδιπλωθούν στον εικοστό πρώτο αιώνα» πρέπει να αποτελέσει διδαχή για την προστασία το παγκόσμιου οικονομικού οικοδομήματος έναντι παρόμοιων μελλοντικών κρίσεων και προκλήσεων.»

(Tooze 2019)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 : Οι χώρες του ΟΠΕΚ στην κρίση

Εισαγωγή

Όπως έγραψε σε άρθρο του ο καθηγητής της Μικροοικονομίας Κωνσταντίνος Βέργος, «όταν ο αναπληρωτής πρίγκιπας της Σαουδικής Αραβίας Mohammed bin Salman ανακοίνωσε ότι οι Σαουδάραβες πρίγκιπες θα πουλήσουν όλη τη συμμετοχή τους στο πετρέλαιο της χώρας και θα γίνουν fund managers, πολλοί γέλασαν ή το θεώρησαν άλλη μια μεγαλόπνοη ανακοίνωση σχεδίου των πανίσχυρων Σαουδαράβων. Η Σαουδική Αραβία έχει διπλό πρόβλημα. Αφενός αποτελεί ένα

κράτος που διοικείται από μια βασιλική οικογένεια, όπου η διαφθορά βασιλεύει. Κράτος, όπου οι πολιτικοί αντίπαλοι εκτελούνται και πλέον αναλαμβάνει υπερβολικές επεμβάσεων σε γειτονικές δημοκρατικότερες χώρες, όπως την Υεμένη ή (στη Συρία, αλλά με δυσβάστακτο κόστος. 70 δισ. δολάρια ήταν οι αμυντικές δαπάνες της χώρας το 2015, ξεπέρασε σε πολεμικές δαπάνες τη Ρωσία, και είναι 3η σε πολεμικές δαπάνες παγκοσμίως. Αφετέρου, το 60% των εσόδων της είναι από πετρέλαιο, του οποίου έχει μειωθεί η τιμή. Η άλλοτε πλούσια Σαουδική Αραβία, αναζητά ομόλογα αξίας πάνω από 25 δισ. δολαρίων να χρηματοδοτήσουν το χρέος της και τα αποθέματα μετρητών που μειώνονται κατά 2,5 δισ. κάθε μήνα και θα μηδενιστούν σε 35 μήνες, απλά είναι στα πρόθυρα χρεοκοπίας. Οι Σαουδάραβες πρίγκιπες, «παραδίδουν τα κλειδιά» των πετρελαιοπηγών στους Αμερικάνους και φεύγουν, με πρόσχημα την «αιεφόρο ανάπτυξη», με επένδυση σε χρηματιστηριακές επενδύσεις πριν τη χρεοκοπία της χώρας.»

«Επιχειρηματίες της πλούσιας σε πετρέλαιο Αγκόλας εξαγόραζαν τις προς ιδιωτικοποίηση εταιρείες της σε μνημόνιο Πορτογαλίας, προ διετίας. Η Αγκόλα, όμως, χώρα της οποίας το 95% των εξαγωγών της είναι από πετρέλαιο, μετά την πτώση της τιμής του πετρελαίου, φαίνεται ότι θα είναι το επόμενο θύμα του ΔΝΤ. Η κυβέρνηση της Αγκόλας, μάλιστα, ζήτησε από το ΔΝΤ με επιστολή πάνω από 1,5 δισ. δολάρια για δάνειο!»

«Η κυβέρνηση της Βενεζουέλας, χώρας με τα μεγαλύτερα αποθέματα πετρελαίου στον κόσμο, που διαθέτει το 20% των παγκόσμιων αποθεμάτων, αποφάσισε πρόσφατα να ορίσει επίσημη αργία για 9 εβδομάδες. Η χώρα το κάνει αυτό για να κάνει οικονομία στην κατανάλωση ενέργειας. Αυτό, επειδή το 50% των ενεργειακών αναγκών της χώρας είναι υδροηλεκτρική ενέργεια και λόγω ξηρασίας υπάρχει πρόβλημα, ενώ η πτώση της τιμής του πετρελαίου έχει κάνει ακόμη πιο κρίσιμο για τη χώρα να εξάγει όλη την παραγωγή πετρελαίου ώστε να έχει συνάλλαγμα, το οποίο, επίσης, δραματικά τελειώνει! Είναι σαφές ότι είναι θέμα μηνών, η χώρα να στραφεί στο ΔΝΤ για δάνειο και αυτή, καθώς η χρεοκοπία της είναι θέμα χρόνου.»

«Οι τρεις χώρες αποτελούν την κορυφή του παγόβουνου σχετικά με τη ζημερώνει για την παγκόσμια οικονομία. Σειρά, μετά την Αγκόλα, ίσως έχει η επόμενη πετρελαιοπαραγωγός χώρα, η πανίσχυρη ως τώρα Νιγηρία, αλλά δεν θα είναι έκπληξη να δούμε χώρες με έκθεση όχι μόνο σε πετρέλαιο, όπως τον Καναδά, αλλά και σε μέταλλα, όπως την Αυστραλία, σε αντίστοιχους κινδύνους.»

(Βέργος 2016)

ΒΕΝΕΖΟΥΕΛΑ

Εισαγωγή

«Ανάπτυξη αποκλειστικά βασισμένη στον ορυκτό πλούτο, πλήρης εξάρτηση από εισαγωγές, παντελής απουσία μεταρρυθμίσεων σε μια σοσιαλιστικού τύπου οικονομική διακυβέρνηση, εκτεταμένος λαϊκισμός, πολιτική και διαχειριστική ανεπάρκεια. Μέσα σε αυτό το περιβάλλον η Βενεζουέλα δίνει ραντεβού με την ιστορία σε μια από τις χειρότερες κρίσεις στον κόσμο. Περισσότερο από το ¼ του πληθυσμού ζει κάτω από τα όρια της φτώχειας. Ύφεση της τάξης του 7% και εξωτερικό χρέος άνω των 180 δισ. δολαρίων συμπίπτουν με τη συμπλήρωση 17 ετών «τσαβισμού» στη Βενεζουέλα. Η Μπολιβαριανή Δημοκρατία της Βενεζουέλας, πάλαι ποτέ ισπανική αποικία της Λατινικής Αμερικής, στοιχημάτισε τα πάντα στην εκτίμηση ότι οι τιμές του πετρελαίου θα παραμείνουν υψηλές. Εγκατέλειψε έτσι την ανάπτυξη άλλων βιομηχανιών, «μοιράζοντας» πετρέλαιο στους πολίτες και τους συμμάχους της περιοχής. Όσπου οι τιμές κατέρρευσαν.»

(Κωστούλας , 2016 α)

Οι διαρθρωτικές αδυναμίες και η κοινωνική αποσύνθεση

«Η διεθνής ενεργειακή κρίση έθεσε σε δεινή θέση τη χώρα με τα μεγαλύτερα εντοπισμένα αποθέματα πετρελαίου και η βύθιση των τιμών του αργού οδήγησε στον γκρεμό μια οικονομία που κατατάσσεται στις τελευταίες θέσεις ως προς την αποτελεσματικότητα των θεσμών και της αγοράς εργασίας της.

Ο δείκτης του Παγκόσμιου Οικονομικό Φόρουμ για την ανταγωνιστικότητα, την περίοδο 2015-16, τοποθετεί τη Βενεζουέλα στην 132η θέση ανάμεσα σε 140 οικονομίες. Το ΔΝΤ προβλέπει πληθωρισμό που θα ξεπεράσει το 700% το τρέχον έτος, σε μια οικονομία η οποία εισάγει το 70% των καταναλωτικών προϊόντων της. Το γεγονός αυτό καθιστά για σημαντικό μέρος του πληθυσμού οικονομικά δυσβάσταχτη ακόμη και την αγορά προϊόντων όπως το χαρτί υγείας και το γάλα.

Διάγραμμα 6 . Παγκόσμια ανταγωνιστικότητα χωρών Λατινικής Αμερικής

Πηγή : ΠΟΦ , 2016 α

Μέτρα όπως η διήμερη εργασία των δημοσίων υπαλλήλων, για τη μείωση της ενεργειακής κατανάλωσης, είναι ενδεικτικά της κατάρρευσης που αντιμετωπίζει το σύστημα στη Βενεζουέλα, που ανήκει στις πιο βίαιες χώρες στον κόσμο. Σύμφωνα με το Παρατηρητήριο Βίας της χώρας -το καθεστώς έχει σταματήσει να δημοσιεύει πλήρη στατιστικά στοιχεία για την εγκληματικότητα-, η αναλογία ανθρωποκτονιών ανέρχεται σε 82 ανά 100.000 κατοίκους (στοιχεία 2014).»

(Κωστούλας , 2016 β)

Διάγραμμα 7 . Πορεία κατώτατου μισθού δετίας 2010 - 2016

Πηγή : ΠΟΦ , 2016 β

Οι πολιτικές εξελίξεις

«Η οξεία οικονομική και σφοδρή κοινωνική κρίση θέτει ευθέως υπό αμφισβήτηση την κυβέρνηση του προέδρου Νικολά Μαδούρο, διαδόχου του Ούγκο Τσάβες, ο οποίος απεβίωσε το 2013. Ήδη πριν από την κορύφωση της κρίσης, έρευνες κοινής γνώμης εμφάνιζαν περισσότερο από το 80% των πολιτών δυσαρεστημένο με την εξέλιξη των πραγμάτων, υπό την ηγεσία ενός άκρως λαϊκιστικού καθεστώτος, που έχει συνδέσει την πορεία του με αυταρχικές μεθόδους φίμωσης των πολιτικών αντιπάλων του. Η αυξανόμενη λαϊκή δυσαρέσκεια και η ιστοπέδωση της μεσαίας τάξης ασκούν πίεση στον Νικολά Μαδούρο, ο οποίος μέχρι στιγμής απορρίπτει τις αξιώσεις της αντιπολίτευσης για τη διενέργεια δημοψηφίσματος εντός του 2016 με στόχο την καθαίρεση του προέδρου. Σημειωτέον, το κόμμα της αντιπολίτευσης, MUD, έχει κερδίσει τις βουλευτικές εκλογές στο τέλος του 2015, διασφαλίζοντας πλειοψηφία των 3/5. Αν διενεργηθεί δημοψήφισμα στο τρέχον έτος, θα διεξαχθούν πρόωρες προεδρικές εκλογές, ειδάλλως, αν στηθούν κάλπες δημοψηφίσματος μετά τις 10 Ιανουαρίου 2017, ο πρόεδρος Μαδούρο απλώς θα αντικατασταθεί από τον αντιπρόεδρο Ιστουρίθ. Οι επόμενες προεδρικές εκλογές στη Βενεζουέλα είναι προγραμματισμένες για τον Μάρτιο 2019.»

(Κωστούλας 2016 γ)

IPAN

Ο υπουργός πετρελαίου του Ιράν δηλώνει ότι η χώρα του υποστηρίζει τις εκκλήσεις για μια έκτακτη σύνοδο του ΟΠΕΚ για τη διερεύνηση τρόπων ανατίμησης της τιμής του πετρελαίου, αλλά ακόμα και χωρίς μια τέτοια προσπάθεια, η Τεχεράνη είναι διατεθειμένη να ξανακερδίσει το μερίδιο της στην αγορά «με κάθε κόστος». Το Ιράν ήταν κάποτε ο δεύτερος μεγαλύτερος παραγωγός του ΟΠΕΚ, μετά τη Σαουδική Αραβία, αλλά η παραγωγή του βυθίστηκε από το 2012 και μετά, όταν οι διεθνείς κυρώσεις απαγόρευσαν σε κάθε χώρα ή ενεργειακή εταιρεία να αγοράζει, να μεταφέρει, να χρηματοδοτεί και να ασφαλίζει το αργό πετρέλαιο του εξαιτίας του πυρηνικού προγράμματος της Τεχεράνης. Το 2011, η παραγωγή του Ιράν ήταν 3,7 εκατ. βαρέλια ημερησίως. Μετά τις κυρώσεις, η παραγωγή έπεσε στα 1,2 εκατ. βαρέλια ημερησίως.

Το Ιράν και έξι μεγάλες δυνάμεις (Βρετανία, Κίνα, Γαλλία, Γερμανία, Ρωσία και Ηνωμένες Πολιτείες) έφτασαν τον Ιούλιο του 2015 σε μια συμφωνία για τον έλεγχο αυτού του προγράμματος και την αναστολή των κυρώσεων. Ο Bijan Zanganeh, υπουργός πετρελαίου του Ιράν, έχει επανειλημμένως δηλώσει ότι η χώρα του μπορεί να αυξήσει ταχύτατα τη παραγωγή κατά περισσότερο από 1 εκατομμύρια βαρέλια ημερησίως μέσα σε ένα μήνα μετά την αναστολή των κυρώσεων.

Κάτι τέτοιο θα μπορούσε να συμπίεσει περαιτέρω τη τιμή του πετρελαίου, η οποία διαρκώς υποχωρεί από το καλοκαίρι του 2014 και μετά. Υπάρχει ήδη μια υπερπροσφορά πετρελαίου και τα κράτη-μέλη του ΟΠΕΚ τελευταία παράγουν κοντά σε επίπεδα-ρεκόρ. Ο οργανισμός έχει ήδη υπερβεί κατά 1,5 βαρέλια/ημέρα το όριο παραγωγής των 30 εκατ.βαρελιών ημερησίως που έχει θεσπίσει. Όταν το Ιράν επιστρέψει στην αγορά, η τιμή μάλλον θα υποχωρήσει περισσότερο. Ας είναι», είπε ο Zanganeh στη Τεχεράνη στις 23 Αυγούστου 2015. «Εμείς θα αυξήσουμε τη δική μας παραγωγή πετρελαίου με κάθε κόστος και δεν έχουμε κάποια άλλη εναλλακτική λύση», αναφέρεται να έχει δηλώσει στον ιστότοπο του υπουργείου του. «Αν η αύξηση της παραγωγής του Ιράν δεν επιτευχθεί άμεσα, θα χάσουμε μια για πάντα το μερίδιο μας στην αγορά».

«Αλλά ο Zanganeh είπε επίσης ότι αναγνωρίζει ότι η επιστροφή της χώρας του στη παγκόσμια αγορά πετρελαίου θα μπορούσε να αποδυναμώσει κι άλλο τις τιμές και διακήρυξε την υποστήριξη της Τεχεράνης για μια έκτακτη σύνοδο του ΟΠΕΚ για να συζητηθούν τρόποι σταθεροποίησης της τιμής του πετρελαίου. Η επόμενη σύνοδος του καρτέλ έχει προγραμματιστεί για τις 4 Δεκεμβρίου. «Αν μια τέτοια σύνοδος πραγματοποιηθεί, θα έχει μια επίπτωση στις τιμές του πετρελαίου», είπε ο υπουργός. «Μια επείγουσα σύνοδος θα πρέπει να πραγματοποιηθεί με τη παρουσία όλων των μελών του ΟΠΕΚ. Μόνο με μια τέτοια ομοφωνία μπορεί κάποιος να πει ότι όλα τα μέλη αποφάσισαν στην επίτευξη αποτελεσμάτων. Ο Zanganeh δήλωσε όμως ότι δεν έχει πολλές ελπίδες ότι μια τέτοια σύνοδος θα λάβει χώρα λόγω της διαφωνίας ενός τουλάχιστον κράτους-μέλους, το οποίο χρησιμοποιεί τις χαμηλές τιμές πετρελαίου ως όπλο στο δικό του πόλεμο για την επανάκτηση μεριδίου αγοράς του ΟΠΕΚ από άλλους παραγωγούς που δεν ανήκουν στο καρτέλ, ειδικότερα τους παραγωγούς σχιστολιθικού πετρελαίου της Βορείου Αμερικής. «Θεωρώ απίθανο ότι ορισμένες χώρες με πολιτικές ατζέντες για τη μείωση των τιμών του πετρελαίου θα συμφωνήσουν σε μια τέτοια σύνοδο», είπε ο Zanganeh. Αν και δεν διευκρίνισε για ποια χώρα μιλάει, είναι ξεκάθαρο ότι αναφερόταν στην ανταγωνίστρια δύναμη του Ιράν, τη Σαουδική Αραβία. Στη σύνοδο του ΟΠΕΚ στη Βιέννη πέρυσι το φθινόπωρο, ο υπουργός πετρελαίου της Σαουδικής Αραβίας Ali al-Naimi χρησιμοποίησε την επιρροή της χώρας του για να πείσει τα υπόλοιπα 11 μέλη να διατηρηθεί η παραγωγή πετρελαίου στα 30 εκατ.βαρέλια ημερησίως, αντί να περιοριστεί η παραγωγή προκειμένου να ενισχυθεί η τιμή του πετρελαίου.

Οι χαμηλές τιμές ασκούν πιέσεις στους παραγωγούς πετρελαίου της Βορείου Αμερικής, οι οποίοι είναι οι υπαίτιοι για τον σημερινό υπερκορεσμό της αγοράς, μέσω της χρήσης της τεχνολογίας υδραυλικής ρωγμάτωσης (fracking) για τη παραγωγή πετρελαίου από σχιστολιθικά πετρώματα. Το fracking, ωστόσο, είναι πιο δαπανηρό από ότι η συμβατική τεχνολογία άντλησης και, με τη στρατηγική του σαουδάραβα υπουργού, η συμπίεση της τιμής του πετρελαίου τελικά θα καταστήσει οικονομικά μη βιώσιμη τη σχιστολιθική παραγωγή.»

(Tully , 2015 α)

ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ

Εισαγωγή

Σύμφωνα με τον George Friedman, «Η επικείμενη κρίση θα τινάξει στον αέρα το παγκόσμιο σύστημα. Το παγκόσμιο σύστημα βρίσκεται σε οριακό σημείο, καθώς η πίεση που έχει δημιουργηθεί τελευταία, έχει αρχίσει να το διαλύει. Από το 1991 έως το 2008 η κοινή πεποίθηση ήταν ότι οι περισσότερες εξαγωγές κάνουν μια οικονομία ισχυρότερη. Όταν η ζήτηση υποχωρεί, αυτό που κάποτε ήταν πλεονέκτημα καθίσταται αδυναμία. Η οικονομική κρίση του 2008, την οποία ακολούθησαν οι υφέσεις σε Ευρώπη και ΗΠΑ, ήταν ένα βήμα προς την κατεύθυνση της αλλαγής.»

Σύμφωνα με τον Friedman «η Σαουδική Αραβία απομακρύνεται την οικονομική ανάπτυξη που βασίζεται στο πετρέλαιο ενώ εξετάζει την πώληση μεριδίου της Saudi Aramco που είναι από τα πιο πολύτιμα asset της χώρας. Η εθνικοποίηση της Aramco αποτελούσε θρίαμβο για τη Σαουδική Αραβία καθώς τοποθετούσε τη χώρα σε ηγετική θέση για τον αραβικό κόσμο ενώ ταυτόχρονα την καθιστούσε μοναδικό ιδιοκτήτη του βασικού αγαθού της, απεξαρτώντας την από την Ευρώπη και τις ΗΠΑ. Η πρόθεση της Σαουδικής Αραβίας να ιδιωτικοποιήσει μέρος της Aramco αποδεικνύει, ότι η χώρα χρειάζεται χρήματα και δεν επιθυμεί όλα τα assets της να συνδέονται με το πετρέλαιο, ειδικότερα αν οι πετρελαϊκές τιμές παραμείνουν χαμηλά, κάτι που παράλληλα απηχεί την απόφαση της κυβέρνησης της χώρας να απομακρυνθεί από το οικονομικό μοντέλο που βασίζεται στο πετρέλαιο.»

(Friedman 2016 α)

Η λύση του δανεισμού

«Για πρώτη φορά ύστερα από μια οκταετία, η Σαουδική Αραβία, το πλουσιότερο κράτος-μέλος του ΟΠΕΚ με τα μεγαλύτερα αποθέματα πετρελαίου, αναγκάστηκε φέτος να δανειστεί 4 δισ. δολάρια από τις τοπικές αγορές. Αφού δαπάνησε κάποια από τα 737 δισ. δολάρια που διαθέτει σε συναλλαγματικά αποθέματα, η δεύτερη επιλογή της Σαουδικής Αραβίας ήταν να δανειστεί από τις αγορές για να αντισταθμίσει την υποχώρηση των κρατικών εσόδων από την πτώση των τιμών του πετρελαίου. Η περίπτωση της Σαουδικής Αραβίας καταδεικνύει πως υπάρχουν και χαμένοι, όχι μόνον κερδισμένοι, από τη διολίσθηση των τιμών του πετρελαίου. Αλλά ακόμη και οι κερδισμένοι μπορεί να μη βρίσκονται σε θέση να απορροφήσουν στο μέγιστο τα οφέλη που προκύπτουν από τη φθηνή ενέργεια.»

(Ζολώτα 2015 α)

Η απεξάρτηση από το πετρέλαιο

Η Σαουδική Αραβία, σχεδιάζει τις κινήσεις της δημιουργώντας το μεγαλύτερο δημόσιο ταμείο επενδυτικών κεφαλαίων στον κόσμο, από την πώληση μετοχών της κρατικής εταιρείας πετρελαίου, κάτι που θα καταστήσει τις επενδύσεις της ως την κύρια πηγή κρατικών εσόδων. Η απόφαση έρχεται την περίοδο που οι εξαγωγές πετρελαίου έχουν δεχθεί τεράστιο πλήγμα από την κατάρρευση των τιμών, περιορίζοντας σημαντικά τις κρατικές δαπάνες. Το σχεδιαζόμενο κρατικό ταμείο επενδυτικών κεφαλαίων εκτιμάται ότι θα είναι αξίας τουλάχιστον δύο τρισεκατομμυρίων δολαρίων, ξεπερνώντας εκείνα της Νορβηγίας και του Άμπου Ντάμπι, και θα είναι ικανό να αγοράσει τις τέσσερις μεγαλύτερες εισηγμένες εταιρείες του κόσμου.»

(Naftemporiki, 2016 α)

Συμπεράσματα

Διαπιστώσαμε πως η μεγάλη πτώση των τιμών πετρελαίου έχει παρασύρει την οικονομία σημαντικών πετρελαιοπαραγωγών χωρών του πλανήτη. Είδαμε πλεονάσματα χωρών να γίνονται ελλείμματα, ενώ η λιτότητα αντικατέστησε μεγάλα πακέτα κοινωνικής πρόνοιας.

Για παράδειγμα η χώρα με τα μεγαλύτερα αποθέματα πετρελαίου στον πλανήτη, η Βενεζουέλα, βρίσκεται στα όρια της κατάρρευσης, με πληθωρισμό υπέρογκα μεγάλο. Ταυτόχρονα, η χώρα χτυπήθηκε ιδιαίτερα και στο πολιτικό σκηνικό.

Η Σαουδική Αραβία ανακοίνωσε έλλειμμα το 2015 και μέτρα λιτότητας για την επόμενη χρονιά. Αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα του γεγονότος ότι για να υπάρξει οικονομική ανάπτυξη, θα πρέπει η φθηνή παραγωγή πετρελαίου να συνοδεύεται από υψηλές τιμές βαρελιού.

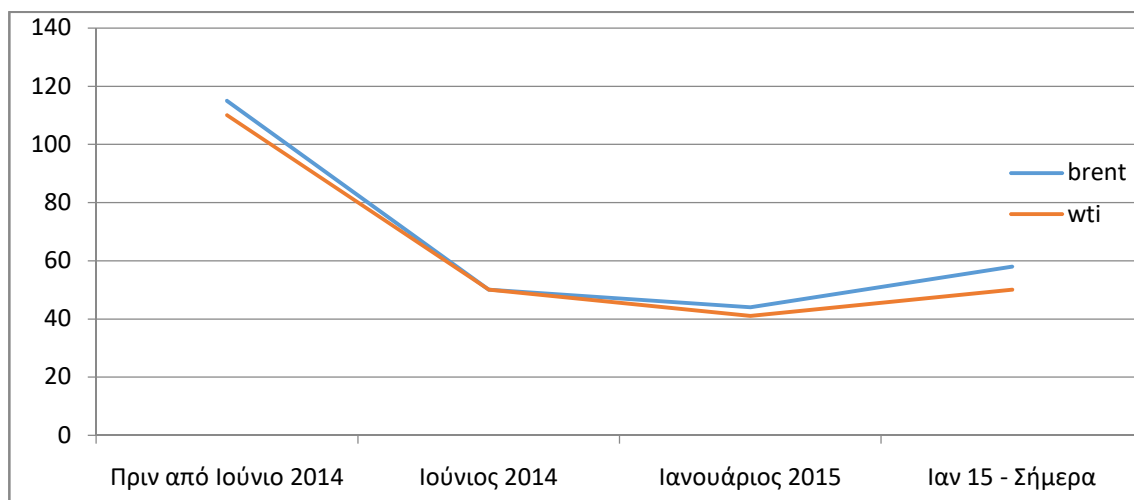
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 : Ο ρόλος των ΗΠΑ και ο ρόλος του ΟΠΕΚ στις τιμές του πετρελαίου

Εισαγωγή

Η προσφορά και ζήτηση στην αγορά πετρελαίου έχει ίσως τη μεγαλύτερη και αποτελεσματικότερη επίδραση σε σχέση με όλες τις υπόλοιπες αγορές. Η εξάρτηση από το πετρέλαιο είναι διαχρονική και δίνει ισχύ στις πετρελαιοπαραγωγές χώρες. Οι τιμές πέφτουν όταν υπάρχει μεγάλη προσφορά, ενώ αντίστροφα αυξάνονται όταν η προσφορά είναι μικρή ή η ζήτηση πολύ μεγάλη. Τα αμέσως περασμένα χρόνια ξεκίνησε μια περίοδος υπερπροσφοράς λόγω νέων παικτών στην αγορά αλλά και λόγω μειωμένης ζήτησης λόγω της παγκόσμιας ύφεσης. Σε αυτό το κεφάλαιο θα εξετάσουμε πιο διεξοδικά τις συνέπειες του πολέμου των τιμών του πετρελαίου.

Η πορεία των τιμών

Διάγραμμα 8 : Η πορεία τιμών brent και wti την τελευταία 3ετία

Πηγή : Σταυρίδη Παπασταματη 2017, σελ 24

«Όπως φαίνεται και στο διάγραμμα 8, η πτώση ξεκίνησε τον Ιούνιο του 2014, όταν οι τιμές των ποικιλιών Brent και WTI (West Texas Intermediate) άρχισαν να καταρρακούνται από τα 115 και 110 δολάρια/βαρέλι αντίστοιχα, φτάνοντας στα επίπεδα που είναι σήμερα (50 δολάρια/bbl). Μετά την συνεδρίαση του ΟΠΕΚ (Organization of Petroleum Exporting Countries), η τιμή του του Brent έφτασε μέχρι και τα 44 δολάρια ενώ του WTI τα 41 δολάρια στα μέσα Ιανουαρίου 2015. Από τότε τιμές προσπάθησαν να ανακάμψουν και για ένα διάστημα σταθεροποιήθηκαν στα επίπεδα των 58 και 50 δολάρια/bbl αντίστοιχα.

Ο νέος τρόπος παραγωγής ενέργειας με Fracking χάρισε στις ΗΠΑ την πολυπόθητη ενεργειακή της αυτονομία, ενώ ταυτόχρονα την ανέδειξε σε έναν από τους μεγαλύτερους εξαγωγείς στο κόσμο.

Αυτό δεν άφησε αδιάφορο τον ΟΠΕΚ, καθώς ένιωθε πλέον ότι χάνει το προνόμιο του μονοπωλίου τον έλεγχο των τιμών. Το πλήγμα για τον ΟΠΕΚ ήταν μεγάλο, καθώς συνδυάστηκε με την ολοένα και αυξανόμενη παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.

Βέβαια, η μέθοδος του fracking, μπορεί να έδωσε στις ΗΠΑ το προνόμιο της αυτονομίας, όμως αποτέλεσε και αποτελεί μια ιδιαίτερα αμφιλεγόμενη μέθοδο, τόσο γιατί τα αποθέματα εξαντλούνται σχετικά γρήγορα, όσο και γιατί η μόλυνση του υδροφόρου ορίζοντα, μόνο αμελητέα δεν είναι.

Πάνω σε αυτό στηρίχτηκε ο ΟΠΕΚ και οδήγησε την αγορά στην υπερπροσφορά και τις χαμηλές τιμές.

(forex 2015 α)

Η στάση του ΟΠΕΚ

Στην διεθνή σύσκεψη του Νταβός, η Σαουδική Αραβία ανακοίνωσε ότι δεν πρόκειται να μειώσει η ίδια την παραγωγή της ώστε να υπερασπιστεί την πτωτική τάση των διεθνών τιμών. «Η παραγωγή του ΟΠΕΚ είναι το 30% της αγοράς, το 70% είναι από παραγωγούς εκτός ΟΠΕΚ... και υποτίθεται ότι όλοι θα μετάσχουν στην προσπάθεια αν θέλουμε να βελτιώσουμε τις τιμές» δήλωσε ο υπουργός Πετρελαίου της Σαουδικής Αραβίας, συμπληρώνοντας: «Αν θα υπήρχε κάποιο είδος συμφωνίας μεταξύ των χωρών εκτός ΟΠΕΚ θα μας χαροποιούσε ιδιαίτερα». Άλλες πηγές αξιωματούχων υπογραμμίζουν. «Στον ΟΠΕΚ δεν έχουμε την επιλογή να χαμηλώσουμε το ταβάνι της παραγωγής καθώς θα χάσουμε σημαντικό μερίδιο από την αγορά». Ο ΟΠΕΚ λοιπόν από την μεριά του σχεδόν κυνικά δηλώνει, ότι θα μείνει προσηλωμένος στον ημερήσιο στόχο παραγωγής των 30 εκατ. βαρελιών και ότι δεν θα υποχωρήσει πρώτος σ' αυτό το παιχνίδι υπερπροσφοράς.

(forex 2015 β)

Η στάση των ΗΠΑ

Οι ΗΠΑ από την άλλη δεν υποχωρούσαν καθώς παραγωγή και αποθέματα ήταν σε ανοδική πορεία,, παρά την απότομη μείωση στις ενεργές εξέδρες άντλησης πετρελαίου. Με βάση τους τελευταίους υπολογισμούς της ΙΕΑ, τα αποθέματα αργού των ΗΠΑ ανήλθαν στην ποσότητα ρεκόρ των 468 εκατ. βαρελιών. Όπως λοιπόν όλα δείχνουν, οι δύο μεριές φαίνεται ότι έχουν διάθεση να παραμείνουν καθηλωμένες στα χαρακώματα.

(forex 2015 γ)

Ευκαιρίες και απειλές από τις χαμηλές τιμές

Σύμφωνα με αναλυτές, η ραγδαία και σε τόσο μεγάλη κλίμακα υποχώρηση των τιμών δεν είναι βιώσιμη, πολλές επενδύσεις θα κλείσουν, αν ακυρωθούν πολλά έργα στον κλάδο της ενέργειας, η προσφορά θα υποχωρήσει απότομα και οι τιμές θα εκτοξευτούν. Ο επικεφαλής της Ιταλικής εταιρείας ενέργειας Eni Spa, Claudio Descalzi δηλώνει: «Εάν ο ΟΠΕΚ δεν αντιδράσει ώστε να σταθεροποιηθούν οι τιμές του πετρελαίου, υπάρχει ο κίνδυνος μελλοντικά οι τιμές να εκτοξευτούν ακόμα και πάνω από 200 δολάρια το βαρέλι». Ενώ συνεχίζει λέγοντας: «Χρειαζόμαστε σταθερότητα. Ο ΟΠΕΚ πρέπει να αναλάβει ρόλο κεντρικής τράπεζας ώστε να σταθεροποιεί τις τιμές και οι επενδύσεις να συνεχίζονται κανονικά».

Οι εκτιμήσεις του ιδίου είναι ότι οι τιμές θα διατηρηθούν χαμηλά για το επόμενο ένα με ενάμιση χρόνο. Μήδη τα πρώτα στοιχεία δείχνουν την πλάστιγγα να γέρνει προς την μεριά του ΟΠΕΚ, ο οποίος αφήνοντας τις τιμές να φτάσουν στα σημερινά επίπεδα κατάφερε να ανακόψει τη την ταχεία ανάπτυξη των εταιρειών στις ΗΠΑ ενώ σύμφωνα με στοιχεία το 90% των εταιρειών fracking λειτουργούν με τιμές κάτω του κόστους. Πέτυχε δε κάτι ακόμη, κατάφερε να κερδίσει σημαντικό μερίδιο αγοράς από τις διψασμένες για ενέργεια αναδυόμενες αγορές, έστω και σε αρκετά χαμηλότερες τιμές πώλησης.

Από την άλλη πλευρά η Citigroup σε ανάλυσή της και προειδοποιεί για το «το τέλος του ΟΠΕΚ», καθώς εκτιμά ότι τα προβλήματα που θα προκύψουν στο εσωτερικό των χωρών του ΟΠΕΚ θα είναι μεγαλύτερα από αυτά που προκαλεί στους ανταγωνιστές του.

(forex 2015 δ)

ΗΠΑ εναντίον ΟΠΕΚ

Σύμφωνα με τον Andrews , «οι τιμές για την ώρα φαίνεται να έχουν ισορροπήσει περί των 50 δολάρια/βαρέλι τιμή χαμηλότερη από το «break even» (Νεκρό σημείο) για την κερδοφορία για 37 στις 38 πηγές σχιστολιθικού πετρελαίου, σύμφωνα με το New Energy Financy του Bloomberg. Σύμφωνα με άλλα στοιχεία της Citigroup, υπολογίζεται ότι η παραγωγή σχιστολιθικού πετρελαίου είναι οικονομικά βιώσιμη μόνο όταν οι τιμές του πετρελαίου βρίσκονται στα 70 δολάρια/βαρέλι, ενώ η εξόρυξη γίνεται ζημιογόνος για το 40% των επιχειρήσεων όταν οι τιμές βρίσκονται κάτω από 60 δολάρια/βαρέλι και σχεδόν για το 90% όταν οι τιμές κινούνται χαμηλότερα των 50\$/bbl.

Ο Warren Henry αντιπρόσωπος της Continental μία από τις εταιρείες fracking που φαίνεται να χάνει περισσότερα χρήματα απ' ότι κερδίζει, υποστηρίζει ότι οι παρούσες τιμές δεν είναι δυνατόν να διατηρηθούν σε αυτά τα επίπεδα μακροχρόνια. Παραπέρα, η Chevron ανέφερε πτώση στα τριμηνιαία έσοδα περί του 30% (το χειρότερο ποσοστό από το 2009) ενώ η εταιρεία Oil exploration ConocoPhillips εμφάνισε επίσης αξιοσημείωτες ζημίες.

Ανεξάρτητα από τις προβλέψεις, η παραγωγή μέσω fracking φαίνεται να μειώνεται, παρατήρηση που ενισχύεται και από τον αριθμό των αιτήσεων για άδειες νέων γεωτρήσεων, όπως και από τον ρυθμό των πηγών που κλείνουν. Το αντίκτυπο που θα έχει στην αμερικανική οικονομία μια πιθανή κατάρρευση της αγοράς ενέργειας στις ΗΠΑ απειλεί την εύθραυστη ακόμα οικονομία της και είναι ικανή να επιφέρει ένα σημαντικό πλήγμα στις πετρελαιοπαραγωγές περιοχές οδηγώντας σε σημαντική μείωση των θέσεων εργασίας .

Ο ΟΠΕΚ από την άλλη πλευρά φαίνεται να παίρνει τις αποφάσεις του λαμβάνοντας υπόψη, όχι τόσο «καθαρά οικονομικούς όρους» αλλά περισσότερο το αντίκτυπο που θα έχουν στο εσωτερικό των πετρελαιοπαραγωγών χωρών οι μειωμένες κρατικές δαπάνες. Τα πιθανά ελλείμματα των προϋπολογισμών τα οποία συνεπάγονται μείωση παροχών, είναι ένας από τους μεγαλύτερους φόβους των εντός ΟΠΕΚ χωρών, καθώς τα έσοδα από το πετρέλαιο είναι σε πολλές περιπτώσεις και η μοναδική πηγή εσόδων για τα κράτη αυτά. Η μείωση παροχών με τη σειρά της μπορεί πολύ εύκολα να οδηγήσει σε λαϊκές εξεγέρσεις των αδικημένων τμημάτων του πληθυσμού. Ο γενικός γραμματέας του ΟΠΕΚ, ωστόσο παραμένει καθησυχαστικός.

Ο κίνδυνος εμφάνισης ελλειμμάτων είναι όντως ένας υπαρκτός κίνδυνος για πολλές χώρες αν οι τιμές παραμείνουν στα τρέχοντα επίπεδα. Μιλώντας σε δημοσιογράφους στο Kuwait, ο Υπ. Πετρελαίου Ali al-Omair είχε δηλώσει ότι η δραματική πτώση των τιμών του πετρελαίου, θα επηρέαζε σίγουρα τα έσοδα της χώρας και το δημοσιονομικό προϋπολογισμό για το 2015.»

(Andrews 2014 α)

Παρακάτω στον Πίνακα 4 φαίνονται οι απαιτούμενες τιμές πετρελαίου για μη ελλειμματικούς προϋπολογισμούς

Πίνακας 4 . Απαιτούμενες τιμές πετρελαίου για μη ελλειμματικούς προϋπολογισμούς

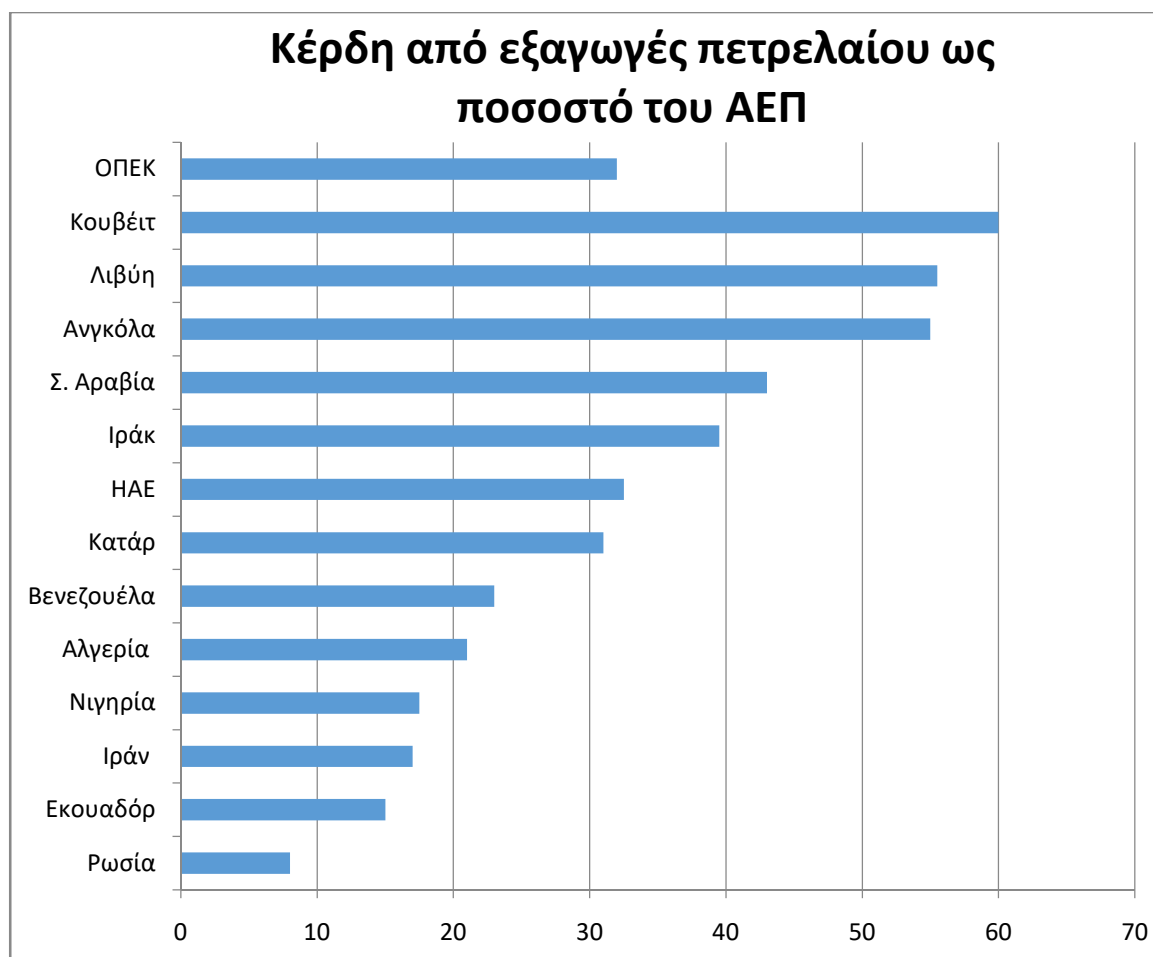
Απαιτούμενες τιμές πετρελαίου για μη ελλειμματικούς προϋπολογισμούς το 2015 σε δολάρια ανά βαρέλι	
Αλγερία	130,5
Ανγκόλα	98
Εκουαδόρ	79,7
Ιράν	130,7
Ιράκ	100,6
Κουβέιτ	54
Νιγηρία	122,7
Κατάρ	60
Σ. Αραβία	106
Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα	77,3
Βενεζουέλα	117,5
Ρωσία	100

Πηγή : financialsense, 2015 α

Το γεγονός αυτό έχει αναγκάσει πολλές από τις χώρες να μειώσουν τον προϋπολογισμό τους ακόμα περισσότερο.

Ο πιο απλός τρόπος να υπολογίσει κανείς την πραγματική έκθεση των οικονομιών στις τιμές του πετρελαίου είναι να συγκρίνει το ποσοστό του ΑΕΠ που οφείλεται σε κέρδη από το πετρέλαιο, κάτι που είναι εμφανές και από το παρακάτω Διάγραμμα .

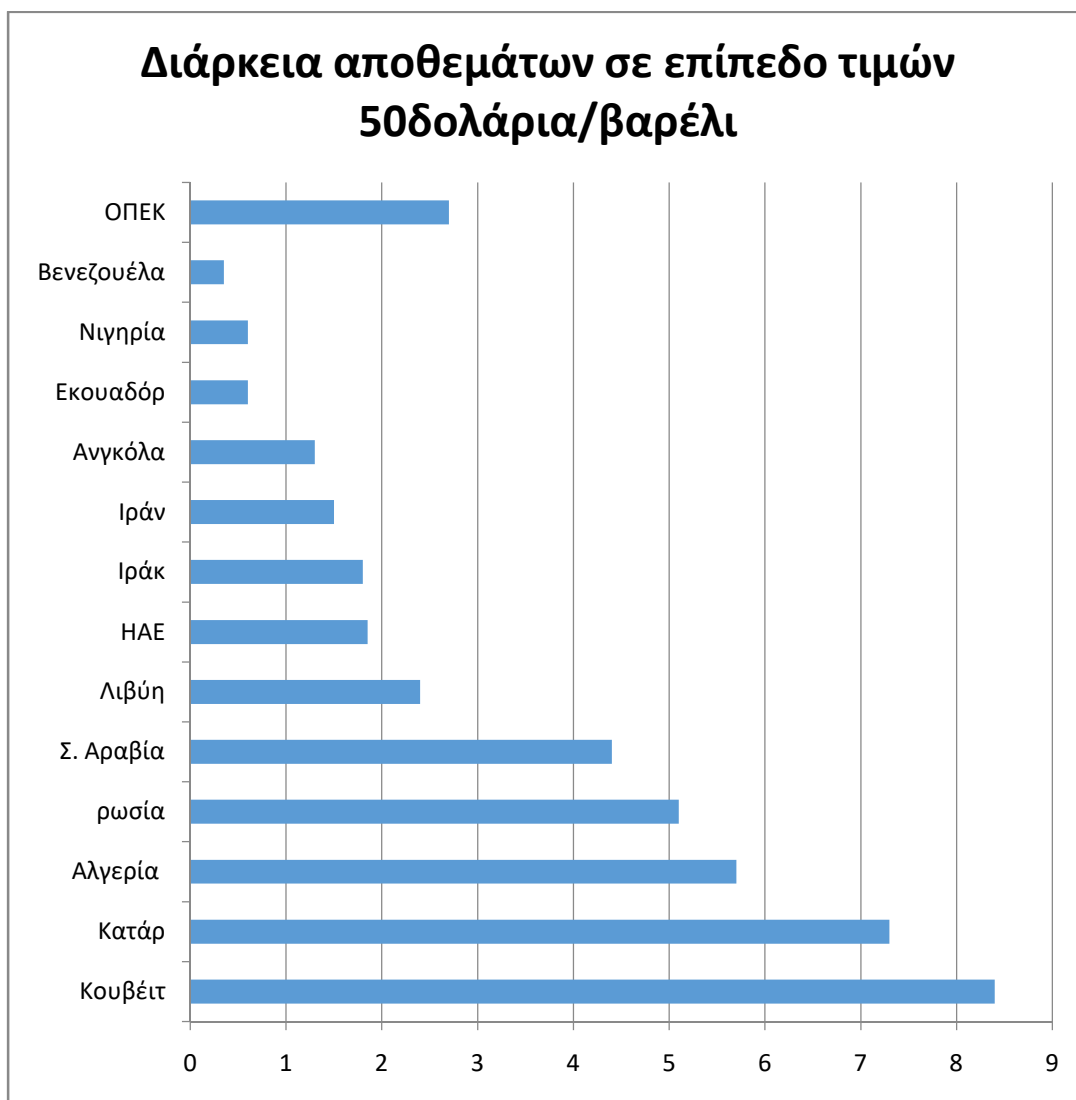
Διάγραμμα 9 . Κέρδη από εξαγωγές πετρελαίου ως ποσοστό του ΑΕΠ

Πηγή : financialsense, 2015 β

Στο Διάγραμμα 7 φαίνεται καθαρά πως οι χώρες με μεγαλύτερη αντοχή στο χρόνο είναι το Κουβέιτ, το Κατάρ, η Αλγερία και η Σαουδική Αραβία, οι οποίες κινούνται πάνω από το Μ.Ο. των χωρών του ΟΠΕΚ, ο οποίος βρίσκεται σε κάτι λιγότερο από 3 έτη, τη στιγμή που τα αποθέματα σε Κουβέιτ και Κατάρ ξεπερνούν τα οκτώ και επτά έτη αντίστοιχα.

Διάγραμμα 10 . Διάρκεια αποθεμάτων (έτη) σε επίπεδο τιμών 50δολάρια/βαρέλι

Πηγή : financialsense, 2015 γ

Το Πετρέλαιο και η Παγκόσμια Οικονομία το 2016

«Σύμφωνα με το άρθρο του δημοσιογράφου Χρήστου Θ. Παναγόπουλου , αναλύονται τα αίτια όπου η πτώση στην τιμή του πετρελαίου θέτει σε κίνδυνο την παγκόσμια οικονομία.

Οι λόγοι για τη μείωση κατά 20% στις τιμές του πετρελαίου από την αρχή της χρονιάς περιφέρεται γύρω από τις ολοένα αυξανόμενες ανησυχίες για την οικονομία της Κίνας, τους φόβους για μια μόνιμη υπερβολική προσφορά στις προμήθειες «μαύρου χρυσού», ενώ πρόσφατα σχετίζεται και με την άρση των κυρώσεων σε βάρος του Ιράν. Μάλιστα, η Τεχεράνη έχει δεσμευθεί ότι θα επαναφέρει την παραγωγή της στα 500.000 – 1 εκατ. βαρέλια την ημέρα, μέσα σε μία μόλις χρονιά.

Στην πραγματικότητα, το ιρανικό υπουργείο Πετρελαίου εξέδωσε εντολή για αύξηση της παραγωγής κατά 500.000 βαρέλια την ημέρα, αμέσως μόλις ανεστάλησαν οι κυρώσεις της διεθνούς κοινότητας.

Τα κέρδη από την παραγωγή ιρανικού πετρελαίου θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν εμπροσθοβαρή, μιας και οποιαδήποτε παραγωγή από 500.000 έως και 1 εκατ. βαρέλια την ημέρα θα απαιτήσει σημαντικές επενδύσεις χρημάτων, ενώ ενδέχεται να πάρει χρόνια μέχρις ότου αποδώσει καρπούς.

Όμως και πάλι, οι βραχυπρόθεσμες συνέπειες είναι αρνητικές για την τιμή του πετρελαίου. Παρά το γεγονός ότι οι πετρελαϊκές αγορές υπήρξαν ως επί το πλείστον θετικές ως προς το ότι το Ιράν θα επανέφερε τα πετρελαϊκά του αποθέματα προς εκμετάλλευση, υπήρξε μια σχεδόν σπασμωδική αντίδραση στην είδηση ότι θα αρθούν οι κυρώσεις σε βάρος του Ιράν. Παράλληλα, η Τεχεράνη διαθέτει πετρέλαιο και συμπυκνώματα πετρελαϊκών παραγωγών τα οποία βρίσκονται στοιβαγμένα σε πλωτές αποθήκες στον Περσικό Κόλπο. Πρόκειται για τεράστια αποθέματα που πρέπει πλέον να ξεπουληθούν στις αγορές.

Οι εκτιμήσεις ποικίλλουν, αλλά πιστεύεται ότι το Ιράν έχει υπό τον έλεγχό του 18 τάνκερ γεμάτα με τουλάχιστον 12 εκατ. τόνους αργού πετρελαίου και επιπλέον άλλους 24 εκατ. τόνους συμπυκνωμάτων. Όταν, λοιπόν, αυτός ο όγκος αποθεμάτων βγαίνει προς πώληση σε μια αγορά, όπου υπάρχει ήδη υπερπροσφορά, τότε αναπόφευκτα οι τιμές θα υποστούν ακόμη μεγαλύτερες πιέσεις προς τα κάτω.»

(Παναγόπουλος 2016 α)

Ντόμινο αρνητικών εξελίξεων

«Θα πίστευε κανείς ότι οι χαμηλές τιμές στην ενέργεια μπορούν να δώσουν ώθηση στην παγκόσμια οικονομία, επειδή οι καταναλωτές μπορούν να κερδίσουν από τα χαμηλά κόστη, υπάρχουν ολοένα και αυξανόμενες ενδείξεις ότι η δραματική κατάρρευση της τιμής του πετρελαίου – τόσο ξαφνικά και τόσο γρήγορα – έρχεται να σπείρει, στην πραγματικότητα, νέες «οικονομικές θύελλες». Η βιομηχανία πετρελαίου και φυσικού αερίου δαπάνησε 200 δισ. δολάρια για εξόρυξη, διύλιση και νέο εξοπλισμό το 2013. Με την είσοδο του Ιράν εκ νέου στις αγορές, οι δαπάνες αυτές μειώνονται σημαντικά.

Ήδη, σύμφωνα με το Bloomberg, μια από τις μεγαλύτερες εταιρείες εξόρυξης, η Wood Mackenzie, εκτίμησε ότι επενδύσεις ύψους 380 δισ. δολαρίων για πετρέλαιο και φυσικό αέριο πετάχτηκαν στον κάλαθο των αχρήστων εξαιτίας αυτής της εξέλιξης.

Μάλιστα, ο βραβευμένος με Νόμπελ Οικονομικών Επιστημών θεωρητικός Πολ Κρούγκμαν, σε πρόσφατο άρθρο του στους New York Times, εκτίμησε ότι η ραγδαία πτώση στις τιμές του πετρελαίου δεν βοηθά την παγκόσμια οικονομία να βγει από την «παγίδα ρευστότητας» στην οποία έχει περιέλθει.»

(Παναγόπουλος 2016 β)

Όταν οι τιμές του πετρελαίου άρχισαν τη μεγάλη πτώση, θεωρήθηκε πως αυτό θα έχει θετικές οικονομικές επιπτώσεις. Αρκετοί οικονομολόγοι ήταν λίγο επιφυλακτικοί καθώς αντικρύζοντας τις εξελίξεις σφαιρικά καταλάβαιναν ότι η βουτιά της τιμής του πετρελαίου θα είχε και αρνητικές επιπτώσεις.

Την αιτία θα την βρούμε, αν σκεφτούμε για ποιο λόγο συνηθίζαμε να πιστεύουμε ότι η υποχώρηση των τιμών του πετρελαίου ήταν επιτακτική. Μέρος της απάντησης ήταν ότι μειώνεται ο πληθωρισμός, ελευθερώνοντας παράλληλα τις κεντρικές τράπεζες ώστε να χαλαρώσουν τη νομισματική πολιτική τους.

(Krugman 2016 α)

Συμπεράσματα

Συμπερασματικά βλέπουμε ότι έχει παρουσιαστεί σημαντική επιβράδυνση σε υλικά εξόρυξης πετρελαίου και φυσικού αερίου. Όμως υπάρχουν και οικονομικές συνέπειες από τη βουτιά του πετρελαίου στα χρόνια τη κρίσης, καθώς στο κάδρο των ζημιών έχουν εισέλθει και οι τραπεζικοί όμιλοι, πλέον, καθώς επηρεάζονται τα επιτόκια ενώ και ο πληθωρισμός έχει πτωτικές τάσεις, παρόλο που αυτό θεωρείται ως κάτι θετικό. Αυτή όμως η πτώση του μαύρου χρυσού, αναγκάζει αυτά τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να τραβήξουν μέρος του κεφαλαίου τους για να τονώσουν τις χώρες στις οποίες εδρεύουν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Αστάθμιτοι παράγοντες απέναντι στον ΟΠΕΚ

Εισαγωγή

Και ενώ θα λέγαμε πως η παγκόσμια οικονομική ύφεση έχει ορατές επιδράσεις και διαχειρίσιμους τρόπους αντιμετώπισης, στο προσκήνιο εισέρχονται συνεχώς νέα δεδομένα. Εξελίξεις και αστάθμιτοι παράγοντες που αποπροσανατολίζουν και απομαγνητίζουν την πυξίδα που οδηγεί σε μονοπάτια και τρόπους αντιμετώπισης των καταστάσεων, με αποτέλεσμα να μπείνουν νέοι γρίφοι στο ήδη δυσπρόσιτο σκηνικό.

Παρακάτω θα προσεγγίσουμε και θα προσπαθήσουμε να αναλύσουμε ορισμένους αστάθμιτους παράγοντες που εισήλθαν στο προσκήνιο και που αλλάζουν εντελώς το τοπίο που διαμορφώνεται γύρω από την παγκόσμια οικονομική ύφεση. Ενέργεια από σχιστόλιθο, εμπόριο πετρελαίου από το ισλαμικό κράτος και το δημοψήφισμα του Ηνωμένου Βασιλείου, αποτελούν τρεις εντελώς διαφορετικές καταστάσεις, οι οποίες όμως τοποθετούνται στον κοινό παρονομαστή της παγκόσμιας απόσταθεροποίησης.

Ενέργεια από σχιστόλιθο

«Σύμφωνα με άρθρο του Σταύρου Τασιόπουλου διανύουμε, πλέον, ως ανθρωπότητα τον τρίτο αιώνα της ενεργειακής κυριαρχίας του πετρελαίου και παρ' όλες τις τεχνολογικές εξελίξεις η θέση του παραμένει στην κορυφή της ενεργειακής πυραμίδας. Κινητήριοι μοχλός στην οικο-νομική ανάπτυξη είναι οι μορφές ενέργειας που χρησιμοποιούνται στην παραγωγή καθώς και σε όλες τις διαστάσεις της οικονομίας. Από την ατμομηχανή μέχρι τους δορυφόρους, το πετρέλαιο με την ανακάλυψή του έδωσε άλλο νόημα στην ενέργεια και σήμερα παραμένει μαζί με το φυσικό αέριο ως πλειοψηφία στην κατανάλωση ενέργειας.

Σήμερα το 82% περίπου της ζήτησης για ενέργεια παρέχεται από αυτές τις πηγές, ενώ δεν αναμένεται να μειωθεί αισθητά ως το 2035, όπως αναφέρει χαρακτηριστικά η έκθεση για το 2013 του Διεθνούς Οργανισμού Ενέργειας. Στη διαδικασία ανεύρεσης πηγών ενέργειας οι ΗΠΑ εμφανίζονται να κάνουν πλέον τη διαφορά με τη νέα μέθοδο της υδραυλικής ρωγμάτωσης και της οριζόντιας γεώτρησης αποκτώντας, έτσι, νέες τεράστιες ποσότητες σχιστολιθικού πετρελαίου. Ήδη οι ΗΠΑ εδώ και μερικά χρόνια ασχολούνται με αυτή τη μέθοδο και με τις πρόσφατες τεχνολογικές βελτιώσεις θα βρίσκονται σύντομα στην κορυφή ως χώρα παραγωγής καλύπτοντας πλέον τις εσωτερικές τους ανάγκες με ίδια μέσα. Με δεδομένη την εξαιρετική σημασία του πετρελαίου στην ανάπτυξη και στην οικονομία, από το σημείο της αποτελεσματικής παραγωγής μέχρι την ασφαλή μεταφορά και διάθεση στην αγορά, τα νέα στοιχεία αλλάζουν πλήρως τον ενεργειακό χάρτη παγκοσμίως.»

(Τασιόπουλος 2012 α)

Η μέθοδος

Σύμφωνα με τον Τασιόπουλο, «Πρόκειται για καινοτόμα εφαρμογή στη μηχανολογία της οριζόντιας γεώτρησης που γεννήθηκε και εξελίχθηκε στην Αμερική, η οποία επιτρέπει απόληψη πετρελαίου/ΦΑ από πέτρα - για την ακρίβεια από τα ιζηματογενή σχιστολιθικά πετρώματα (shales) - γνωστή ως shale gas/ gaz de schiste. Επιγραμματικά, το ίδιο το γεωτρήσιμο είναι έτσι σχεδιασμένο ώστε να προκαλεί στη (δεύτερη) φάση της οριζόντιας διείσδυσης, μικρές σχισμές (fracking) στα τέλη της διάνοιξης.

Αλλά στη συνέχεια (τρίτη φάση) το οριζόντιο αυτό τμήμα υποβάλ-εται σε εκρήξεις υψηλής πίεσης νεροβολής, αμμοβολής και μικρού μείγματος χημικών διαλυτικών, προκαλώντας, μέσω των σχισμών, ενδόρηξη της σχετικής πέτρας, απελευθερώνοντας τα ιζήματα παγιδευμένα μέσα της τα οποία ανέρχονται στην επιφάνεια, είτε ως φυσικό αέριο ή ως πετρέλαιο.»

(Τασιόπουλος 2012 β)

Προέλευση κοιτασμάτων

Σύμφωνα πάντα με τον Τασιόπουλο, «Οι γεωλογικοί σχηματισμοί υδρογονανθράκων δημιουργούνται υπό ειδικές συνθήκες από οργανικές ενώσεις θαλάσσιων ιζημάτων. Το συμβατικό πετρέλαιο και το συμβατικό αέριο προέρχονται από τη θερμοχημική διάσπαση οργανικής ύλης σε ιζηματογενή πετρώματα, τα λεγόμενα μητρικά πετρώματα. Καθώς βυθίζονταν ολοένα και περισσότερο κάτω από άλλα πετρώματα, οι σχηματισμοί αυτοί θερμαίνονταν, κατά μέσο όρο 30 °C για κάθε επιπλέον χιλιόμετρο, και η οργανική ύλη διασπάστηκε πρώτα σε πετρέλαιο, όταν επιτεύχθηκε θερμοκρασία περίπου 60 °C και έπειτα σε αέριο Ο βαθμός διάσπασης εξαρτάται από το βάθος, τη θερμοκρασία και τη διάρκεια έκθεσης. Όσο αυξάνονταν η θερμοκρασία και η διάρκεια της έκθεσης τόσο μεγαλύτερη ήταν η διάσπαση των πολύπλοκων οργανικών μορίων, έως την τελική διάσπαση στο απλούστερο συστατικό τους, το μεθάνιο, με ένα άτομο άνθρακα και τέσσερα άτομα υδρογόνου. Ανάλογα με το γεωλογικό σχηματισμό, οι αναδυόμενοι υγ-ροί ή αέριοι υδρογονάνθρακες διέ-φευγαν από το μητρικό πέτρωμα και κινούνταν γενικά ανοδικά σε πορώδη και διαπερατά στρώματα, τα οποία με τη σειρά τους έπρεπε να καλυφθούν με στεγανό πέτρωμα, τον λεγόμενο στεγανοποιητή, για να δημιουργηθεί μια συσσώρευση υδρογονανθράκων.

Αυτές οι συσσωρεύσεις υδρο-γονανθράκων σχηματίζουν τα συμβατικά κοιτάσματα πετρελαίου και αερίου. Η σχετικά υψηλή περιεκτικότητα σε πετρέλαιο, η θέση τους σε απόσταση μερικών χιλιομέτρων από την επιφάνεια και η εύκολη πρόσβαση στη στεριά διευκολύνουν την εξόρυξή τους μέσω γεώτρησης φρεάτων. Μερικές συσσωρεύσεις υδρογονανθράκων βρίσκονται σε πετρώματα-ταμιευτήρες με πολύ χαμηλό πορώδες και διαπερατότητα. Πρόκειται για τις περιπτώσεις έγκλειστου

πετρελαίου ή αερίου. Συνήθως, η διαπερατότητα είναι 10-100 φορές μικρότερη από εκείνη των συμβατικών κοιτασμάτων.»

«Οι πρώτες χρήσεις χρονολογούνται εδώ και περισσότερα από 100 χρόνια. Πολύ συχνά, το κηρογόνο είναι αναμειγμένο με στρώματα ήδη ώριμου πετρελαίου σε δομές ανάμεσα σε μη διαπερατά μητρικά πετρώματα. Το πετρέλαιο αυτό χαρακτηρίζεται έγκλειστο πετρέλαιο, αν και πολύ συχνά ο διαχωρισμός είναι ασαφής και η μετάβαση είναι συνεχής με κλιμάκωση της ωριμότητας. Σε φυσική κατάσταση, το έγκλειστο πετρέλαιο είναι ώριμο πετρέλαιο παγιδευμένο ανάμεσα σε στρώματα στεγανού πετρώματος με χαμηλό πορώδες. Έτσι, η εξόρυξη έγκλειστου πετρελαίου απαιτεί γενικά τεχνικές υδραυλικής ρωγμάτωσης.»

(Τασιόπουλος 2012 γ)

Οι ΗΠΑ στην κορυφή

Η μέθοδος της παραγωγής πετρελαίου από σχιστόλιθο επιτρέπει στις Ηνωμένες Πολιτείες την παραγωγή μεγαλύτερων ποσοτήτων πετρελαίου και φυσικού αερίου, φέρνοντας πιο κοντά την κάποτε αδιανόητη προοπτική της Αμερικής ως ένα καθαρός εξαγωγέας ενέργειας μέσα στην επόμενη δεκαετία. Πιο συγκεκριμένα, ο Διεθνής Οργανισμός Ενέργειας (IEA), στην ετήσια έκθεσή του, World Energy Outlook 2013, αναφέρει την ημερομηνία κατά την οποία οι Ηνωμένες Πολιτείες θα καταστούν ο μεγαλύτερος παραγωγός πετρελαίου στον κόσμο. Στην προηγούμενη έκθεση, ο οργανισμός προέβλεπε πως οι Ηνωμένες Πολιτείες θα είναι ο υπ' αριθμόν ένα παραγωγός πετρελαίου μέχρι το 2017, αλλά πλέον επανακαθόρισε την ημερομηνία για το 2015. Από εκεί και έπειτα θα παράγονται στις ΗΠΑ με τη μέθοδο αυτή περίπου 11 εκατομμύρια βαρέλια την ημέρα. Η έκθεση της IEA επισημαίνει, επίσης, ότι υπάρχει μια πτώση στο επίπεδο της τεχνολογίας που χρησιμοποιείται στην υδραυλική ρωγμάτωση και πως η διατήρηση υψηλής απόδοσης θα απαιτήσει συνεχείς επενδύσεις στη διαδικασία των νέων γεωτρήσεων, για την αντιστάθμιση των όποιων αποτυχιών κατά την εξόρυξη. Ακόμη στην ίδια έκθεση η IEA επισημαίνει ότι πολλές χώρες ελπίζουν να αντικαταστήσουν τις ΗΠΑ στην επιτυχία του σχιστόλιθου με τις περιοχές της Αργεντινής, της Ρωσίας, της Κίνας και τη Μέση Ανατολή να φαίνονται υποσχόμενες. Η αναγέννηση του πετρελαίου σχιστόλιθου δια της μεθόδου της υδραυλικής ρωγμάτωσης σε συνδυασμό με την τεχνολογία οριζόντιων γεωτρήσεων είναι ο λόγος που οι Ηνωμένες Πολιτείες οδηγούνται στην κορυφή, καλύπτοντας τις εσωτερικές τους ανάγκες και προχωρούν σε εξαγωγές.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες παραμένουν ο μεγαλύτερος παραγωγός πετρελαίου στον κόσμο για το μεγαλύτερο μέρος της περιόδου των προβλέψεων της IEA ως το 2035. Η βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και μια έκρηξη στην αντισυμβατικό παραγωγή πετρελαίου και φυσικού αερίου θα επιτρέψει στις Ηνωμένες Πολιτείες να καλύψουν σχεδόν το σύνολο των ενεργειακών τους αναγκών από εγχώριους πόρους μέχρι το 2035.

Επίσης, εξαιρετικά σημαντικό το γεγονός ότι η IEA επισημαίνει ότι το 2035, τα ορυκτά καύσιμα θα εξακολουθούν να παραμένουν τα κύρια καύσιμα για τα οποία ο κόσμος στηρίζεται, παρέχοντας το 76 τοις εκατό της ζήτησης πρωτογενούς ενέργειας.

Η ενεργειακή αυτή αναβάθμιση των ΗΠΑ ωφελεί, επίσης, την αμερικανική εξωτερική πολιτική, γεγονός που καθιστά επιτακτική την ανάγκη να συνεχίσει με αποτελεσματικό τρόπο η περαιτέρω στρατηγική ανάπτυξη του σχιστολιθικού πετρελαίου και του φυσικού αερίου.

Περαιτέρω στο θέμα του πετρελαίου, η μεγαλύτερη παραγωγή και η ενίσχυση στα Στρατηγικά Αποθέματα Πετρελαίου των ΗΠΑ θα μπορούσε να βοηθήσει στην πραγμάτωση μετριοπαθών αυξήσεων της τιμής του πετρελαίου που στο παρελθόν θα μπορούσαν να έχουν συνδεθεί με τις συστολές της προσφοράς (π.χ., οποιαδήποτε απόφαση από τον ΟΠΕΚ να περιορίσουν την προσφορά και να αυξηθεί η τιμή ή οι διακυμάνσεις στην παραγωγή στη Νιγηρία δια της κλοπής πετρελαίου).

Θετικό σημείο της αύξησης της εσωτερικής ενεργειακής ασφάλειας των ΗΠΑ θα μπορούσε να είναι η αναθεώρηση της στρατιωτικής παρουσίας της χώρας σε όλο τον κόσμο. Σήμερα στρατιωτικές δυνάμεις των ΗΠΑ κρατούν ανοιχτές τις θαλάσσιες οδούς για το πετρέλαιο που φτάνει τελικά στην Κίνα και την Ευρώπη. Εάν η εναλλακτική παροχή πετρελαίου μπορούσε να προέλθει από τη Βόρεια Αμερική με την ανάγκη για ασφαλείς διαδρομές να μειωθεί αισθητά, τα προκύπτοντα οφέλη θα μπορούσαν να επανεπενδύονται στην εκπαίδευση, τις υποδομές και τη μείωση του εθνικού χρέους, καθώς και για πολλές άλλες εσωτερικές καθαρά ανάγκες.»

(Τασιόπουλος 2012 δ)

Χώρες – αδύναμοι κρίκοι του ΟΠΕΚ απέναντι στον σχιστόλιθο

Ως νέα πηγή ενέργειας με σημαντικά πλεονεκτήματα, όπως αναδεικνύεται, το σχιστολιθικό πετρέλαιο και αέριο ήδη επιφέρει αλλαγές στον ενεργειακό χάρτη παγκοσμίως. Η πρωτοπορία των ΗΠΑ επιφέρει σημαντικές εξελίξεις καθώς οι χώρες-παραγωγοί πετρελαίου καλούνται σε αναδιάρθρωση.

Σύμφωνα με τον Τασιόπουλο «Η επίδραση της αύξησης της αμερικανικής παραγωγής ήταν τέτοια, ώστε άλλες πετρελαιοπαραγωγικές χώρες να υποστηρίζουν τις περικοπές στην παραγωγή σε μια προσπάθεια να ανακοπεί η πτώση των τιμών. Τα Αφρικανικά κράτη- μέλη του ΟΠΕΚ, όπως η Αλγερία, η Νιγηρία και η Αγκόλα, υφίστανται τις χειρότερες επιπτώσεις, καθώς μεγάλο μέρος της παραγωγής τους προορίζεται για εξαγωγές στις Ηνωμένες Πολιτείες (ΗΠΑ). Το 2012 τα κράτη αυτά είδαν τις εξαγωγές τους να μειώνονται κατά 41% σε σχέση με το 2011 ενώ η

υπουργός πετρελαίου της Νιγηρίας δήλωσε ότι «οι παραγωγοί θα μπορούσαν να χάσουν το 25% των εσόδων τους» αν συνεχιστεί αυτή η κατάσταση. Ωστόσο, ακόμα και άλλα μέλη του ΟΠΕΚ που δεν αλληλεπιδρούν εμπορικά σε σημαντικό βαθμό με τις ΗΠΑ εκφράζουν ανησυχίες για την αύξηση της αμερικανικής παραγωγής. Ο απεσταλμένος του Ιράν στον ΟΠΕΚ σε δηλώσεις του στην εφημερίδα Wall Street Journal ανέφερε ότι ο συνδυασμός της αύξησης της αμερικανικής παραγωγής σχιστολιθικού πετρελαίου και η χλιαρή ζήτηση φέρνει «την τιμή προς τα κάτω». Κράτη, όμως, όπως το Ιράν, η Βενεζουέλα και η Αλγερία χρειάζονται τις υψηλές τιμές για να καλύψουν τις εγχώριες δαπάνες και να αντισταθμιστεί η μείωση της παραγωγής. Σημαντικό σημείο στη διεθνή σκακιέρα η θέση της Ρωσίας, όπου παρά το γεγονός ότι εμφανίζεται με σημαντικά κοιτάσματα, καλείται να ανταποκριθεί άμεσα στις εξελίξεις μιας και τις τελευταίες τουλάχιστον δυο δεκαετίες, η ρωσική οικονομία και η διεθνής ισχύς της χώρας στηρίχτηκε σε μεγάλο βαθμό στο ισχυρότατο όπλο της ενέργειας.»

(Τασιόπουλος 2012, ε)

Ισλαμικό κράτος

Η υπονόμευση της αγοράς

Σημαντικό πρόβλημα στην αγορά πετρελαίου τα τελευταία χρόνια είναι η κερδοσκοπία και η υπερβολική παροχή πετρελαίου, και ενδεχομένως και του φυσικού αερίου στο μέλλον.

Μια άλλη νέα τάση το 2014 ήταν η απότομη αύξηση στην ποσότητα του λαθραίου πετρελαίου, που οφείλεται στο γεγονός ότι η τρομοκρατική οργάνωση "Ισλαμικό Κράτος" έχει κατασχέσει κοιτάσματα και μονάδες παραγωγής πετρελαίου στο Ιράκ και τη Συρία.

Οι εξτρεμιστές, μαζί με τη μαφία, πωλούν σε χαμηλές τιμές σε γειτονικές χώρες, συμβάλλοντας έτσι στην κατάρρευση της αγοράς

Οι τοπικές αρχές ισχυρίζονται ότι η παραγωγή πετρελαίου του Ιράκ θα μπορούσε να διπλασιαστεί σε λίγα χρόνια: σε 6 ή ακόμη και 8 εκατομμύρια βαρέλια την ημέρα. Κατά τα τελευταία χρόνια τα γνωστά αποθέματα πετρελαίου και φυσικού αερίου του Ιράκ έχουν αυξηθεί κάτι που δε συνηθίζονταν σε προηγούμενα καθεστώτα της χώρας και ιδιαίτερα επί Σαντάμ Χουσείν, ενώ έχει παρατηρηθεί να εκμεταλλεύονται μέρος των κοιτασμάτων στα βόρεια της χώρας, οι Κούρδοι.

Ο επικεφαλής του Υπουργείου Πετρελαίου της Σαουδικής Αραβίας 1962-1986, προειδοποιούσε από αυτές τις προοπτικές πριν από δέκα χρόνια. Ήταν ένας από τους υπουργούς του ΟΠΕΚ που πιάστηκαν όμηροι στη Βιέννη το 1975.

Κατά τη διάρκεια της συνέντευξης του το 2003, ο Ζακί Γιαμάνι προφήτευσε αυτό που συμβαίνει τώρα: "Η εποχή του πετρελαίου τελειώνει. Οι τιμές του πετρελαίου σε περίπου δέκα χρόνια θα πέσουν, και στη συνέχεια ο ΟΠΕΚ θα πάψει να υπάρχει. Οι αμερικανικές εταιρείες που έχουν επενδύσει στο Ιράκ θα συνεχίσουν

να κερδίζουν, ακόμη και όταν υπάρξουν χαμηλές τιμές, επειδή η τιμή κόστους του ιρακινού πετρελαίου είναι χαμηλή. Πιστεύω ακράδαντα ότι η αμερικανική κατοχή του Ιράκ θα βλάψει άμεσα τα συμφέροντα της Ρωσίας. Οι τιμές στο πετρέλαιο και το φυσικό αέριο θα πέσουν, και η Ρωσία θα χάσει έσοδα. Τα ρωσικά καύσιμα θα χάσουν τη σημασία τους ως στρατηγικά αξιόπιστη πηγή εφοδιασμού,"εξήγησε κατά το χρόνο ο Σαουδάραβας.

(Defence News 2014 α)

Το δημοψήφισμα του Ηνωμένου Βασιλείου

Σε επίπεδα ρεκόρ εκτινάχθηκε η παραγωγή πετρελαίου από τα μέλη του ΟΠΕΚ, τον Ιούνιο του 2016, καθώς η πετρελαϊκή βιομηχανία της Νιγηρίας ανακάμπτει και το Ιράν και οι υπόλοιπες χώρες της Μέσης Ανατολής ενισχύουν τις προμήθειες. Η παραγωγή από τον ΟΠΕΚ αυξήθηκε στα 32,82 εκατ. βαρέλια την ημέρα αυτόν τον μήνα, έναντι 32,57 εκατ. το Μάιο '16, με βάση τα στοιχεία της έκθεσης που βασίζεται σε πληροφορίες από ναυτιλιακές και από την βιομηχανία. Το νούμερο αυτό είναι υψηλότερο από τα 32,65 εκατ. βαρέλια την ημέρα στα οποία είχε διαμορφωθεί η παραγωγή τον Ιανουάριο 2016, μετά την επιστροφή της Ινδονησίας ως μέλος του πετρελαϊκού καρτέλ. Η μεγαλύτερη άνοδος τον Ιούνιο καταγράφηκε στην Νιγηρία, όπου η παραγωγή είχε πέσει σε χαμηλό 20ετίας λόγω των επιθέσεων ένοπλων ομάδων σε εγκαταστάσεις. Οι επισκευές και η διακοπή των επιθέσεων οδήγησαν σε άνοδο 150.000 βαρελιών την ημέρα. Παρόλα αυτά, όμως, οι τελευταίες εξελίξεις στο Ηνωμένο Βασίλειο ανάγκασαν τον ΟΠΕΚ να περιορίσει τις προβλέψεις του για την παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη και δήλωσε παράλληλα ότι ο ρυθμός αύξησης της πετρελαϊκής ζήτησης θα επιβραδυνθεί ελαφρώς το 2017. Στο μηνιαίο του δελτίο, ωστόσο, ο οργανισμός εμφανίστηκε αισιόδοξος για τις προοπτικές της πετρελαϊκής αγοράς το 2017, δηλώνοντας πως η παγκόσμια ζήτηση θα είναι υψηλότερη από την τρέχουσα παραγωγή και τα υπερβολικά αποθέματα πετρελαίου μπορεί να μειωθούν.

"Μετά από το δημοψήφισμα του Ηνωμένου Βασιλείου να αποχωρήσει από την ΕΕ, η οικονομική αβεβαιότητα έχει αυξηθεί", αναφέρει ο ΟΠΕΚ. "Οι πιθανές αρνητικές επιδράσεις έχουν οδηγήσει σε πτωτική αναθεώρηση της παγκόσμιας οικονομικής ανάπτυξης το 2016 στο 3% από το 3,1%". Η παγκόσμια πετρελαϊκή ζήτηση θα αυξηθεί κατά 1,15 εκατ. βαρέλια ημερησίως το 2017, τόνισε ο ΟΠΕΚ, στην πρώτη της εκτίμηση για το επόμενο έτος στην μηνιαία έκθεση.

(Energypress 2016)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σύμφωνα με τον Αμπαρτζίδη, «τα τελευταία έτη βιώνουμε ένα ιδιότυπο «power game» μεταξύ του ΟΠΕΚ και των άλλων ισχυρών παικτών στην παγκόσμια βιομηχανία πετρελαίου. Η επίτευξη συμφωνίας ΗΠΑ-Τεχεράνης για σταδιακή άρση του εμπάργκο στο πετρέλαιο και η επιθετική ενεργειακή πολιτική της Ρωσίας έχουν προσθέσει στην εξίσωση επιπλέον μεταβλητές που δυσχεραίνουν την αποκλιμάκωση και την σταθεροποίηση του κλίματος στην αγορά πετρελαίου. Από πλευράς ΟΠΕΚ με σαφή τα σημάδια της αποδυνάμωσης γίνεται μια προσπάθεια διατήρησης των κεκτημένων του. Από το 50% στην παγκόσμια παραγωγή πετρελαίου το 1973 μέσα σε 4 δεκαετίες το μερίδιο του Οργανισμού αγγίζει πλέον μόλις το 30%. Η δύναμη του ΟΠΕΚ είναι ταυτόχρονα και αδυναμία του καθώς οι οικονομίες του είναι διασυνδεδεμένες με το \$ και βασίζονται κυρίως τα έσοδα των κρατικών προϋπολογισμών από την τιμή εξαγωγής του πετρελαίου. Με τις υπάρχουσες τιμές τα κράτη του Κόλπου και η Ρωσία διατηρώντας τα ποσοστά παραγωγής υψηλά χάνουν σημαντικά έσοδα από το πετρέλαιο πετυχαίνουν όμως την μείωση της παραγωγή τρίτων χωρών που με υψηλές τιμές πετρελαίου τα τελευταία χρόνια επένδυσαν σε μη συμβατικές μορφές πετρελαίου (σχιστόλιθος, tar sands κτλ) που είναι βιώσιμες μόνο με υψηλές τιμές λόγω κόστους παραγωγής. Με τις ΗΠΑ και την Διεθνή Κοινότητα (πλην Ιράν) να ζητούν την μείωση της παραγωγής στις χώρες του ΟΠΕΚ και τους οίκους αξιολόγησης να πιέζουν με υποβαθμίσεις της πιστοληπτικής ικανότητας των χωρών του Κόλπου για αύξηση της τιμής, οι εξαρτημένες στο \$ οικονομίες βάλλονται από τον διεθνή παράγοντα για πάγωμα στην παραγωγή. Τα ελλείμματα στο ισοζύγιο εξωτερικών πληρωμών και η μείωση των συναλλαγματικών αποθεμάτων τους ήδη επηρεάζουν τις οικονομίες τους. «

«Συμπερασματικά στα 56 χρόνια του γίνεται όλο και πιο φανερό για τον ΟΠΕΚ η μείωση της παρεμβατικότητας του στην χειραφέτηση των τιμών του πετρελαίου και η υπερκέρραση των εμποδίων που έθετε από τις αγορές και του υπόλοιπους ενεργειακούς παίκτες. Όμως όσο το πετρέλαιο παραμένει συστατικό στοιχείο των κοινωνιών μας και οι χώρες που τον συναποτελούν κατέχουν προνομιακές θέσεις στην παραγωγή του θα συνεχίσει να διατηρεί την αίγλη του και την δυναμική του με σαφέστατα σταδιακή υποχώρηση συν τω χρόνω»

(Αμπαρτζίδης 2016 δ)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Andrews Roger (2014) Financial Sense, 2016,
<http://www.financialsense.com/contributors/oil-price/oil-wars-why-opeac-will-win>
22/04/2016
- Andy Tully (2015) , Oil Price Energy News, <http://oilprice.com/Latest-Energy-News/World-News/Iran-Prepared-To-Defend-Old-Market-Share-At-Any-Cost.html>
[22/04/2016](http://oilprice.com/Latest-Energy-News/World-News/Iran-Prepared-To-Defend-Old-Market-Share-At-Any-Cost.html)
- energypress 2016, energypress news, <http://energypress.gr/news/synoliko-elleimma-996-dis-dol-emfanisan-2015-ta-krati-meli-toy-opek>, 23/06/2016
- Friedman (2016) , banking news, <https://www.bankingnews.gr/index.php?id=255001> ,
19/09/2021
- forex 2015, Αναλύσεις forex, <http://www.forexpros.gr/oi-ipa-kai-o-polemos-tou-opec-gia-to-brent>, 22/04/2016,
- Kaletsy Anatole, 2015, «Φθινό πετρέλαιο και παγκόσμια ανάπτυξη»
<http://analitis.gr/fthino-petreleo-ke-pagkosmia-anaptixi/> , 16/06/2016
- Naftemporiki (2016) naftemporiki , περιβάλλον,
<http://www.naftemporiki.gr/story/1087331/saoudiki-arabia-oikonomiki-apektisi-apo-to-petrelaio-os-to-2035>, 23/06/2016,
- Newsdeast.gr (2013) , Ο μαύρος χρυσός που άλλαξε τον ρου της ιστορίας,
<http://www.newsbeast.gr/mavri-eidisi/arthro/550365/o-mauros-hrusos-pou-allaxe-ton-rou-tis-istorias> 19/09/2021
- Tooze Adam (2019) , « Η ξεχασμένη ιστορία της οικονομικής κρίσης»
<https://www.foreignaffairs.gr/articles/72367/adam-tooze/i-ksexasmeni-istoria-tis-oikonomikis-krisis> , 19/09/2021
- U.S. Energy Information Administration (2020) International Energy Statistics,
<http://www.eia.gov/cfapps/ipdbproject/iedindex3.cfm?tid=5&pid=53&aid=1&cid=regions&syid=1980&eyid=2015&unit=TBPD> , 19/09/2021
- Wikipedia (2017)
https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%94%CE%B9%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%AE%CF%82_%CF%87%CF%81%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%80%CE%B9%CF%83%CF%84%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7_2007-2008, 16/06/2017
- Αμπαρτζίδης Ιωακείμ (2016) Sigmalive News Energia, ,
<https://www.sigmalive.com/news/energia/324312/istoria-skopos-kai-rols-tou-opek-ston-21o-aiona> , 19/09/2021

Βαρουφάκης, Πατώκος, Τσερκέζης, Κουτσοπέτρος (2011) , «Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα και την Ευρώπη το 2011» <https://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2014/04/files/study-17.pdf> , 19/09/2021

Βέργος Κωνσταντίνος (2016) <https://www.liberal.gr/apopsi/parte-bathia-anasa-kai-krupste-ta-paidia-krati-zompi-ston-orizonta/41208> , 19/09/2021

Βιλιάρδος Βασίλης, 2013, «Μακρο-οικονομικές αναλύσεις; Η Συρία, ο πόλεμος και το πετρέλαιο», www.analyst.gr 22/04/2016

Βιλιάρδος Βασίλης, 2013, «Μακρο-οικονομικές αναλύσεις: Απειλές παγκόσμιας πυρκαγιάς) www.analyst.gr , 22/04/2016

Γκρουμούτης Παναγιώτης (2015) , «Βενεζουέλα: Πώς χρεωκόπησαν βήμα-βήμα οι σοσιαλιστές» Ανακτήθηκε <http://www.protothema.gr/world/article/443433/venezouela-i-epanastasi-ton-plousion-aston> , 22/04/2016

Ζολώτα Ζορζέτ (2015) , [kathimerini](http://www.kathimerini.gr), <http://www.kathimerini.gr/824206/article/oikonomia/die8nhs-oikonomia/se-daneismo-katefyge-h-saoydikh-aravia-logw-voytias-toy-petrelaiou>, 14/09/2016

Ζουρόπουλος Φάνης (2016) <http://www.aigialeianews.gr/arhra/4242-pros-pagkosmia-oikonomiki-krisi> , 14/09/2016

Καμπόλης ,Τραυλός (2009) , «Πέντε βασικές αιτίες της χρηματοπιστωτικής κρίσης», <https://www.kathimerini.gr/economy/international/362723/pente-vasikes-aities-tis-chrimatopistikis-krisis> , 19/09/2021

Κωστούλας Βασίλης (2016), [naftemporiki.gr](http://www.naftemporiki.gr) Βενεζουέλα: Το ιστορικό μιας κρίσης, <http://www.naftemporiki.gr/story/1118684/benezouela-to-istoriko-mias-krisis> , 17/12/2016

Νικήτας Στέφανος , 2012 «Πετρέλαιο : Οι κρίσεις που συγκλόνισαν τον πλανήτη» <http://news247.gr/eidiseis/afieromata/petrelaio-oi-kriseis-poy-sygklonisan-ton-planhth.1653557.html> 22/4/2016

Παναγόπουλος Χρήστος (2016) «Ανάλυση: Γιατί η πτώση στην τιμή του πετρελαίου θέτει σε κίνδυνο την παγκόσμια οικονομία» , www.newsbomb.gr , 22/04/2016

Παπανδρόπουλος (2007) , «Αρχισε για την παγκόσμια κοινότητα η είσοδος στη «μετά - πετρέλαιο» εποχή» , <https://m.naftemporiki.gr/story/154110> , 19/09/2021

Σταυρίδη ΕΜΜ. Παπασταμάτη Παναγιώτα (2017) , Παράγοντες που διαμορφώνουν το κόστος ενέργειας στην Ελλάδα και Διεθνώς σελ24 https://apothesis.lib.hmu.gr/bitstream/handle/20.500.12688/8344/PapastamatakiPanagiota_StavridiEmmanouela2017.pdf?sequence=1 19/09/2021

Στικούδης (2008) , Πανεπιστήμιο Αιγαίου, http://www.fme.aegean.gr/en/ta/%5Bfield_date-yyyy%5D/stikoudes-telemakhos , 19/09/2021

Ταβλαδάκης Δημήτριος (2013) , «Βιβλιογραφική ανασκόπηση των διεθνώς δημοσιευμένων επιστημονικών μελετών την τελευταία τριετία που αφορούν την τιμή του αργού πετρελαίου παγκοσμίως»,
<https://apothesis.lib.hmu.gr/bitstream/handle/20.500.12688/6563/TavladakisDimitrios2013.pdf?sequence=1&isAllowed=y> 19/09/2021

Τασιόπουλος Σταύρος (2012), «Σχιστόλιθος: Οι ΗΠΑ στην κορυφή της παραγωγής πετρελαίου» <http://koinoniki-epitheorisi.gr/articles/geopolitics/173-sxistolithos-the-usa-stin-korufh-tis-paragwghs-petrelaiou> , 22/04/2016

Τριανταφυλλοπουλος (2012) «ο οpec και το καρτέλ του πετρελαίου»,
<http://repository.teiwest.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/7526/LOG%20%CE%A4%CE%A1%CE%99%CE%91%CE%9D%CE%A4%CE%91%CE%A6%CE%A5%CE%9B%CE%9B%CE%9F%CE%A0%CE%9F%CE%A5%CE%9B%CE%9F%CE%A3%20%20%CE%A0%CE%91%CE%9D%CE%91%CE%93%CE%99%CE%A9%CE%A4%CE%97%CE%A3.pdf?sequence=1&isAllowed=y> , 19/09/2021

Τσιριγώπη (2020) , «Πως φτάσαμε στην παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2007»,
<https://thesafiablog.com/2020/02/04/crsisi2007fed> , 19/09/2021

Χουρχούλης Διονύσιος (2019) , «η πρώτη πετρελαϊκή κρίση»,
<https://www.kathimerini.gr/world/1039669/i-proti-petrelaiki-krisi> 19/09/2021

Χαρδούβελης (2009) , «Το χρονικό της διεθνούς και συνακόλουθης ελληνικής και ευρωπαϊκής κρίσης: Αίτια, επιπτώσεις, αντιδράσεις, προοπτική», https://bankfin.unipi.gr/wp-content/uploads/2019/03/1.%CE%9A%CE%B5%CF%86_1_%CE%A7%CE%91%CE%A1%CE%94%CE%9F%CE%A5%CE%92%CE%95%CE%9B%CE%97%CE%A3_2011_%CE%A7%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C_%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7%CF%82_INTRO_BOOK-1.pdf , 19/09/2021